

KERKELIJKE EN PASTORALE BRIEVEN

van de Weleerwaarde heer

Ds. L. G. C. LEDEBOER

In leven Gereformeerd Leraar te Benthuizen

Samengesteld door Willem Westerbeke

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2014**

INHOUD

Introductie

1. Enige bijzonderheden uit het leven en sterven van L.G.C. Ledeboer
Door ds. P. Los.
Brief over de rechtvaardigmaking. Blz. 4

2. Correspondentie tussen Anna Herder, geb. Houtman en
Ds. L.G.C. Ledeboer. Blz. 12

3. DERTIEN PASTORALE BRIEVEN. Blz. 23

1. Brief aan ds. Scholte, predikant Christelijk Afscheidene Gemeente. 1840
2. Brief aan de Christelijk Afscheidene Gereformeerde Kerk. 1849
3. Brief aan ds. P. Los en de afgevaardigden van de Afscheidene Gemeente. 1854
4. Een woord aan mijn gemeente te Benthuizen, vanuit de gevangenis. 1844
5. Een brief aan vrienden over ds. P. van Dijke. 1851
6. Brief aan zeer geliefde broeders en zusters, in onze enige Koning. 1851
7. Brief aan ouderling M. Poirot te Kockengen. 1854
8. Brief aan een geliefde broeder in Christus. 1855
9. Brief aan Antonius van der Linde. 1858
10. Brief aan oefenaar Van de Water. 1861
11. Brief aan een broeder en zuster
12. Brief aan een lieve broeder
13. Aan een vriend en broeder

4. VIJF BRIEVEN EN **EEN VERS OVER DE LETTERHELDEN ONZER DAGEN. Blz. 59**

5. Brief van Ds. L. G. C. Ledeboer, geschreven aan
de opziener De Hoop te Oudewater. Blz. 74

6. SIONS BREUKEN GROTER DAN DE ZEE
Drie belangrijke onuitgegeven biddag-brieven
VAN L. G. C. LEDEBOER
en P. v. DIJKE. Blz. 79

7. BRIEF AAN ZIJNE MAJESTEIT KONING WILLEM II. Blz. 87

8. Enkele onuitgegeven verzen. Blz. 91

Introductie

Lambertus Gerardus Cornelis Ledeboer werd op 30 september 1808 in Rotterdam geboren. Zijn vader werd tot de patriciërs gerekend en ijverde voor het Nederlands Zendelinggenootschap en het Nederlands Bijbelgenootschap.

Lambertus, die al in zijn jeugd diepe godsdienstige indrukken had, ging in Leiden theologie studeren. In 1834 - het jaar van de Afscheiding - werd hij proponent, in 1838 Hervormd predikant in Benthuisen. Hier maakte hij een zware geestelijke strijd door, waarna hij tot bekering kwam.

Niet zo heel lang hierna ontstond er een twist met de kerkelijke besturen. De kwestie escaleerde op zondag 8 november 1840, toen Ledeboer de reglementenbundel en de gezangenbundel van de kansel wierp. Na de dienst begroef hij ze in zijn tuin.

Het antwoord van de kerkelijke besturen liet niet lang op zich wachten: op 13 november 1840 werd hij geschorst, op 26 januari 1841 afgezet als predikant.

Het belette hem niet om het Woord Gods te blijven prediken. Wel werd zijn positie in kerkelijk Nederland steeds geïsoleerder: de Hervormde kerk had hem uitgestoten, maar ook te midden van de Afscheidenen aardde hij niet. Daarbij liepen de door hem niet betaalde boetes van de door de overheid verboden samenkomsten, waarin hij vooringing, zodanig op dat in 1843 gijzeling volgde. Ruim anderhalf jaar bracht hij door in, de gevangenis.

Pas zes jaar nadat hij vrij gekomen was, in 1851, kwam het tot de vorming van een kerkverband, waarvan de leden *Ledeboerianen* genoemd werden. Doordat de meeste gemeenten in Zeeland lagen, ontstond er een Zeeuws-Ledeboeriaanse sfeer. Door de Zeeuwse oefenaars en ouderlingen klonk er ook veel Zeeuws vanaf de kansel. Dat veroorzaakte o.a. een negeren van openbare studie en opleiding. In al de gemeenten stond ds. Ledeboer hoog aangeschreven. Bij zijn volgelingen genoot hij een heel groot vertrouwen; zijn ongeveinsde vroomheid, ernst en eerbied bij het voorgaan, zijn indringend waarschuwen tegen de zonden, zijn zelfverloochening en zoeken van de ere Gods maakten diepe indruk. Het waren zaken die ook in zijn geschriften naar voren komen.

Ledeboer spreekt nog nadat hij gestorven is. Zijn klein 'Vragenboekje voor kinderen' heeft bij velen in de loop van 150 jaar de eerste indrukken in hun ziel gemaakt. Honderd jaar na zijn dood heeft zijn boekje 'Heeren wegen', een middel in Gods hand geweest om iemand stil te zetten, te arresteren op de zondeweg. Deze heeft later de geschriften van deze Godsgezant digitaal en openbaar gemaakt. 'Zo zullen zijn werken hem prijzen in de poorten.'

In de dag van de *Opstanding van de Rechtvaardigen* zal er erkenning zijn bij hen die in Christus gestorven zijn en opgewekt, van hen die een middel geweest zijn tot bekering of tot het geloof in Christus. *Samen zullen ze de Heere tegemoet gevoerd worden in de lucht. En also zullen wij altijd bij de Heere zijn.*

De Heere zegene deze geschriften van Ledeboer, om Zijn Verbonds wil.

Middelburg, september 2014

1. Enige bijzonderheden uit het leven en sterven van L.G.C. Ledeboer
Door ds. P. Los.

**(Betreft een voorwoord in het boekje: brief over de rechtvaardigmaking gericht
aan ds. C. van den Oever)**

"En door hetzelfde geloof spreekt hij nog nadat hij gestorven is". Hebr. 11: 4c

*God breekt pilaren af, waardoor het huis gaat zinken.
De dragers worden min, zo er nog enk'le zijn,
God blaast de lichten uit, die hier en daar nog blinken
En daar Hij neemt het zijn, wat blijft er dan de schijn?*

Ledeboer

"God blaast de lichten uit, die hier en daar nog blinken". Zo sprak Ledeboer op de 13e Augustus 1859 toen te Benthuizen zijn vriend en broeder J. van Noort, in levenonderwijzer te Honswijk, als een helder licht aan de kerkhemel onderging. Deze woorden zijn nu ten volle van toepassing op hemzelf, die, als een helder schijnend licht, hoog op de kandelaar stond, hetwelk verlichtte allen die in 't huis waren en waarvan zelfs de stralen door de vensters naar buiten drongen. Ja zelfs zo, dat de naambelijders, hoe ook met haat in het hart jegens hem vervuld, getuigen moesten, dat het licht des Heiligen Geestes was en het bevestigd werd wat geschreven staat in Psalm 126:2. toen zei men onder de heidenen: *De HEERE heeft grote dingen aan dezen gedaan.*

Het was enkele weken voor het overlijden van deze getrouwe knecht des Heeren, dat ik verblijd werd met een schrijven van zijn hand, waarin hij mij meldde in beterschap naar het lichaam toe te nemen, hoewel de zwakte bleef aanhouden. De Heere God, Die geen rekenschap geeft van Zijn daden en alles doet naar de raad Zijns willens, had het anders besloten en wasvoornemens dit kostelijke vat uit de tempel weg te nemen.

Het was de 30^e September 1808, dat Lambertus Gerardus Cornelis Ledeboer te Rotterdam werd geboren. Zijn ouders behoorden tot de deftigste stand der maatschappij. Zijn vader was een zeer achtenswaardig man, die door zijn bekende weldadigheid veel zegen om zich heen verspreide, terwijl zijn moeder een eenvoudige, doch godvrezende vrouw was, die haar kinderen opvoedde in de tucht en de vreeze des Heeren. Dit kind was van de vrome vrouw de oogappel, geen wonder dus, dat zijn opvoeding met smekingen en gebeden gepaard ging.

De Heere bevestigde ook in deze Zijn woorden, dat het gebed des rechtvaardigen veel vermag, want reeds vroeg openbaarden zich bijzondere kenmerken in hem. Hij was altijd werkzaam, veel afgetrokken en in zichzelf gekeerd. Ontzag voor Gods woord en achting en eerbied voor de vromen was reeds vroeg bij hem aanwezig, terwijl hij reeds als kind geestelijke uit natuurlijke zaken afleidde. Hij was een vijand van onoprechtheid, driftig van aard, doch spoedig vergevens- en vergetensgezind. Hij was nederig en dacht zeer klein en gering over zichzelf, anderen hoger schattende dan zichzelf.

Van kindsbeen af openbaarde zich bij hem een bijzondere mededeelzaamheid, die zich op latere leeftijd meer ontwikkelde, waardoor hij, als een andere Lodenstein, niets voor zich alleen kon houden, doch het beste van het zijne aan anderen toevoegde. Ledeboer muntte uit in zelfverloochening; van het aardse was hij los en het zinnelijke of

zienlijke trok hem niet aan, vandaar dat hij 't beste bij de arme kinderen van God tehuis was en daar z'n zoetste banden vond. Wars van alle ijdele tooi en pronk en steeds getuigende tegen de hoogmoed onzer dagen, was hij zelf een toonbeeld van eenvoud. Hij was matig in alles, vooral ook in spijs en drank.

En hoewel zwak van gestel, nochtans moedig als een leeuw, wanneer 't de ere Gods gold. Ja, dan openbaarde de Heere zich vele malen aan hem als aan de kleine en tedere jongeling David, zo als hij de snorkende reus Goliath neervelde. Dan vertoonde hij zich vaak in 's Heeren kracht meteen vrijmoedigheid bijna zonder voorbeeld, wanneer hij als een Elia op Carmel alleen tegenover de Baälpriesters en het afhoererende Israël stond, om te getuigen tegen hun hooggaande zonden en ongerechtigheden, en wanneer dan de Geest vaardig werd, ontzag hij noch personen, noch machten, noch plaatsen, noch omstandigheden, maar hij getuigde openlijk tegen hen.

Waar het zijn eer gold en versmaadheid en verachting zijn deel was, daar was hij kalm en stil, naar het voorbeeld van Hem, die als een lam ter slachtbank geleid, Zijn mond niet open deed. Hoort hoe hij daaromtrent zelf getuigt: "O! mijn hart is niet bitter, noch boos tegen u en uws gelijken. Gods kinderen kunnen dat begrijpen, hoe een zachtmoedig, medelijdend, schreiend, wenend en zuchtend hart over uw lot, en ware het mogelijk, tot uw behoudenis, also spreken kan en mag en moet! Och, mocht het zijn tot voordeel en niet tot oordeel! Verwerpt niet de raad, de vermaning van hem die uitgestoten is van u, omdat hij (och! mocht hij geen nieuwe gekozen hebben en volgen!) met uw goddeloze wetten en inzettingen zich niet langer mocht of kon verenigen. O! ik zie niet laag op u. Wat onderscheidt mij dat ik niet in het onderste der hel lag te branden? Genade alleen".

Ledeboer heeft aan de academie te Leiden gestudeerd, waar hij als student zich onderscheidde van zovelen, die gedurende hun studiejaren in brooddrunkenheid en ijdelheid uitspatten, alsof de student een vrijbrief had om in de dagen zijner jongelingschap teugelloos te leven, tot vergoeding van de jaren van ernst en afgetrokkenheid, die hij tegemoet gaat. Hit was hem tot droefheid, wanneer hij de spotlust zijner medestudenten moest aanhoren, en nooit heeft Ledeboer zijn voet op hun pad gezet, noch in hun gestoelte gezeten. En wanneer het natuurlijke zaken waren, die de lachlust opwekten, dan mocht hij mee lachen doch deelde niet in hangesprekken, gedachtig zijnde dat hij van ieder ijdel woordrekschap zou moeten geven. Zo bleek te allen tijde dat de vreze Gods in zijn ziel was geplant, waardoor hij van uitwendige zonden en uitspattingen genadig bewaard werd.

In het jaar 1833 werd hij tot proponent bevorderd, toen hij naar zijn ouderlijk huis terugtrok en daar vijf jaren vertoefde, tot hij in 1838 als herder en leraar te Benthuizen beroepen werd.

In de maand Juli van dat jaar werd hij in de Heilige dienst bevestigd door zijn stadgenoot de Weleerwaarde Heer P. H. Hugenholtz, terwijl de oplegging der handen geschiedde, behalve door de Consulent, door de beide Rotterdamse predikanten F. v. d. Ham en A. de Vries.

Te Benthuizen begon de uitwendige strijd tegen geestelijke en wereldse machten. Ledeboer was herder en leraar en door genade wenste hij getrouw te zijn en te blijven aan de leer onzer vaderen aan de dierbare Gereformeerde leer. Wat daarvan het geringste afweek werd door hem openlijk tegengestaan, omdat hij bij bevinding had geleerd, dat deze leer de alleen zaligmakende was, een leer waarbij God Drie-enig alles en de mens niets was. Waar het nu deze waarheden gold, daar stond hij pal als een rots in het hart der zee, evenals een Luther: "daar sta ik, God helpe mij, ik kan niet anders".

Was het wonder dat Arminiaan en Pelagiaan tegen hem te velde trok en niet rustten, voordat de getrouwe knecht werd ontzet van zijn bediening en uit het Hervormd kerkgenootschap geworpen werden zulks met geweld en met inroeping der wereldlijke macht.

Gevangenis en geldboeten onderging hij lijdzaam en geduldig, wat hij daaronder leed, dat leed hij niet als een kwaaddoener, maar als een getrouwe wachter op de muur Sions, om en voor die waarheid, die hem had vrijgemaakt. Hoort hoe hij in deze krachtige dichtregels eenmaal daaromtrent zijn hart lucht gaf:

*Wij strijden voor de Dordtse leer,
Omdat zij is van God de Heer!
En wat daar buiten is, valt weg,
Want dat is mensen overleg!
't Zijn vonden uit bedorven brein,
Bezijden Jezus' heilfontein!
Welzalig die ontvangen mag
Een licht dat hij nog nimmer zag,
Want de natuur die leert het niet
Wat schoons Gods volk in Jezus ziet.
Zijn bloed, Zijn kruis, Zij dood en leer,
Zijn strijdig met onze eigen eer!*

In deze strijd nu was Ledeboer onvermoeid wakker en getrouw. Getuige hiervan de verschillende plaatsen waar er met hem twee of drie in 's Heeren Naam vergaderden en die hij als de kuddebeschouwde, waarover hij door de Opperherder als onderherder was aangesteld.

Menigmaal sprak hij van de donkere wolken, die zich over land en kerk samenpakten. En zijn gezicht in de toekomst was van grote betekenis, Hij toch was een tweede Noach, die met God wandelde en wie de Heere niet eens, maar meermalen met een blik in Zijn voornemens en raadsbesluiten verwaardigde. Hij wachtte zware oordelen, vervolging en brandstapel voor de kerke Gods.

Land en kerk woog hem dan ook zwaar, zeer zwaar en in waarheidwaren beide hem op het hart gebonden. Zulks bevestigt ook zijn gewoonte, om zich eenmaal per maand van de wereld en alles af te zonderen en zich in het verborgen voor God te buigen. Dan at noch dronk hij de ganse dag, maar lag als een andere Daniël met de ganse schuld van land en volk voor de genadetroon, met dezelfde belijdenis: "wij en onze vaders hebben gezondigd".

En zullen we iets vermelden van hem, hoe hij rechtvaardig was voor God? Wij laten de waardige overledene een andere Henoeh zelf spreken in zijn brief over de rechtvaardigmaking van de zondaar voor God, door hem geschreven aan de aan velen bekende met de naam van de **arme Jakob**, die met domme Ledeboer als met 'n broeder verenigd was, in wiens armoedig hutje hij menig zalig uurtje heeft doorgebracht. Wij willen u nog kort de oorzaak van dit schrijven meedelen.

De arme Jakob was met enige vrienden over het stuk **der rechtvaardigmaking** in gesprek, echter werd de arme, doch rijke Jakob niet verstaan en zijn ervaringen daaromtrent werden betwisten tegengestaan. Op verzoek van Jakob schreef dominee Ledeboer deze brief, *die hij gedurende zijn leven niet ter perse wenste over te geven*, omdat hij altijd bevreesd was zijn eigen eer te zoeken.

Dit nu te boven zijnde en reeds in witte klederen wandelende met de palmtak der overwinning in de hand, terwijl hij de kroon reeds aan de voeten van het Lam heeft

mogen neerwerpen, aarzelden wij geen ogenblik, om dit korte maar krachtig getuigenis over dit hoogst gewichtig leerstuk des Heeren volk aan te bieden, overtuigd zijnde dat deze gezaligde zondaar er nu niets tegen zal hebben, *dat hij nog spreekt nadat hij gestorven is*. Nu toch kan zijn witkleed daardoor niet meer bezoedeld worden, maar wel de Naam van Zijn Drie-enige Verbonds God verheerlijkt.

Het sterven van Ledeboer was benijdenswaardig. Eerst kort voorzijn heengaan scheen hij zich van zijn naderend einde bewust, doch de dood had geen verschrikking voor hem, want zijn leven was Christus, also kon zijn sterven niet anders dan gewin zijn; Zijn uitgang was ruim en met een "*Halleluja, Amen*" op de lippen was het lange gebed uitgebeden en het *Amen* dat dit gebed besloot zal door de paleizen des hemels weergalmd hebben; terwijl de kruik aan de bornput werd gebroken.

En nu, Ledeboer is niet meer, want God nam hem weg. Zij die aan hem gebonden waren met geestelijke banden, zij verliezen veel, zeer veel in hem, maar geen nood, want Jezus leeft! Zo leert de ziel af te zien van alles wat Jezus niet is, opdat zij zich alleen zou vastklemmen aan de hemelse Majesteit! Zijn stof ruste in vrede en de ziel uit de aardse tabernakel verlost, ervaart nu in volle mate, wat hij eenmaal uit zijn pen liet vloeien.

*Een bidder min op aard,
 een danker meer daar boven;
 Een zuchter min beneên,
 Een juicher meer aan 't hof.
 Een lijder min in 't stof,
 Een blijder meer in 't loven,
 Een niet, een worm, een stof
 Geschapen tot Gods lof.*

Einde.

Brief over de rechtvaardigmaking

Mijn vriend en broeder! hoop ik, in Christus Jezus, Die de Opstanding en het Leven is.

Gij laat mij vragen een brief over de rechtvaardigmaking des zondaars voor God, door het geloof. Hier kan de vraag drieërlei zijn: eerst wat 't Woord daarvan zegt; ten tweede wat ik daarvan gepredikt heb; en ten derde wat ik daarvan heb ondervonden. Als deze drie dingen niet te samen overeenstemmen, dan zijn de twee laatsten prullen en krielboelen uit de hel en het werk des satans, hoe schoon ook na gebootsst, gelijk de wolven de stem desh erders na bootsen, om zo de schapen te verlokken.

Gij vraagt mij over dat punt en hoe ik dat heb gepredikt. Dat is genoeg bekend, want ik heb daarvan in geen hoek gepredikt, maar daar gij daar minder, ja slechts enkele malen hebt kunnen verkeren, is 't duidelijk, dat gij daar gehoord hebt, dat ik het eens was met *Ds. van de Oever*.

De aanleiding nu dat ik over dat stuk, waarnaar gij mij vraagt, met *Ds. van de Oever* gesproken heb, was dat ik verleden jaar onder het lezen van zijn leerrede over Zefánja 1:2: *Ik zal ganselijk alles wegrapen uit dit land, spreekt de Heere*, tweemaal een stuiting gevoelde wegens dat punt, daar ik hem reeds over gesproken had, doch flauwlijk naar mijn mensenvrees en zondige gewoonten, hetwelk, onder andere, aanleiding geweest is, dat wij niet tot vereniging zijn gekomen, ofschoon ik hem bepaaldelijk over dat punt niet nader hebgesproken, en daarna mij schrijvende, dat hij over dat stuk misschien 'n 'stukje wilde uitgeven.

Wat nu dat stuk betreft dat is de grondzuil van alles, waarmede alles staat of valt het is de ganse insluiting en prediking des Woords; want al het andere is er ten enenmale in begrepen en ingesloten. Het komt er dus niet op aan, wat wij er van denken of menen, maar wat er Gods Woord van zegt. Nochtans de Remonstrant, Pelagiaan, Sociniaan en Mennonist zeggen ook op hun beurt: "dat zegt Gods Woord". Ik wil nu geen ander aanhalen, maar mijn gevoelen daarvan zeggen.

De zondaar ligt verdoemelijk voor God doormoedwillige overtreding van het gebod: dood door de zonden en de misdaden; de eeuwige, geestelijke en tijdelijke dood onderworpen; vervreemd van het leven Gods door de onwetendheid die in hem is en door de verharding des harten; hij moet evenals Lazarusopgewekt worden uit het graf en een gans ander en nieuw leven ontvangen; het beeld Gods, dat hij verloren heeft door de zonden, moet hij weder ontvangen, zal hij gemeenschap met God kunnen krijgen; onmachtig en onheilig van zichzelf, God niet kennende, zoekende, noch begerende, zou hij nimmer van of uit zichzelf, naar God vragen, want hij haat Hem van ganser harte en is een vijand van God geworden; hij is een kind des satans en verdoemelijk, en is, betrekkelijk het geestelijk leven, niet alleen in het graf, maar levende in de zonde; de grootste vijand van al wat goddelijk is en genaamd wordt; hij is geestelijk verkocht onder de zonde, hij kan of wil niet anders dan zondigen, het is zijn element gelijk een vis in het water.

Ten tweede. Godkan Zichzelf niet verloochenen. Wat Hij eens heeft gesproken blijft vast en onbeweeglijk. God heeft eenmaal gesproken tot de mens, Gen. 1:17: *Want ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven*. Adam nu was het hoofd; in zijn lendenen waren wij allen begrepen; uit enen bloede heeft God het ganse geslacht der mensen gemaakt, Hand. 17:26. Adam gegeten hebbende en gevallenzijnde, daar de begeerte zonde baart en de zonde de dood, die doorgedaan is tot alle mensen, *in wien*

wij allen gezondigd hebben, vlees en bloed van zijn bloed; kinderen van één vader, naar zijn 'beeld en gelijkenis geschapen; stam en uitspruitsels van dezelfde boom; gelijk voortbrengende; hoe zal een onreine een reine voortbrengen; alle zijn ze afgeweken; daar is niet één die naar God vraagt; alle zijn ze stinkende geworden; slangenzaad en addereengebroedsels van nature; natuurlijke vleselijke duivels,- dat wij nu niet zullen uitbreiden. Gods recht en wetten zijn geschonden; Gods deugden en eigenschappen ontluisterd, niet in zichzelf, maar ten aanzien van de zonde. *Want is het voor de Almachtige nuttigheid, dat gij rechtvaardig zijt?* Job 22:8. God kan geen gemeenschap hebben met de zonde, of kan het lichtgemeenschap hebben met de duisternis, of het leven met de dood? Al Gods recht moet voldaan worden, Zijn wet volbracht, het vonnis bekrachtigd. Nu ligt de mens daar neer, verdoemd, vervloekt, verloren, de drieërlei dood onderworpen; het is afgedaan, hij is eeuwig onder het vonnis des Rechtvaardigen. Of zal de Rechter van hemel en aarde geen recht doen?

Maar wat bij de mens onmogelijk is, is mogelijk bij God. Hij doet 'n afgesneden zaak, wat mensen of engelen niet konden uitdenken heeft God uitgedacht en daargesteld. Dat Eén was bij Hem: God was in Christus, de wereld met Zichzelf verzoenende; de Vader geeft Zijn Zoon, Zijn Eniggeborene; de Rechter eist voldoening der straf, uitvoering van het vonnis zonder enige afstand. Maar, naar de eeuwige Vrederaad, komt de Zoon des Vaders, God van eeuwigheid, tussenbeide: "Ziet, hier ben Ik om Uw welbehagen te doen". De Vader neemt genoeg in het offer van Zijn Zoon, Die Hij Zelf geeft: Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft. Dat is van eeuwigheid bepaald, besloten, voor 't bepaald getal uitverkorenen, voor de grondlegging der wereld opgeschreven in het boek des levens. (O! daar gevoel ik op dat ogenblik blijdschap over in mijn ziel)! Het Lam, dat geslacht is voor de grondlegging der wereld, God was in Christus, de wereld der gelovigen met Zichzelf verzoenende, hun de zonde niet toerekenende. Alzo was er een weg en Middelaar hen toegedacht, om weer in gemeenschap hersteld te worden. Christus zou de drieërlei dood ondergaan, voor de gekenden van eeuwigheid, waartoe Hij God en mens moest zijn, Die geopenbaard is te Zijner tijd in 'het vlees, de gestaltenis van mensenaangenomen hebbende, doch zonder zonde. Hij heeft in de tijd uitgevoerd, wat van eeuwigheid bepaald en besloten was, ook was daar voor de Almachtige geen tijd of plaats, het is reeds van eeuwigheid geschied en volbracht. Christus is een vloek geworden voor vervloekten en alle ongerechtigheden van Zijn volk zijn op Hem aangelopen, Jes. 53:6. Hij heeft door Zijn lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid de eis en de vloek der wet volbracht, het recht Gods voldaan, voldoening gevonden, het rantsoen betaald, de zonde verzegeld, de ongerechtigheid verzoend en een eeuwige gerechtigheid aangebracht; en begraven en opgewekt zijnde, is Hij krachtig bewezen de Zone Gods te zijn. Christus nu aan te nemen als overwinnende Borg en plaatsbekledende Middelaar, om door middel van Jezus tot de Vader te gaan, vergeving te erlangen door het bloed des offers, eeuwige gerechtigheid, het beeld hersteld, de toegang geopend en gelijk wij dood waren in Adam door de misdaden en de zonde, allen levend 'gemaakt met Christus, met Hem gestorven en begraven zijnde, opgewekt tot nieuwigheid des levens, gemaakt door het geloof tot wijsheid van God, rechtvaardigheid, heiligheid en verlossing; hoe gaat dat nu toe?

Evenals bij een rechtbank: Joh. 18:8, de Geest overtuigt van zonde, gerechtigheid en oordeel; de Geest opent door, onder, bij de prediking, of het onderzoek des Woords, of door dadelijke toepassing het hart van de uitverkoren zondaar; hij krijgt oren om te horen en een hart om op te merken; hij moet loven, of hij wil of niet; de Geest vernieuwt volstandig van het begin af aan, Hij werkt vrijwillig het werk naar Zijn

welbehagen; als God ze leidt in de waarheid, past Hij de waarheid toe aan het had, het leven wordt geraakt; de Geest werkt en hij begint te zien dat hij misleid is, dat hij arm, blind en jammerlijk naakt is, dood in de misdaden en in de zonde, vervreemd van het leven Gods, enkelnaakt, dood, duisternis, vloek, een satanskind, liggende onder de verdoemelijke kracht der wet, die hem door de Geest inwendig, geestelijk, zielgrondig overtuigt, aangrijpt, terneerslaat, verdoemt, vervolgt, benauwt, beangstigt; hij ziet zijn afstand van God, nergens uitkomst bewegeloos, radeloos, onmachtig wat aangaat de bewerking, en van zichzelf vijandig, boos, kwaadaardig, bruisend en druisend met dikke hoog verheven schilden.

Wij spreken nu ook niet van de tijd hoe lang hij in het één en ander kan blijven staan, - daar is God vrij in, gelijk Hij het in alles is, - ook niet bepaaldelijk in het woelen en tobben van de zondaar, daar de één langer onder verkeert dan de ander, of ook, zichzelf bedriegende met. valse overleggingen, schoon altijd daar weer afgestoten op 's Heeren eigen tijd.

Eenmaal komt er een tijd dat hij tot het einde aan alles raakt, hij wordt besloten en al nauwer bepaald en gedrongen (ik spreek bij ondervinding) als een stad die belegerd en uitgehongerd wordt; nergens uitkomst, hulp noch raad, niets voldoet hem; alles ontvalt hem daar hij het leven nog bij houden kon; nu wordt hem onder dit alles 'n uitkomst aangewezen, die deur der hope in het dal Achor's (betekent angst en benauwdheid) een weg buiten hem, een ander moet voor hem tussen treden en de eeuwige kloof vullen; er komen beloften, openingen, hoop van verlossing bij vlagen in de ziel als bliksems in de nacht, maar hij ligt onmachtig neer, ontdekking, troost voor die openingen, gedachten van behoudenis, dit moet hem nader geschonken worden. De Geest blaast (o ja!) waarheen Hij wil; het wordt geheel nacht bij hem, de wet gaat door merg en been en door de overleggingen des harten; hij staat aan alles schuldig, hij moet omkomen als er geen verlossing komt. Dat nu moet ondervonden en kan niet beschreven worden. Dat duurt zo lang als het de Heere behaagt, totdat zijn hart, met de tollenaar, gebroken wordt; zijn zielestand wordt hem benomen en belet en ontvalt hem, menende om te komen, letterlijk stervende aan alles in dat ogenblik.

Nu komt het leven in de dood, Christus openbaart Zich aan zijn ziel, onbegrijpelijk, onbeschrijfelijk, nieuwe hemel, nieuwe aarde, nieuw hart, nieuw leven, nieuwe ogen, alles om hem, in hem, boven hem in gevoel nieuw, geheel nieuw. Zij juichen in de hemel: "een kind is ons geboren", of liever, gelijk de ziel dat ondervindt: er is blijdschap in de hemel over één zondaar die zich bekeert. Een nieuwe goddelijke natuur is hij deelachtig geworden; hij kan en moet Vader zeggen in Christus; zijn zonden zijn hem vergeven, nu eerst looft, juicht, prijst en dankt hij, hij ontvangt de nieuwe keursteen met de nieuwe naam er op geschreven, als pand en bewijs. De ganse Bijbel is hem een geopend boek, Gods volk zijn volk, alles is hemgegeven; zijn hart oor en mond, ziel en ingewanden, verstand, zin en wil, hartstochten en genegenheden gaan allen rechtuit naar de Bloed-Bruidegom Jezus Christus; die Naam leert hij dan verstaan, wat zeg ik, hij is met Christus opgewekt en een erfgenaam des eeuwigen levens geworden, en heeft deel gekregen aan de erve der heiligen in het licht; zijn leven en sterven is boven; zo schuw hij was, zo vrijmoedig is hij nu; het is nu enkel lof en dank en psalmlied; het geloof openbaart zich in liefde en hopen, O ja! het geloof is al aan 't stromen, de hoop bezit en de liefde verslindt hem soms tot bezwijken; de droefheid is verwisseld in vreugde en het gewaad des lofs heeft hij verkregen voor een benauwde geest; voor een doorn is een dennenboom opgegaan: de Geest getuigt met zijn geest dat hij een kind van God is geworden; nu komt bestrijding, satan en ongeloof en duisternis. Hij staat eerst in de volle liefde, zolang het de Heere behaagt; de zonden, die hem overweldigden, lagen aan banden, maar komen weldra opnieuw te voorschijn.

Nu leert hij kennen en bewenen, teveel om nu te noemen, hij is het die de pers treedt, maar hoe menigmaal hij onder ligt, er ligt iets onder dat onder, dat de ganse helle macht niet weg kan nemen, de poorten der hel zullen dezelve niet overweldigen.

Ik gevoel dat ik ongevoelig tot mijzelf gekomen ben, misschien heb ik mijzelf te veel gepredikt. Sprak ik nu van mijzelf, ik zou hier veel meer bij kunnen halen, voornamelijk hoe het geloof een gave was, is en blijft; ik ben geen systematisch (leerstellig)mens, - slecht genoeg voor een predikant, - al mijn kennis moet ik onmiddellijk verkrijgen, of het is anders niets voor mijn ziel, ik moet leven van het gegevene, het mijne moet mij gedurig ontnomen worden.

Ik vergelijk mijn toestand wel eens bij iemand, die wel ogen gekregen heeft, maar in de nacht niets zien kan; al zegt men: "zie dan", dan gevoel ik wel de slagen die men mij geeft, maar zien kan ik niet. In uw licht zien wij het licht, maar die nog geheel blind is (Joh. 9:40) kan ook niet zien al is het dag. Iets anders is het (Jes. 50:10), Wie is er onder ulieden, die de Heere vreest, die naar de stem Zijns knechts hoort? als hij in de duisternissen wandelt, en geen licht heeft; dat hij betrouwe op de Naam des Heeren, en steune op zijn God, dat de ziel leert kennen, en Psalm 125:1. Die op de Heere vertrouwen, zijn als de berg Sions, die niet wankelt, maar blijft in eeuwigheid; Mark. 11:22. En Jezus antwoordende zei tot haar, hebt geloof op God; en Psalm 42:12. *Wat buigt gij u neder, O mijn ziel, en wat zijt gij onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven: Hij is de menigvuldige verlossing mijns aangezichts, en mijn God. Amen.*

L. G. C. Ledeboer.

2. Correspondentie tussen Anna Herder, geb. Houtman en Ds. L.G.C. Ledeboer. Blz. 8

Aanhangsel in het boekje: 70 brieven van L.G.C. Ledeboer, Gereformeerd leraar te Benthuizen. Een geschenk voor zijn vrienden en strijdgenoten. Met een voorrede van P. van Dijke, gereformeerd leraar in Middelburg. Te 's Gravenhage bij J. van Golverdinge, 1865.

Anna Houtman, geboren 1808 te Hilversum; overleden 59 jaar, 27-6-1868 Eemnes; Algemene begraafplaats Laarderweg. Anna was een dochter van Arent Houtman en Lammertje Hogenbirk

Anna trouwde op 18 jarige leeftijd met met **Gerrit Herder**, timmerman
Kinderen uit dit huwelijk:

Dochter, na enkele dagen gestorven

Arend, geb. 4 mrt 1833, Hilversum; ovl. 14 nov 1900, Eemnes, Utrecht,

Abraham, geb. 8-9-1843; overl.24-5-1868 Eemnes

Gerrit, geb. 3-1-1837; overl. 27-4-1916 Eemnes

Jannetje, geb. 29-11-1830; overl. 3-8-1912 Eemnes

Willem geb. 10-4-1838; overl. 2-8-1838 Eemnes

Willem, geb. 14-9-1845; overl. 19-6-1877 Eemnes

Toelichting van de correspondentie van Anna Houtman aan ds. Ledeboer

In het jaar 1837 de plaats van Eemnes-Buitendijk vacant zijnde, hebben aldaar 15 kandidaten gepredikt. Onder deze was ook de heer L. G. C. Ledeboer, predikende uit Romeinen 7 vers 24 en 25. *Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods; ik dank God, door Jezus Christus, onzen Heere.* Onder zijn gehoor zijnde, was het mij alsof hij alles tot mij sprak en uit en in mijn hart las, wat er in hetzelfde omging; hoe Paulus in dit hoofdstuk klaagt en dan weer roemt; hoe hij oploste van dat bedorven hart, dat als een modderpoel van zonden is, en zichzelf als op de voorgrond stelde, wat een modderpoel van zonden en ongerechtigheid in zijn diepbedorven hart huisveste. O! dacht ik, gij spreekt uit mijn hart, en dacht onder dit oplossen der zaken: gij hebt zeker u als zodanig mogen leren kennen, als een ellendige en in zichzelf verloren zondaar buiten Christus, en dat er buiten Hem geen schuilplaats te vinden is, voor het bekommerd gemoed.

Een geruimen tijd daarna was die preek mij dagelijks als een naprediker, en was ik gedurig in de geest met hem in gesprek. O! hoe hartelijk wenste ik, dat ik die preek nog eens lezen mocht; maar daar ik volstrekt niet bekend was met zijn verblijf of woonplaats, scheen mij dit een onmogelijkheid toe, ofschoon ik anders dan nog wel de vrijmoedigheid zou hebben durven nemen, daar schrijvende om te verzoeken.

Dan, zes maanden na die tijd mocht ik toevallig horen, dat Ledeboer in de gemeente Benthuizen (bij Leiden) leraar geworden was. Nu, dacht mij, was er gelegenheid om een brief aan hem te schrijven, een verzoek om die predicatie inhoudende; zoals ik dan ook deed, namelijk, dat ik zo groot genoeg, ja ik durf zeggen een ruime zegen onder zijn gehoor genoten had, en nog dagelijks met Paulus moest uitroepen: *Ik ellendig mens!* enz. vriendelijk van hem verzoekende als dienaar en verkondiger van 't Evangelie des kruises, om dezelve eens schriftelijk te mogen lezen, opdat die, kon het zijn, nog aan mijn ziel mocht geheiligd worden.

Enige weken verlopen zijnde, ontvingen wij in de maand Oktober 1838, op mijn geschreven brief, deze navolgende letteren, welke ik hier letterlijk doe volgen,

Christelijke Vriendin en, zo ik u toebidde, Zuster in de Heere Jezus Christus.

Aangenaam en verblijdend was mij uw brief, uit welke ik zien mocht, dat het de Heere aller genade behaagd had het woord van zijn onnutte dienstknecht met kracht uit de hoogte te doen vergezeld gaan, en 't aan uw hart te willen zegenen, en uw hart onder het woord te openen, om er acht op te geven. Ja, zalig zijn zij, die 't Woord des levens horen en bewaren mogen, om met Maria neer te zitten aan de voeten van Hem, die de woorden des eeuwigen levens heeft.

Dat de Heere hiertoe de prediking Zijns Woords zegenen wil, is mij achterna wederom dankzeggend gebleken. Maar wat verwacht gij verder van de schil, waaruit de boon gedopt en in uw hart weggelegd is van de Heere? Zou u teugen des eeuwigen levens van verre halen, daar gij de volle frisse stromen bij u hebt, en in 't bezit van de bron Zelf zijt? Of ligt daar nog een steen voor u op? Of zijn uw ogen nog niet geopend, zodat gij de bron niet ziet, die dicht bij u is?

In beide gevallen wil de Heere u de ogen openen, u een geopend oog, een geopend hart, een geopend Woord en een geopende hemel geven, en uw ziel leiden aan die levende waterstromen, opdat uw dorstende ziel zich verkwikke en leve. zijn Heilige Geest werkt in een iegelijk, gelijk Hij wil. Of zat een Maria ook aan de voeten van de discipelen, zelfs niet aan die van een Petrus of Johannes, daar zij de Heere in hun midden had? Of hing een Nathanaël, toen Filippus hem tot de Heere geleid had, verder aan Filippus of aan Jezus' mond? Zie, de Heere is een jaloers God. Hij wil 't alleen van Hem gevraagd en ontvangen hebben. Hij moet alles in allen werken. Het werktuig moet geheel op de achtergrond staan, opdat de Heere alleen inkome in 't volle licht Zijner genade en heerlijkheid, en alleen de eer hebbe van 't tot Hem door de Vader getrokken zondaarshart.

Daarom, mijn lieve vriendin! welke ik als mijn zuster in de Heere wens te mogen begroeten, zo niet hier, dan namaals voor de troon Zijner genade, houd aan, en alleen bij de Heere, vraag en verwacht alles alleen van Hem en de sterkte Zijner macht in Hem. Die geloven mogen, gaan met vrijmoedigheid tot de troon der genade en eeuwige behoudenis, om geholpen te worden ter bekwamer tijd. Houd aan in het gebed om zijn hartopenende en geloofwekkende en hartreinigende Geest. Vertoon de Heere uw gedoopt aangezicht, gelijk een vroom leraar de raad gaf, en wij in Gods Woord het bevel daartoe hebben en de genade. Houdt u bij die zuivere en eeuwige kenbron onzes geloofs, 't Woord Gods, dat in alle waarheid leidt, door de Geest, die 't met geloof vermengen zal, want dit zal bij 't Woord even goed nodig zijn als de zuurdesem bij het deeg, zonder welke het niet kan rijzen.

En nu, hoe staat dit met u? Moogt gij reeds uitroepen: *Ik geloof, Heere! kom Gij mijn ongelovigheid te hulp? Tot wien zou ik heengaan? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens.*

Moogt gij reeds op de eerste trap van de kennis uwer ellende staan? Dan zal de Heere u wel verder geleiden. Is uw hart wel bewogen, maar nog niet omgezet? Heeft de Heere wel bij u aangeklopt, maar is de deur nog niet open voor Hem? O! Hij heeft kracht genoeg om de ijzeren grendels en koperen deuren op te heffen en door te breken, en ook wel zo de toegang tot dat hart. *Met opdoen was 't gewonnen*, zegt vader Luiken, maar hoe nu opgedaan? Wie kan die sterke deuren opheffen en die grendels breken? Hij die roept, die kan de Geest van de Hemel aftrekken dat Hij ons levend make; Hij, wie gij er om bidt en die deze begeerte reeds in uw hart gaf.

Zie, wij willen en wij willen niet, en 't kwade dat wij niet willen, doen wij, en het goede, dat we zouden willen, doen wij niet; van waar dit? Wijl wij in zonden ontvangen en geboren zijn, Psalm 51; daar wij allen te samen onnut zijn geworden, en er niet één is, die naar God vraagt of Hem zoekt, Romeinen 2, als Zijn Geest 't ons niet leert; daar wij van nature zijn onwijs, dwalende, menigerlei begeerlijkheden en wellusten dienende, vervreemd van 't leven Gods, verduisterd van verstand en verhard van hart, hebbende stenen- in plaats van vleses harten, zelve hatelijk en elkander hatende, liefhebbers van onszelven, eigen eer en belang zoekende, andere mensen opzij schuivende, als 't ons belang vordert, in één woord, haters van God en mensen, geheel bedorven van top tot teen, als waarin niets goeds woont, een bron van alle onreinheid en een hart vol boosheid en wantrouwen.

Geloofst gij dit? Kent gij uzelf ook als zodanig? Zo ja, dan wens ik u bij aanvang daarmee hartelijk geluk, want is dat éne oog, om in het boze hart te zien, geopend, de Goddelijke genade zal u ook 't andere openen of tegelijk mede openen, zodat gij ook zijn genade en de verlossing, die in Christus Jezus, dan ook uw Heere is, zien zult; want Hij laat het werk Zijner genade niet varen, en de Heilige Geest werkt niet alleen het willen, maar ook het volbrengen, naar Zijn welbehagen.

En wie toch wekte in u de begeerte op? Wie deed u acht slaan op 't gehoorde en gelezene? Is 't uw eigen natuurlijk verstand en vleselijk oog? Of is 't de aanvankelijke hart- en woord openende genade des Heiligen Geestes, die u op 't gesproken woord acht deed geven? Ik weet niet hoe uw weg geweest is, en wanneer gij 't eerst enigszins bij uzelf bepaald zijt geworden en afgetrokken van de ijdele wandeling, uw oog hebt mogen vestigen op de dierbaarste beloften, die daar zijn in Christus Jezus, de Middelaar Gods, en der mensen, die met Zijn dierbaar bloed volkomen reinigt, al degenen, die door Hem tot God gaan (als de Vader), en die ons met koorden der liefde trekt, Ps. 25, Joh. 6, ons tot de Zoon leidt, en als een dove en dode stok ons in de levenden wijnstok Jezus Christus overzet, om uit Hem vruchten te dragen, Gode de Vader tot verheerlijking; onszelf tot bevestiging en anderen tot beschaming, uitnodiging en verootmoediging.

En als wanneer God de Vader ons in de Heere Jezus Christus wil aanzien, als die ons is geworden wijsheid van Gode, dengenen namelijk, die in Hem geloven, rechtvaardigmaking, heiligmaking en volkomen verlossing. Dat is tweëerlei. Eensdeels, dat God de Vader de tot Zijn Zoon de toevlucht genomen hebbende zondaar, en in het kruisbloed, zijn zoenbloed, gevonden verlost niet meer wil aanzien, zo als hij in èn op zichzelf is, als onrein, onheilig, vol schuld en smet, met de eeuwigen toorn Gods over de zonden beladen, maar als gerechtvaardigd voor Hem door en in Jezus Christus, zijn Heere, van alle schuld en straf 4 ontheven door Hem, die ze beiden aan 't kruis voor hem betaalde en droeg. Daniël 9 vers 24, Jesaja 53, enz. En op Wie al onze ongerechtigheden aanliepen. En opdat wij niet op onze gerechtigheden, maar op Zijn barmhartigheden, die vele zijn, onze smekingen (Dan. 9 vers 18) voor Zijn aangezicht zouden neerwerpen.

En evenzo wil God ons dan aanzien, als in Christus Jezus geheiligd, en als die de wet volkomen in al haar delen voldeed, en God ons aanmerken wil, als die volkomen voldaan te hebben in Christus, die ons dus verzoende met God en voldeed aan zijn eis. Maar ook aan de andere zijde, dat wij, wanneer Christus onze Wijsheid is geworden, en wij tot het kruis de toevlucht hebben mogen nemen, en door Hem vrede bij God hebben, als door Hem gerechtvaardigd, ook door zijn Geest toenemen in de vruchten des geloofs en der heiligmaking. En door die Geest, die in hem is met alle Gode welbehagelijke vruchten in Christus Jezus, uit welke wij sap en vrucht dragen, Gode ter verheerlijking, met Hem der zonden gestorven, der gerechtigheid levende, niet

alleen vurig biddende, maar ook aanhoudend wakende en strijdende met de Christelijke wapenrusting (Efeze 6), welke een Christen evenmin naar de ziel ontbreken moet, als de klederen naar het lichaam.

En nu, de Heere geve u de genade, langs deze trappen de berg Zijner heiligheid te mogen beklimmen, en al gaat het dan met vallen en opstaan, over bergen en dalen. Zo de Heere voor ons is, wie of wat zal tegen ons zijn? Of wat zou ons scheiden van de liefde Christi? Romeinen 8.

Zo hope ik en bid voor u, dat Rom. 7 vooraf moge gaan bij u, en Rom. 8 volgen, en dan Rom. 9 de grootste troost des Christens, om zo door 't bloed van Christus gereinigd, door Hem gerechtvaardigd bij God, getroost met zijn Heilige Geest, een goede hoop te mogen hebben in de genade, en de Drie-enigen Verbonds God te kennen; getrokken door de Vader, verzoend door de Zoon, geheiligd door de Geest. een begenadigde en boetvaardige zondares aan de voet des kruises te zijn. Tot welke ook de woorden des Heeren gesproken zijn; *ga heen, mijn dochter, nu niet uw eigen weg, maar de weg des levens; uw zonden zijn u vergeven. Het geloof heeft u behouden!* Om zo over de grote kloof, welke er tussen de heilige God en de ellendigen, verdoemenswaardige zondaar ligt, heen te mogen gaan, door Hem, die de enige weg over die ontzaggelijke kloof is, als zijnde de weg, de waarheid en het leven. Niemand komt tot de Vader dan door Hem, *en niemand kan zeggen Jezus Christus de Heere te zijn dan door de Heilige Geest.* En deze is beloofd een iegelijk die er Hem om bidt. *Ik zeg u, zei Jezus, een iegelijk die klopt, enz., gelijk de aardse vader geen steen voor brood geeft, hoeveel te meer zal de Hemelse Vader u Zijn Heilige Geest geven, waarom hij u bidden leerde?*

Mag ik u een raad geven? Ik eindig, gelijk ik begon: houdt u aan het Woord, al hebt gij er soms geen honger naar, men gaat wel eens aan tafel zonder honger, en krijgt die als men eet. En al leeft u veel dor en zonder enig gevoel of opening, lees door en daarna, en zie of de Heere u niet in eens licht schenkt bij een woord, dat u als een licht zal wezen op uw pad.

O! ik bid u toe, dat de Heere Zijn genade aan u verheerlijke en vermenigvuldige, en gij Hem moogt leren kennen in al Zijn volheid, als uw volkomen Verlosser. Geloof meer de Heere dan de mensen. Toets alles aan des Heeren Woord. Vraag: *Heere! wat wilt Gij dat ik doen zal?*

Zie tot Hem op, ga tot Hem, met voorbijgaan van allen, en dus ook van mij. Verwacht en vraag het alleen van Hem, dat kost u geen port en gij ontvangt 't niet door de hand van een ander, maar van de Heere zelve. Drink uit de levende waterstromen zelve tot verzadiging van de dorst uwer zielen. De Heere namelijk wil en zal 't u geven. U hebt de aanvankelijke beloften reeds. Het ligt daar buiten de zondaar, in Christus, 't Is maar toe te eigenen, door 't geloof.

En nu des Heeren ontfermende, rechtvaardigende, heiligende en staande houdende genade zij over u, Zijn Heilige Geest ruste op u en doe u een plaats geven, waar de Heilige Apostel Petrus van schrijft, een stillen en zachtmoedigen Geest die kostelijk is voor God, Die de stillen in de lande lief heeft boven allen gelijk de Heere Maria lief had.

Schenkt de Heere u licht en genade, bewaar 't voor u en wordt er rekenschap van u afgeëist in oprechtheid; ik bid, dat u dan met zachtmoedigheid en vreze, rekenschap zult mogen afleggen van de hoop, die in u is: *Uit genade ben ik zalig geworden, om niet; opdat geen vlees roeme voor Hem.* Met Paulus moet ik uitroepen: *Ik de grootste der zondaren.* Maar dan ook des Heeren genade: Rom. 7 vers 24, 25.

Zo spreke de Heere tot uw ziel *Maria* en gij tot Hem: *Rabbouni.* Zo moogt gij een levend lid worden van dat lichaam, waarvan Christus het Hoofd is, zo vruchten

dragende uit Hem. Om zo daarboven aan de bruiloft des Lams, eens aan te zitten, bekleed met de klederen van Christus gerechtigheid om daar te behoren onder de verlost door 't bloed des kruises, dat van alle zonden bevrijdt, en mede aan te heffen het lied des Lams: *Het Lam, dat ook voor mij geslacht is en ook mijn zonden heeft gedragen, is eeuwig waard te ontvangen de lof, de dank, de eer en de aanbidding, ook van mij.* Voor mij is ook de Gezegende geboren en gestorven, opgewekt en verrezen, Amen.

En nu, ik bid u toe uw schuld te zien in de wet, en uw behoudenis in het Evangelie. Hoor het Woord waar het gepredikt wordt, en onttrek u in genen dele aan de openbare godsdienst oefeningen, want dat is des Heeren wil over ons. En wij zouden onzen eigen weg volgen en er geen vrede op ontmoeten, indien wij dit niet deden *). Ik geef u deze raad in deze tijd. Bid voor uw leraar! (en ik meen, dat gij door Gods genade zulk een ontvangen moogt hebben, die 't Woord recht snijdt). Meen ook niet, dat het *) gelegen zij in het niet zingen der recht *Evangelische gezangen*, een ieder, die biddend en onbevange proeft, beproeft alle dingen en behoudt het goede. Vraag in alles de Heere raad, en houdt u aan Zijn Woord. Houd aan in lezen, bidden, waken en strijden, in oprechtheid en nederigheid, dat de Heere u schenke naar de rijkdom Zijner genade, ook overvloedig over u, in Christus Jezus, onzen Heere.

Dit is de oprechte wens en bede van mij voor uw eeuwig heil. O! hierin zou ik mij verheugen.

Waarde Vriendin! L. G. C. LEDEBOER.
Benthuizen, 13 October 1838.

*) Men houde bij het lezen van deze en de volgende vermaningen wel in het oog, wanneer deze brief geschreven is.

2de schrijven van Anna Herder-Houtman in de maand december 1838.

Met deze neem ik de vrijheid, alhoewel uw Ed. Weleerw. in persoon mij niet kennende, de pen op, enige letteren aan Uw Eerw. te schrijven, opgewekt door het opmerken en horen, hoe de Heere in Zijn Eeuwige en onveranderlijke raad op zijn Eigen tijd en wijze zondaren roept, met een Eeuwige liefdesstem, die als dan het harte breekt, de wapenen zelfs vrijwillig en bereidwillig aan de voeten van Jezus, dood neerlegt, en zich als dan in die zalige ure van Gods eeuwige en onbegrijpelijke liefdesstem als verwonderd uitroept met Saulus: *Heere wat wilt Gij dat ik doen zal?*

Maar zalige aflegging van 's vijands wapenen, zich als omgord en geharnast te gevoelen, en omgeven met de Geestelijke wapenen ten strijde toeberaid, onder de banier van het kruis van Jezus. Zalig ogenblik voorwaar, wanneer de Heere Zijn onwederstandbare kracht des Heiligen Geestes doet lichten in het harte van de blinde en ongevoelige zondaar, staat hij verbaast, hoe blind, arm, ellendig niets in zichzelf bezittende hij is voor de Heere; overtuigt van zijn volslagen onvermogen ten goede, wordt hij als dan verlegen met zichzelf. Maar driewerf zalig, blind krachteloos en machteloos zich te leren gevoelen. Dit is voorwaar geen vrucht der natuur, maar een eeuwige opzoekende liefde Gods hetwelk hij bij nader licht ontvangende zeer volmondig toestemt, *dat is van de Heere geschied. En het is wonderlijk in mijn ogen.*

Dan, om mijn persoon enigermate Uw Eerw. bekend te maken, in de kracht Gods, met nederigheid, vraagt U Eerw. *wie ik was, of ben, en noch blijve.*

Ik antwoordde (bij al het grote, goede en zalige, mij de Heere uit Eeuwige opzoekende

zondaarsliefde in de loop van mijn aardse pelgrimsreis, zo zelfs boven mijn medegenoten en lievelingsvrienden in de Heere geschonken, om mij verwaardigd te gevoelen in mijn zalige verbonds-God, bij de ogenblikken van mijn ziel zich te hebben mogen ankeren, in die zalig toe-eigenende daad des geloofs met te mogen uitroepen sedert de tijd van 25 jaren: *Ik leef niet meer maar Christus leeft in mij, en hetgeen ik nu leef, dat leef ik in het geloof des Zoons Gods, die mij heeft lief gehad, en zichzelf voor mij heeft overgegeven*) blijf ik als nog in dit aardse leven een zondares aan de voeten Jezus pleitende op Zijn onveranderlijke liefde, bij het diepe gevoel mijner onwaardigheid en zonde.

Maar waarde leraar, vraagt gij mij en terecht, *wie waart gij eertijds?*

Bij het ontdekkend licht des Heiligen Geestes later mocht ik mij herinneren zeer vroeg in zeer jonge jaren zelfs, een gezicht van dood en eeuwigheid om te dragen. Maar deze gedachten werden als gedurig weggevaagd, bij verdere opklimming van mijn jaren, daar mijn natuurlijk gestel zeer vrolijk en opgeruimd was. Maar al verder daar ik voor het oog der mensen, een zeer sterk meisje in mij dachten, was het tegengestelde. Ik was zwak van gestel, als mij de mensen wel eens zeiden, *wat ziet u er gezond en stevig uit*, dacht ik wel eens: U moest eens weten en mijn gestel kennen. Maar mijn jonge jaren en mijn hoogmoed belette mij zulks haar tegen te komen. Het gevoel mijner zwakheid in de leeftijd van 15 of 16 jaren, bracht mijn zwakheid mij wel zo verre, dat het mij op de knieën voor God bracht, maar onbekend zijnde wat ootmoedig bidden was, niets anders kunnende ontboezemen, als wat aangeleerde Formuliergebeden, gaf mij dit geen voldoening. O nee, dit nopen tot bidden was wel, dat ik gevoelde, en zeker geloofde dat ik bekeerd moest worden, zou ik bij het sterven in de Hemel komen. Wat is toch de arme mens blind naar de geest! *O Heere, Gij alleen opent der blinde ogen.*

Naar de kerk gaande, als ik zag mensen die de Heere vreesden, die bekeerd waren, daaraan ik in dit tijdstip van mijn leven zeer goed geloof aan sloeg, ontweek ik de zulke denkende als ik eens gevraagd werd of aangesproken; daar zij wel wisten ik zeer vrolijk van aard was, maar toch altijd in zekere mate, volstrekt niet in het losbandige, zo leefde ik nog enige tijd daarheen.

Zeventien jaren oud zijnde kreeg ik verkering met Herder. En toen ik ruim 18 jaren oud was zijn wij te samen getrouwd. Nu dacht mij, zou ik nu zo een goede gelegenheid hebben, om beter te zullen gaan leven, want mijn man was zo bedaarnd, als ik mij dacht te zien in zo een vrolijk gestel.

Daar ik zeer leesgierig van aard zijnde, daar ik in de eerste tijd zo schone gelegenheid zag geopend hiertoe veel tijd te kunnen besteden, gebruikte ik deze zo mij dacht zeer nuttig. O! waarde leraar! kom ik in die gesteldheid mij beschouwen, wat is de mens voor zijn eeuwige zaligheid, en zulks op de rechte wijze te zoeken toch blind. Ik begaf mij dan al spoedig aan het naarstig lezen van de Heilige Schrift, en daar ik een weke natuurgestel bezat bij het lezen over de mishandelingen der Joden met Jezus en meer andere zaken, deed mij in tranen somwijlen wegsmelten, zo een liefde meende ik reeds als toen voor Jezus te gevoelen en zou Zijn eer wel hebben willen handhaven, maar het was maar hartstochtelijk.

Als er voorbereiding voor het Heilig Avondmaal gepredikt werd zag ik mij die dag en liet mij vinden in Gods huis. Ja, was er 3 of 4 maal godsdienst ik zou niet weggebleven zijn. De ganse week las ik maar, en dit dacht mij zoet te zijn, over Jezus lijden en sterven. Maar alstoen waren het slechts maar tranen van een opgewonden gevoel Hem erende als de onbekenden God. Voor mijn ziel zo leefde ik enige tijd daar zo heen totdat wij onze eerste lieveling een dochter gewonnen, maar enige dagen hetzelfde bezittende werd ons ontnomen.

Dit punt was mij bij nadere ervaring in de wegen Gods het middel in zijn Eeuwige

Raad, trapsgewijze mij te leiden in mijn diepe onwaarde, machteloosheid en krachteloosheid. Dit middel was in Gods Eeuwige Raad het juiste middel in zijn hand mij te trekken en te ontdekken aan mijzelf. Met dit tijdstip mag ik zeggen heeft de Heere mij geleid op de weg des Heils welke voor mij vroeger verborgen was.

Zou ik, waarde leraar gewagen de verdere voortgang en leiding des Heeren met mij gehouden waar zoude ik beginnen, waar zoude ik eindigen. Zijn de leidingen Gods met de zondaar zo verschillend in aard en wijze. Ik mag roemen in de Heere.

Veel hebbe ik mogen smaken, en vooral in mijn eerste zoekingstijd, het zalige te zien en te smaken in de Zalige dienst van God. En zovele malen ondervindende Zijn zalige nabijheid aan mijn ziel. En de liefdesuitgangen des Geestes in mijn ziel. Menigmaal werd het mij gegeven als boven het stof te wezen, en mijn ziel in God te verlustigen met Asaf. O! hoe zalig, ja driewerf zalig voorgevoel te hebben ener eeuwige Zaligheid. In die zalige gemoedstemming die Gods kinderen gedurig alles naar Zijn Vrijmacht ondervinden zeggen zij. Is de dienst, en de ontmoeting van Jezus intrek in mijn hart zo zoet en zo zalig, wat zal dan het volle bezit zijn, wanneer zij eens bij het afleggen des aardse Tabernakels, hun zielen zich zullen verlustigen in Gods zalige nabijheid. Hier ontzinkt bij dit zalige gevoel al het aardse onder de voeten, waarin de onbekeerde mens zich zo gelukkig acht en niets anders zoekt en kent als het aardse. Hiermede moet ik maar eindigen.

Zou ik verhalen van alle Godsdaden aan mij arme zondares bewezen van mijn jeugdige tijd van 18 tot 54 jaren. Wegens zijn Reddende hand, in zoveel bezwaren en gevaren, ja menige reizen in stervensnood geweest zijnde, en binnen enige ogenblikken menende de eeuwigheid in te zullen gaan, kwamen mij de dierbaarste en de zo juist gepaste belofte Gods uit Zijn dierbaar Woord voort. Ja, zelfs dat ik reikhalzende uitzag, de ure mijner ontbinding. In die volle verzekering des onwankelbaren geloofs, aldaar te zullen ontmoeten de Heere Jezus met alle de Engelen en verlost. Ja, van mijn ouders en bloedverwanten wiens leven hier op aarde in God verborgen was.

Uw Koninkrijk kome, o Heere is de begeerte van al Gods kinderen, en hun smeekgebed tot God, dit kan niet anders. Waarde leraar en is dit gedurig mijn stamelende gebed tot de Heere. O wat is de Heere toch niet Vrijmachtig in al Zijn Werkingen, zo der natuur als die der genade. Hoe ik voor mijzelf gesteld was bij het gerucht van Uw Eerw., moest ik zo zeggen: *De wind blaast waarheen hij wil men hoort zijn geluid maar men weet niet vanwaar hij komt en waarheen hij heengaat, zo is een iegelijk die uit God geboren wordt.*

Ik behoef Uw Eerw. niet eens te zeggen, dit gevoel is thans wel levendig in uw ziel dat vlees en bloed u zulks niet heeft ontdekt. 's Heeren Geest is de alleen de krachtige Werkmeester uwer ziel. De Heere alleen is het die de ogen der blinden opent, en waar die Geestelijke geneesheer intrek neemt, die patiënt is reeds bij de aanvang en bij het begroeten Zijner komst, in goede behandeling. Die Geestelijke Heelmeester zal ook niet ophouden van tijd tot tijd Zijn komst te verdubbelen.

Welgelukzalig die zich aan Hem hebben leren toevertrouwen. Dit hebt gij Eerw. reeds ondervonden, wat zeg ik, uw taal en gezindheid maakt u reeds al bekend. Wat u ook ontmoeten mocht strijd van binnen en van buiten, dit alles zal de Heere voor Zijn knecht ten goede beschikken, De Heere sterke u en geleide u in uw nu zo hoge roeping als Dienaar van Jezus Christus. O! mocht de gemeente van de Vuursche alom als een enig man hun leraar op de vleugelen des gebeds aanbevelen, aan die goede en getrouwe Herder die Zijn vrijgekochten, en noch door Hem toe te brengen schapen zo getrouw opzoekt, wn uit de wildernis brengt in de zuivere weide Zijner genade. Met die getrouwen Herder aan de hand, kan het opgezochte schaap niet omkomen, wat voor listige aanslagen hem op de heide dezer wereld mogen ontmoeten. Onder Zijn

vleugelen is hij veilig en niets zal gelukken hen enig kwaad te doen. Is de dorre woestijn soms moeilijk, alles bestierd de goede Herder ten beste van zijn lammeren.

Waarde leraar, ik gevoel het dat uw veel nodig heeft in deze tijd. maar de roeping Gods is immers onberouwelijk; zo de Heere werkt wie zal dan keren. U staat voor rekening van uw Heere en Zender. En daar U nu zaait, Och Heer geef Gij de wasdom, regen des Heiligen Geestes in de harten van de uw toevertrouwde schapen.

De Heere schenke u bij voortduring zijn vrijmoedigmakende Geest, tot alles wat u nodig heeft, maar de Heere is getrouw die het ook doen zal, die niet varen laat de werken Zijner handen door Hem Zelf gewrocht.

Ik durf uw haast niet lastig vallen met uw drukke bezigheden, mij enige letteren te zenden, hoewel ik zulks hartelijk wenste.

Uw toegenegen vriendin

A. HERDER geb. Houtman.

December 1838.

Tweede Brief van Ds. L. G. C. Ledeboer, aan Anna Herder-Houtman te Eemnes-Buiten.

Zijzelf tekende hierbij aan:

Hierop in de maand December schreven wij twee brieven naar Ds. Ledeboer. (Een van deze brieven van vrouw Herder schijnt zoek geraakt en één der brieven hiervoren gemeld is gevonden en bewaard door Hendrina Hagen-Dop in de nalatenschap van een zoon en dochter - Gerrit en Jansje - van vrouw Herder)

En horende, eer dat wij dezelve wegzonden, dat hij zelf tot volle licht gekomen was, en dat de Heere Jezus, die hij anderen predikte als de Gekruiste, ook aan Hem geopenbaard was en dat hij ook zelve mocht uitroepen: *vrije genade hebbe de eer! ook voor mij is de Heere geboren, gestorven en opgewekt*, melden wij dit ook in de brieven zulks van hem gehoord te hebben. En ontvingen hierop in **Januari 1839** deze volgende brief:

Lieve Vrienden!

Verbondenen in onzen Heer Jezus Christus: 't zij reeds bevestigde of toegebrachte schapen der kudde van onze enige Herder en Opziener onzer zielen, Jezus Christus 2 Petrus 1.

Genade en vrede zij u geschonken en vermenigvuldigd van God de Vader, en onzen Heere Jezus Christus. Amen.

Aangenaam waren mij uw letteren, uw hartelijke, eenvoudige en ongeunstelde woorden. O vrouw! zij waren mij recht aangenaam en niets was mij in dezelve vreemd en wonderbaar. Integendeel bekend en gewoon. Ja, meer dan dit, maar de stop is dan alleen van de fles wanneer de Heere dezelve opent, ter Zijner tijd, als namelijk het ganse huis vervuld wordt met de aangename en welriekende zalf; anders vermeldt zij maar 't hart alleen en rijst op door de wolken tot de troon, opdat anders werkende niet te veel van de geur teloor gaat. Nochtans kan 't sommigen een reuk des levens ten leven zijn. Maar dan alleen, wanneer de Heere werkt.

Aangenaam was het mij, te zien, dat de Heere u een reuk des levens ten leven is geworden. Maar wat had ik u te schrijven, o vrouw! die reeds aanvankelijk meer van de Heere genoten had, toen ik die brief schreef, dan ik. En veel nader nabij het Koninkrijk Gods waart, dan ik. En nu misschien veel nader bij Hem dan ik. Maar Hij

heeft mij nu nader gebracht dan eertijds. Ik was een dwalend schaap, versta dit wel en ben nu toegebracht door Hem, die alle de Zijnen, die Hem van de Vader aller Barmhartigheid gegeven zijn, op zijn tijd en wijze roept, als wanneer zij alles verlaten moeten, omdat Hij roept.

Ik was een schaap, dat de Heere liefhad. Ja! toen wij nog dood waren in de misdaden gelijk wij allen voor onze roeping en bekering daarheen wandelen in het licht uit de nature der duisternis. Nu in de stal van Hem, die onze namen noemde, kende en Wie wij nu kennen, die wij eertijds dienden als de onbekenden, nu als de bekenden God. Om wiens stal wij eertijds dwaalden, maar nu in de voorstad, nu onder de vleugelen, nu Christus vrienden, beminnen en bemind worden; nu een kennen en gekend worden. Eertijds als onherborenen, nu als geroepenen en beminden.

Ja! Wie zijn wij, wie ben ik, dat de Heere op mij het oog sloeg van mijner moeders buik af aan, mij leidde in diepten en hoogten, in verlatingen, in verzoeking en beproevingen, die Hij belette of toeliet: waar Hij mij in- en uitleidde, waar Hij mij bracht, of waar Hij mij hielp; maar alles was naar de Raad Zijns willens, en Zijn welbehagen. Daar wij geen vinger verroeren kunnen, en geen ooglid bewegen zouden, zonder Zijn wil of toelating maar in de zonden geheel vervallen zijn met een ongekende val. Dood in misdaden, verduisterd in het verstand door de onwetendheid die in ons is, en de verhardheid des harten. Want het is geen steen op 't hart, gelijk ik eens schreef, maar het is een letterlijk stenen harte in ons, dat vlees moet worden. Zalig bij wie dat als ijs is, dat ontdooid voor de stralen van de Zon der Gerechtigheid als die met macht doorbreekt en als smeer voor haar gloed. Die 't verstaan kan, versta het.

Zalig die dwalende of toegebrachte schapen mogen zijn, want Hij zal al de Zijnen in Zijn schaapskooi bijeen verzamelen tot het wezen zal, ééne kudde, en één Herder. Die de zijnen niet verlaat, om ze over te halen en op Zijn schouders terug te voeren van Zijn eigen weg en eigene gebroken bakken en dorre heide en werelds draf en kaf en van des vijands macht.

Zo deed Hij ook aan mij, de grootste der zondaren. Zo deed Hij aan mij. Psalm 130. Ja! mag ook mijn ziel de Heere loven. Psalm 103. En mijn ziel mag de Heere *mijn Zaligmaker* noemen (Simeons Lofzang) o Hemel en aarde! Ook voor mij! Geloofd zij God tot in Eeuwigheid! Ook mij aangezien! O God des aanziens. Ook mij getrokken uit de macht der duisternis en overgezet in Uw wonderbaar licht. O God des aanziens! Ook mij met een nieuwe naam genoemd, ook mij een nieuw hart geschonken en mijn mond, met lof en dank vervuld. Ook mijn hart met genade en gebeden, ook mijn binnenste met de levende waterstroom en, wiens Heilige Geest ook mijn verstand verlichtte tot een zaligmakende kennis; ook Gij voor mij opgeofferd, die mij verzoende, met uw enige en genoegzame offerande, die voor alle zonden betaalt. Want genade, vrije, soevereine genade hebbe de eer en alle werken dood. Niet één levend of Christus nog dood voor ons, alles valle of vervalle, en ontvalle.

Alles door de mededeelzaamheid Zijnes H. Geestes aan mij, afgebroken zijnde, alles ons ontnomen, alles verlaten, alles achter gelaten, om achter Christus te gaan; in onszelf als geheel onmachtige en onvermogen tot werken en zo werkende gemaakt zijnde als die geen vinger uitsteken kunnen en tot hun zaligheid toebrengen kunnen. Maar het geloof moet geschonken worden dat in 't hart moet zinken. Wien een vleses hart voor een stenen geschonken moet worden.

Dit alles, mijn lieve vriendin, en zo veel om te noemen, heb ik moeten en mogen ondervinden. Uit de duisternis in 't licht; van de Satan, in Christus macht; van een dwalende, een toegebrachte; van een onherborene een geroepene; van een dode een levende geworden. Dit zegt veel: *leef en gij zult leven*. Ik ben uw heil, tot in

eeuwigheid. Gij zijt Mijn zoon. Ik de uwe. Ik zal zijn die Ik zijn zal. Ik zal met u zijn, wie alle macht is gegeven, in hemel en op aarde. Ik heb de wereld, het vlees en de hel overwonnen, Ik werk alle dingen. Ik formeer het licht en schep de duisternis. Die spreekt, en het is er, die gebiedt en 't staat er terstond. Die de blinden de ogen opent, en de doden opwekt. De macht van zijn geboorte is onze geboorte.

De macht van Zijn lijden en dood om onze dood in de misdaden door Zijn bloed levende te maken. De macht van Zijn begrafenis tegenover onze onmacht, doodschuld en vonnis des doods en de macht van Zijn opstanding is onze opstanding ten leven en Zijn hemelvaart is ons reeds mede gezet zijn in de Hemel met Hem, om onze Voorspraak bij de Vader te zijn om de uitstorting des Heiligen Geestes, nadat Hij de gevangenis gevankelijk wegvoerde en ook mij aan zijn zegewagen als zijn bruid meevoerde. Ook ons zal Hij geleiden voor de Troon Gods en des Lams. *God bovenal te prijzen, in der eeuwigheid. Amen.*

Zoveel en zoveel daartoe heb ik u, geliefde vrienden! te melden en zal vermelden van de grote daden Gods aan mijn ziel, opdat Zijn Naam de eer ontvange tot in eeuwigheid. Vraagt gij mij: wat waart gij te voren. Ik heb u alreeds geantwoord —

Horende met het verstand, ziende blind, menende te hebben, wat ik niet had; lerende wat ik niet verstond, in de mond en niet in 't hart. En ik wist datzelve niet; dan in de laatsten tijd van 's Heeren werking aan mijn ziel. Wij kunnen een grote mate van kennis, ja! van geestelijke kennis, van opgeklaarde en heldere begrippen hebben, zeer letterwijs zijn en toch de waarachtige en enige sleutel ter opening ten enenmale missen. Wij kunnen een zeker inzicht van onze zonden hebben, zonder nog de algehele bedorvenheid van ons hart en de volslagen verblindheid van ons verstand te kennen, voordat Gods genade 't ons openbaart.

Wij kunnen jarenlang om de kooi gaan en veel horen en zien. Ja, als door de planken en scheuren met die binnen zijn, spreken, zonder daarom er zelf in te wezen. Ja, gehouden worden voor een toegebrachte en dit zelve te menen en echter nog van verre staan.

Wij zijn, mijn geliefden! wonder-gevallen met een ellendige val. Iedere gedachte, iedere daad, ieder ijdel woord en voornemen buiten Christus is dood en verdoemeniswaardig voor de verlorenen. Maar zalig de geroepenen en herborenen, over hem zal 't oordeel niet gaan, die zichzelf oordeelden en die beneden te licht bevonden zijn, in de weegschaal van Gods rechtvaardigheid en waarheid en heiligheid. In welke de genade Gods in Christus tegenover deze gebracht wordt, al is er maar een kiempje genade, dit zal opwegen tegen deze allen; maar al waren onze deugden, als de bergen, zij zullen als een strootje in de weegschaal zijn.

O, laat hen die geen kennis aan Christus, noch aan hun boos hart hebben, deze woorden lezen, of 't hun harte treffen mocht en o! die hoop bergen! wij willen niet overtuigd zijn. O, die hoogheid des harten! die tegenstand en tegenkanting, die verdenking en argwaan, die diepte van afval en rijkdom van genade! O! Vielen die woorden als stenen hen in 't hart en trof ook de genadeslag van Christus hun hart!

Smeeke gij ook om genade, voor genade, om hart-ontdekkende, de gedachten beroerende genade, om het *Tekel* aan de wand, of hun 't harte brak en de stenen verbrijzeld werden.

Vraag hun: zijn deze dingen zo; zeg hun dit, niet in mijn, maar als in Jezus' Naam of 't hen trekken mocht; want eens zal Hij komen en zal gewis komen, om met vlammeende vuur wrake te doen, over hun zonden. Amen.

Hij is ten val, of opstanding, ten leven of ten dood. Wij zijn verduisterd in het verstand, overgegeven in zondige lusten, aardsgezinde banden, aan het stof geboeid, die wij niet

los willen maken, en ogen vol overspel. Helaas! een spelonk van ongerechtigheid en een hart als een modderpoel. Zulke mensen zijn wij allen van nature; en dat is krachteloos. Zo Gods kracht niet de ijzeren grendels verbreekt en de koperen deuren aan stukken slaat, dan is alles verloren. Als de Geest Gods niet zweeft langs de wateren, waar duisternis is en nog nooit geen licht gekend is, in kracht ons niet overschaduwet, dan is alles reddeloos verloren, om ons hart te openen, onze mond open te breken, ons verstand de blinddoek af te rukken, ons van alles los te maken. Zo Christus de macht des Satans niet verbreekt en de overhand krijgt, dan zijn wij voor eeuwig verloren. De keel vol gulzigheid, de hand vol gierigheid, 't oog vol overspel, de mond vol Godslastering en 't hart vol boosheid en de voeten ijlende naar 't verderf en dood.

Maar is hier ontdekking van, dan is Christus ook alleen algenoegzaam, zonder Wien wij niets, maar met Wien, wij alles vermogen. Zonder U o Heer! ben ik een dood aas en een dode hond. Met U leef ik, en ben ik en vermag ik alle dingen. Wonderlijke vermelding! Maar volheid van genade en algenoegzaamheid in Jezus Christus onzen Heere! Amen.

Uw Vriend, L. G. C. LEDEBOER.
Benthuizen, 19 Januari 1839.

De Heere versterke, vermeerdere u 't geloof, in uw ziel Doe u geheel Hem alles overgeven, werke in u, naar de sterkte Zijner macht in alle waarheid, godzaligheid, liefde, vrede, zachtmoedigheid, lankmoedigheid, vergevensgezindheid, verdraagzaamheid en alle Christelijke deugden om op te wassen in uw Hoofd Jezus Christus, in Wie al de volheid woont. Amen.

3. DERTIEN PASTORALE BRIEVEN

1. Brief aan ds. Scholte, predikant Christelijk Afscheidene Gemeente. 1840
2. Brief aan de Christelijk Afscheidene Gereformeerde Kerk. 1849
3. Brief aan ds. P. Los en de afgevaardigden van de Afscheidene Gemeente. 1854
4. Een woord aan mijn gemeente te Benthuizen, vanuit de gevangenis. 1844
5. Een brief aan vrienden over ds. P. van Dijke. 1851
6. Brief aan zeer geliefde broeders en zusters, in onze enige Koning. 1851
7. Brief aan ouderling M. Poirot te Kockengen. 1854
8. Brief aan een geliefde broeder in Christus. 1855
9. Brief aan Antonius van der Linde. 1858
10. Brief aan oefenaar Van de Water. 1861
11. Brief aan een broeder en zuster
12. Brief aan een lieve broeder
13. Aan een vriend en broeder

1. Brief van Ds. L. G. C. Ledeboer aan ds. Scholte, predikant Christelijk Afgescheiden Gemeente

Ds. Lambertus Gerardus Cornelis Ledeboer (1808-1863), predikant te Benthuisen, scheidde zich feitelijk van de Hervormde Kerk op 8 november 1840. Zoals bekend, was hij aanwezig op de Synode van de Afgescheiden Kerken gehouden van 17 november tot 3 december 1840. Hij maakte deel uit van de commissie, die op 9 december 1840, Scholte zijn schorsing moest aanzeggen.

Twee dagen daarna voelde hij zich blijkbaar geroepen. Scholte in een brief te vermanen.

Ook in onderstaand schrijven wordt bewaarheid, hetgeen Landwehr mededeelt in: J. H. Landwehr, L. G. C. Ledeboer in zijn arbeid geschetst, tweede druk, Rotterdam 1910, blz. 51.

Landwehr schrijft dat Ledeboer "een Hollands spreekt en schrijft, dat meestal allertreurigst is". Eén van de dingen daarbij is, het veelal laten ontbreken van hoofdletters en leestekens. Teneinde de brief enigszins verstaanbaar te maken hebben zicht een paar correcties aangebracht. Tevens was het noodzakelijk enige conjecturen te maken; de betreffende woorden zijn tussen haakjes geplaatst.

Amersfoort 11 december 1840

Waarde vriend.

Ik heb nagedacht over u maar vind mij bezwaard en vrees voor 's Heeren oordeelen. Is het een uitspraak der Kerk, volg gerust en verdedig u en gij zult ruste vinden voor uw hart in dezen weg. Zet de gemeente aan tot onderwerping naar 's Heeren wil en genade. Lieve Scholte, och mogt gij in de schuld vallen, de Heer u verootmoedige en klein maken. Ach gij staat te hoog en de Heer zal u gewisselijk tegenkomen als gij niet vernederd wordt. Geloof niet mij maar den Heer die bij de kleine woont, onder lelien weidt, lammetjes op Zijne arm draagt en in zijne schoot koesterd. Ach handel toch niet hardelijk lieve Scholte opdat de Heer met ons niet hardelijk handele. Waarlijk die brief die gij mij lezen liet uit Amsterdam is wel wat scherp. Soms zoo ik wel hebbe in uitdrukking - misschien vergisse ik mij hierin - maar wat de zaak aangaat moet ik mede instemmen. Zoo verre ik mij herinner, gij vroeg mijne gedachte er niet over en wilde mijn mond ...' gesloten.

Uw brief aan van Velze(n) - waarlijk gij schreef aan u zelven. Beproof u voor den Heer en vraag u zelf eens of gij ook schuldig zijt aan die dingen, waar gij hem mede beschuldigd. Geloof mij, liefde doet mij schrijven. De Heer opene (uw hart).

O gij schrijft andere en bid voor hunne bekeeringe; bid gij ook zoo voor de uwe? Niet dat ik zegge er is geen genade in u, o neen, maar wij kennen den weg anders en hebben andere behoeften. Wij kunnen niet altijd gelooven en als de Heer het nieuwe wel niet gedurig opnieuw opwekt dan kunnen (wij) niet werkzaam zijn.

Zie, zoo als de Heer ook u de hardigheid der tucht, waarmede gij naar ik hoore kleine(n) behandelde, ook doet gevoelen. Och mogten wij in de schuld vallen in nederigheid en kleinheid, een verbroken en verslagen harte. Zie als wij in het harte der vroomen gelegd zijn en vereenigd met het ...' in ons hart, de vereeniging met hen gevoelen, door eene Geest geleid worden, eene liefde ons bezielde, wij (ons) Hoofd volgen, o dan is het ons wel.

Ik wensche dat de Heer uwe onschuld klaar openbare; uwe meening duidelijk doe voorstellen, en schuld doe belijden, waar ze beleden moet worden voor God en menschen. Verbinde de (Heer) ons te zamen in eenen geest, hart, zin en gemoed. Zijn

naam, eer, zaak zij ons hoogste genoegen, vreugde en blijdschap, zijn wil de onze. Ons geloof in Hem, opregt en gereinigd. Hij vereenige ons te zamen in één hart, doe ons opbouwen zijne gemeente in zijne kracht, werpe alle hoogte terneder, make een vlak en effen veld, zette zich op de wagens van zijn door Hem gewillig gemaakte volk. Hij rijde op het vlakke veld. Alles zij open voor Hem, met of tegen, in of buiten. Niet ons maar Hem zij de eer, uit Wien, door Wien, tot Wien alle dingen zijn. 1 Cor. 13. Nu, de Heer zij met ons. Amen.

L. G. C. Ledeboer

2. BRIEF AAN DE CHRISTELIJK AFGESCHIEDENE GEREFORMEERDE KERK

Op 13 november 1840 werd Ledeboer geschorst als predikant van de Nederlandse Hervormde Kerk; toen hij weigerde om verder toe te geven, volgde op 26 januari 1841 zijn afzetting. Voor die laatste datum was Ledeboer echter al tot een ander kerkverband toegetreden, dat van de Christelijk Afscheidene Gereformeerde Kerk, ook wel de Afscheidenen genoemd. Tijdens de synode, die zij van 17 november tot 3 december 1840 in Amsterdam hielden, kwam Ledeboer de kerk binnen, zonder dat hij iets van de vergadering afwist. Het was voor de Afscheidenen 'eene verrassende blijdschap' en toen het volgens de Handelingen (de notulen) aan Ledeboer gebleken was dat de vergadering 'in alle opzichten met de Gereformeerde leer, tucht en dienst vereenigd was', had hij zich aangesloten. Echter niet voor lang: reeds in 1841 werden de banden verbroken.

Was het hem werkelijk gebleken dat de Afscheidenen in alle opzichten met de Gereformeerde leer, tucht en dienst vereenigd waren? Het is zeer de vraag. In de in dit hoofdstuk opgenomen brieven benadrukte Ledeboer dat hij zich zeker niet verbonden had wat betreft de vrijheidsaanvraag van de Afscheidenen. Hij had ook aangeraden die vrijheid terug te geven, maar dit voorstel was door de vergadering weggestemd. Dit alles was echter niet in de Handelingen van de synode weergegeven en op grond hiervan achtte Ledeboer de vereniging krachteloos en ontbonden.

Wat hield die vrijheidsaanvraag nu in? Dat kwam op het volgende neer. Toen de Afscheiding in 1834 had plaatsgevonden, probeerde de overheid op allerlei manieren om haar tegen te gaan. Zelfs door vervolgingen trachtte de overheid deze beweging onmogelijk te maken. Toen dit niet werkte, liet de overheid in 1836, ook om allerlei kritiek van buitenaf te smoren, weten dat vrijheid aangevraagd kon worden om godsdienstoefeningen te houden. Deze vrijheid om bijeen te komen, kon alleen door individueel getekende adressen aangevraagd worden. De kerkelijke gemeente kon dus geen aanvraag doen. Ook in andere opzichten mochten de samenkomsten in geen enkel opzicht op kerkdiensten lijken: de sacramenten mochten niet bediend worden. Verder mocht men zich niet 'gereformeerd' noemen en ook geen aanspraak maken 'op eenige goederen, inkomsten, regten en titels van het Nederlandsch Hervormd, of van eenig ander kerkgenootschap'. Werde de vrijheid verleend, dan kregen de aanvragers alleen bestaansrecht als een burgerlijke vereniging, niet als een kerkelijke gemeente. Dit bestaansrecht werd door de overheid en de koning gegeven.

De Afscheidenen hebben het hoofd gebogen, Ledeboer niet. De gevolgen hiervan is hij niet uit de weg gegaan. Hij heeft er veel voor verdragen: vervolgingen, een langdurige gevangenisstraf, die zijn gezondheid ondermijnde; hij bleef standvastig, al verspeelde hij het aanzien dat hij had als patriciërszoon en al verloor hij de achting, ook van velen, die hij tot Gods volk rekende. Het is er een bewijs van dat dit een kardinaal punt voor Ledeboer geweest is. Men kan Ledeboers wijze van doen dan ook niet begrijpen, zonder dat men van zijn kerkelijk standpunt afweet.

Waarom was Ledeboer nu tegen de vrijheidsaanvraag?

In de eerste plaats omdat een aards koning en een aardse regering geen enkele zeggenschap in de kerk hebben. In de tweede plaats omdat met de vrijheidsaanvraag afstand gedaan werd van de naam 'gereformeerd'. Dat was voor Ledeboer niet zomaar een naam; die naam maakte aan andersdenkenden de zaak duidelijk. De naam *Gereformeerd* gaf aan dat men een voortzetting wenste te zijn van de ware Gereformeerde kerk, die in Nederland tijdens de Reformatie en de Nadere Reformatie door God Zelf geplant was. Afstand doen van de naam Gereformeerd betekende dan

ook in Ledeboers ogen afstand doen van de kerk van de Reformatie, met haar gereformeerde belijdenis, zoals die vastgelegd was in de drie Formulieren van Enigheid en met de Dordtse kerkenorde (D.K.O.) en de liturgische formulieren.

De Nederlandse Hervormde Kerk had deze gereformeerde kerk in 1816 verworpen, toen de leervrijheid ingevoerd werd en de D.K.O. werd afgeschaft. De Afscheidenen waren hen hierin gedeeltelijk in 1836 gevolgd met de vrijheidsaanvraag. Daardoor waren ze in Ledeboers ogen een secte geworden.

Wat Ledeboer ten diepste voorstond, kan het beste samengevat worden met de woorden uit artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, waar staat dat de Kerk Jezus Christus houdt voor het enige Hoofd. Dit heeft Ledeboer in al zijn kerkelijk handelen gepoogd vast te houden, al wil dat niet zeggen dat hij nooit getwijfeld heeft.

In de eerste brief schreef hij: 'Ik heb die band wel eens willen ontspringen maar de Heere hield mij telkens terug! En waarom bij alle mijn dwaasheden de Heere dit puntje heeft believen te bewaren, is Hem bekend. Hij zal het openbaren op Zijn eigen tijd.'

De tweede in dit hoofdstuk opgenomen brief schreef ds. Ledeboer op 10 juli 1849 aan de synode van de Christelijk Afscheidene Gereformeerde Kerk, die van 11 tot 18 juli 1849 in Amsterdam vergaderde. De brief werd ontvangen, zoals uit het verslag blijkt, en besproken. Het schrijven heeft de houding van de Afscheidenen niet veranderd, de argumenten van Ledeboer, die hij toch in de eerste plaats op Gods Woord fundeerde, namen zij niet over. De vergadering vond volgens het verslag dat het een ieder lid opgedragen bleef 'den genoemden broeder bij voorkomende gelegenheid in te lichten' en ging tot andere zaken over.

Onderstaande brieven, die Ledeboer aan de synodes van de Afscheidenen gestuurd had, berusten in het Rijksarchief van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken te Utrecht. Enkele andere worden in een handschrift dat in de bibliotheek van de Theologische Hogeschool te Kampen wordt bewaard. (dr. H. Florijn)

Aan de algemene vergadering.

Eerwaarde broeders! Genade zij u vermenigvuldigd! Staat dan in de vrijheid, met welke ons Christus vrijgemaakt heeft! en wordt niet wederom met het juk der dienstbaarheid bevangen. Wat zal ik, verloochenaar van mijn Koning schrijven? Schaamte, diepe schaamte moest mijn aangezicht bedekken, zodat ik het niet durfde omhoog te steken. Geliefde broeders! Jezus doe mij schrijven, want wat zal een nietig mens!

Mijn schuld is groter dan van u allen tesamen, nochtans kan ik in dit gareel niet mede lopen. Mocht de geest der zachtmoedigheid, maar ook die der waarheid en oprechtheid mij vervullen in het schrijven aan ulieden. Hoe voorspoedig schijnen aan de ene kant uw zaken te gaan: gijlieden vruchtbaar, wij daarentegen onvruchtbaar om onzer zonden. Toch kan ik nochtans niet met u lopen in het juk der dienstbaarheid in dit opzicht aan aardse koningen, hoewel ik tienduizend maal erger gevallen ben in andere opzichten dan ulieden allen tesamen.

Zeer geliefde broeders! Waartoe zullen wij wederom ophalen alle bewijsredenen, die in de wind geslagen worden en niet geacht zijn geworden (want alhoewel de Heere vrij blijft, blijft nochtans de schuld onze) om te verloochenen waartoe wij geroepen zijn te strijden! Jezus ontkroond, de koning gekroond, het vlees gekroond, de Geest gebonden! Werd er geen afstand gedaan van de naam 'gereformeerd' waarmee de zaak mede te kennen gegeven werd aan andersdenkenden en gevoelenden, alsmede van die voorrechten, daarmede verbonden, getekend met onzer vaders bloed, voor ons en onze kinderen? Schoon verbeurd om onze zonden aan des Heeren zijde, nochtans niet aan die der mensen.

Was de uitleiding Godes, de verlossing was menselijk en vleeselijk om de vervolging te ontgaan. Wij zijn gevangen in het listig uitgespannen net, dat ons vlees bekoord heeft, en het verstand zocht goed te maken, maar dat voor de Heere niet bestaan kan! Op God te vertrouwen, het op Hem te wagen, van Hem hulp en uitkomst te verwachten is onmogelijk voor het vlees en het vleeselijk gezind Christendom!

Er wordt teveel geredeneerd in deze dagen en te weinig geloof geoefend (Zie daar juist mijn eigen breuk). Zal ik geloof vinden als Ik op de aarde komen zal, spreekt de Heere! Openbaarde zich in al deze zaken geen menselijke wijsheid, eigen kracht en drift? Liep de een niet op de ander? Werd er geen zaad van verdeeldheid door gezaaid? Hebben die vleeselijke werken geen vleeselijke vruchten voortgebracht? Is het niet gesproten uit en gepaard gegaan met en gevolgd door nieuwigheden, die oorzaken van twist en verdeeldheid veroorzaakten, de gemoederen verdeelden en verwijderden en verbitterden tegen elkander, de Satan in de hand werkten en de breuken groter maakten?

Wij hebben de breuk geheeld, maar zijn niet genezen! Vrijheid des vleses maar geen vrijheid des Geestes. Jezus verlost volkomen. Hij gaat geen onderhandelingen aan met de vijand, maar Hij brengt hem onder. Mozes wilde geen klauw in Egypte achterlaten! De echte moeder wilde het kind niet verdeeld hebben! Waar zijn de scholen vrijgeworden, daar de godsdienst vrij werd (ofschoon gebonden aan plaats en gebouwen)? Scheiden wij alzo niet wat God verenigd heeft? Of is het Woord Gods gebonden of verdeeld? Mogen wij onze kinderen overgeven aan een leer, die verderfelijker is? Is dat Gode behaaglijk? Is dat een verlossing des Heeren? Of zorgt God ook voor de kinderkens?

Moest het niet veeleer hiervan begonnen zijn, ofschoon ook wij daaraan schuldig staan, maar dit doet terzake niet! Het komt op de belijdenis aan! Wij durven het niet te wagen met en op God en wij zien te veel op de menigte en geven over wat wij niet overgeven mogen! Maar gijlieden hebt dat openlijk verzaakt en verloochend door het aannemen van de gedeeltelijke vrijheid!

Maar wat zullen wij doen? Als God niet werkt, werken wij ons vleeselijk werk en helpen onszelf en gaan te rade met vlees en bloed, maar zulk werk kan Gode niet behaaglijk zijn! Wij hebben verdragen gemaakt met Achab en hebben ons verzwagerd met het vlees! Och! of God onze stekeblinde ogen opende! Wij menen voor het geloof te strijden en strijden ertegen. Wij, die de beprovingen niet door konden staan, omdat wij de kracht van het geloof misten, zijn gevallen en niet staande gebleven! Zaad uit Hagar verwekt, terwijl het uit Sara zijn zou volgens de belofte! Wij hebben onze sterkte verlaten. Maar wie meer dan ik! Wij zijn van God afgedwaald ten tijde dat Hij ons op de weg leidde! Wij hebben geen acht gegeven op Zijn daden en daarom breekt Hij ons af en bouwt ons niet! Wij werken te veel met de gaven en te weinig met de Gever! Wij liggen in onze werkheiligheid in deze en werken uit het verbroken verbond der werken.

Ik heb tegen licht en beter weten en waarschuwingen des Heeren in, goddeloos uit hoogmoed om wat te willen zijn, mij verbonden (schoon daarna ontbonden) met ulieden, gelijk ik mij toen mocht uitdrukken in zoverre gijlieden tot de gereformeerde belijdenis wedergekeerd waart, met de bijvoeging 'uitgenomen de vrijheid' omdat ik mij daar niet mede verenigde. In de volle vergadering is dit geschied, waarvan allen getuigen zijn geweest, die aldaar toen tegenwoordig waren. Ik raadde aan de vrijheid weder te geven, hetwelk ook in rondvraag gebracht is, maar door het merendeel verworpen werd. In de Handelingen van die vergadering is deze mijn vereniging (hoewel dwaasheid zijnde) niet aangetekend. Het zou mij aangenaam zijn, als ik met geloofsvrijmoedigheid overeenkomstig mijn of onze belijdenis mij met ulieden

verenigen kon, daar ik zoveel (tenminste enige innig geliefde broeders in Christus) onder u kennen mag, waarvan ik geleerd moest worden en in welker schaduw ik niet vermag te staan!

Maar oordeelt gijlieden zelf. Mag ik bij zoveel zonden deze toedoen, die ik weet mij zonde te zijn geworden? Zou dan deze laatste niet erger zijn dan alle andere? Ik heb die band wel eens willen ontspringen maar de Heere hield mij telkens terug! En waarom bij al mijn dwaasheden de Heere dit puntje heeft believen te bewaren, is Hem bekend.

Hij zal het openbaren op Zijn eigen tijd, alleenlijk dat gijlieden bewaard mocht worden om te zondigen in deze. Jezus leeft en zal opstaan tot de strijd! Psalm 68 vs. 11 zal vervuld worden. Hij lere in onze harten en verenige ons in hartelijke broederlijke liefde tesamen, al zijn wij het in dit opzicht niet eens! Jezus verenige ons op Zijn tijd en wijze, geliefde broeders, en heilige Zijn oordelen aan onze harten en bereide ons voor op Zijn toekomst. In ulieder gebeden mij aanbevelende, eindig ik deze brief, vergeving vragende over hetgeen er soms van mij onder geweest mocht zijn, want dat deugt niet.

Uw in Christus verbonden broeder L.G.C. Ledeboer

Benthuizen, 10 juli 1849.

3. De tweede brief schreef Ledeboer in 1854.

Door de synode van de Afscheidenen van 1854 was aan ds. S.O. Los opgedragen om Ledeboer liefderijk te vermanen. Los moest Ledeboer ook schrijven dat in geval hij niet wederkeerde, daaruit zou voortvloeien dat de Afscheidenen hem niet meer konden beschouwen als tot hun kerkverband behorende.

Los kweet zich van zijn plicht en Ledeboer antwoordde met de tweede hier opgenomen brief. Tijdens de synode van 3 tot 17 juni 1857 werd hij besproken. Hoewel er na lezing stemmen opgingen om Ledeboer buiten het kerkverband te plaatsen (en dat terwijl hij zichzelf al niet meer tot de Afscheidenen rekende!) is dat toch niet gebeurd. De beslissing werd uitgesteld en vervolgens afgesteld. Nog minder hebben de Afscheidenen Ledeboer onder censuur durven stellen. Blijkbaar heeft zijn kerkelijk standpunt, hoewel niet gedeeld door de Afscheidenen, toch nog wel zoveel respect afgedwongen, dat ze daartoe niet durfden over te gaan.

Geliefde broeder in onze enige Koning!

Genade, barmhartigheid, vrede! Och! geef aan mij o Heere, wat ik in deze ogenblikken schrijven moet, aan ds. Los en de gezamenlijke broeders met hem. Geef wat ik antwoorden moet, aangezien ik daartoe geheel en al onbekwaam ben! Och Heere geef aan mij in deze ogenblikken te schrijven, wat Uw eer geldt, daar ik dat geheel en al niet doen kan! Och! ik ben zo dwaas en daarbij toch al te wijs, blind en toch veel te veel ziende, maar waar God gesproken heeft, daar moet de mens zwijgen.

Broeders! De God der Gerechtigheid heeft een Koning gezalfd over Sion, de Berg Zijner Heiligheid! Christus alleen is dat Hoofd in Zijn kerk, daarvan spreekt Jesaja 33:22. En Jeremia, die spreekt in hoofdstuk 17:5, wat aldaar geschreven staat, en ook: *Vloekt Meroz omdat zij niet gekomen zijn tot de hulpe des Heeren met de helden.* En 2 Kon. 1:3b: Is 't omdat er geen God in Israël is, dat gijlieden henen gaat om Baäl-Zebub den god van Ekron te vragen? En lezen wij Galaten 6:12: Alleenlijk opdat zij vanwege het kruis Christi niet zouden vervolgd worden.

Geachte broeders, hoewel deze woorden hard schijnen, och, de gehele waarheid is hard voor ons vlees! Om nu alles te herhalen wat ik ook aan de algemene synode over de Christelijke vrijheid geschreven heb aangaande deze zaken, dat acht ik geheel onnodig,

want er zijn dienaangaande ook andere geschriften aanwezig, onder andere dat van Klaas Smit, waarvoor ik een korte voorrede geschreven heb, alsmede die brief die ik, ofschoon van een ander gezonden, door middel wederom van een ander vroeger aan de geachte synode te Amsterdam geschreven heb.

Wij hebben onze Koning verlaten! Gevallen voor het beeld! Wij, waarin ik ook heb geholpen, hebben het beginsel verlaten en ons tot gebroken bakken gewend! Afgeweken ten tijde dat de Heere ons op de weg leidde! Omdat er niet gelet is op de wegen des Heeren, daarom heeft Hij ons afgebroken! Het is overgegeven, terwijl de beschikking erover, geheel niet aan ons stond! Dit weet ik dat die zaak van Naboth door de Heere aan mij voorgesteld werd, toen ik voor enige jaren ook tot de vrijheid overgaan wilde.

Er liggen grote oordelen, algemene donkerheid en duisternis en blindheid en verhardheid over ons, omdat de geest van slaperigheid over ons allen is uitgestort! Babels torenbouw ging gepaard of werd achtervolgd door de spraakverwarring! Er is een leugengeest uitgegaan onder Gods volk, omdat de stuurlieden meer geloofd worden dan Paulus! Opmerkelijk was het mij dat ik al spoedig op het ontvangen van uw brief 1 Kon. 13 in de huisgodsdienst las, waarop ik geen aanmerking te maken heb. Er is een zaak, die ik echter verplicht ben alhier te herhalen, hoewel ik die aan de algemene synode te Amsterdam vroeger geschreven heb. Deze betreft de vereniging in 1841. En hoewel ik daar dwaas in gehandeld heb, heb ik toen toch te kennen gegeven dat ik aangaande de gevraagde vrijheid groot bezwaar had, en dat ik mij daarmee niet verenigen kon. En op die voorwaarde aangenomen, dacht ik die aanneming op die grond alzo ook in de notulen vermeld te zullen vinden, doch dat is niet geschied. En daarop de gronden missende, op dewelke ik mij verbonden had, achtte ik die ontbinding reeds geschied te zijn. En dat is door mij aan die synode geschreven! En aangezien die conditie, die ik daarbij ook schriftelijk heb opgegeven niet in de notulen is opgenomen, acht ik mij er nooit echt mee verbonden, gezien het achterwege laten van die voorwaarde op dewelke ik mij aan dezelve verbonden had! En omdat die breuk door hun eerwaarden niet hersteld is, heeft de synode met mij, die ook buitendien de ontbinding heb opgegeven, niet meer te doen. Zij kan zich dus die moeite besparen, zodat daardoor ook de consciëntie niet bevlekt zal worden, hoewel dat een grote en heerlijke Eerkroon voor mij gewisselijk zou zijn om de Eer van Gods Zoon te dragen. Maar die dat deden, die zouden ook de gevolgen dragen.

Verder heb ik betrekkelijk deze zaken niets te schrijven en eindig ik deze, doch als de allerongeschiktste en wel zodanig dat ik mij op het hoogste verwonderen moet dat zij deze grote dwaas in hun midden nog zouden willen ontvangen, die dieper dan allen gezonken ligt onder alles en die daarbij God in de meeste dingen, zo niet in alles kwijt ben. En daarom dank ik ook voor alle bemoeienissen met mij gemaakt!

En nu, Jezus blijft alleen geheel boven alle aardse koningen, verheerlijkt door God Zijn Vader, alhoewel ik Hem daar als zodanig noch aangaande de praktijk, noch betrekkelijk dat kerkelijke, noch ook aangaande mijn persoon, voor erken. Daarom verkeer ik dodig doorgaans, omdat de dingen, die beneden zijn mijn hart doorgaans bezitten, en daarin is de dood. Maar bij tijdjes en ogenblikjes is er in Christus dat enige en dan ook dat algenoegzame leven, dat door genade aan dat arme volk geschonken wordt, maar ik ben doorgaans al te rijk.

En nu, Gods genade in onze dierbare Goël, geve ons hetgeen Hem ter ere en onze gemeenschappelijke zielen goed bevonden worde te zijn. Amen.

IJsselstein de 10e juli 1854.

Uw dwaas-wijze broeder L.G.C. Ledeboer

Het duurde drie jaren voordat deze brief van ds. Ledeboer door de Afscheidenen besproken werd. De synode vergaderde toen in Leiden, de enige keer tijdens Ledeboers leven dat ze in deze stad bijeenkwamen. Zelf kende Ledeboer Leiden goed: hij had er de theologische studie gevolgd en was er in de gevangenis geweest.

In dit verband is het merkwaardig dat in één van zijn boekjes getiteld Brief aan Z.M. den koning Willem II (...), 3e dr. (Middelburg, 1888), een gedicht voorkomt dat hij geschreven heeft "s morgens voor de eerste Algemene Vergadering te Leiden, nadat Z. Eerw. met kracht was voorgekomen: *'En Rachel beweende haar kinderen omdat ze niet zijn'*.

Het is zeer onwaarschijnlijk dat dit een algemene vergadering van de Ledeboerianen is geweest. Er was in Leiden geen Ledeboeriaanse gemeente en daarnaast wordt er gesproken van een eerste vergadering. Nu zijn er niet alleen notulen van een Ledeboeriaanse vergadering uit 1851, maar ook van een algemene vergadering uit 1853 bekend. Het ligt voor de hand dat Ledeboer dit gedicht geschreven heeft voor de eerste sessie van de Algemene vergadering van de Afscheidenen te Leiden in 1857. Mogelijk heeft hij toch met enige spanning uitgezien naar het antwoord van de synode op zijn brief, maar hij heeft zijn vertrouwen gesteld alleen op 'Koning Jezus', zijn Koning.

Het gedicht wordt hier weergegeven omdat uit deze reactie van ds. Ledeboer duidelijk blijkt dat hij in zijn belijdenis dat de Kerk Jezus Christus houdt voor het enige Hoofd (Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 29) niet is verflauwd.

*1. Gij Jezus, Gij zult met ons wezen,
Uw Naam zij eeuwiglijk geprezen;
Uw Naam is Wonderlijk en Raad,
Ja wonderlijk zijn Uwe werken;
Ach Jezus lief, wil mij versterken,
Daar op U al mijn hope staat.*

*2. Zoudt Gij, o, Koning! mij beschamen,
Uw Naam is sterke God, Ja amen;
Ja amen, tot in Eeuwigheid.
Daar is geen wankelen aan uw trouwe,
Wel hem die vast op U mag bouwen;
Die wordt het heerlijkst lot bereid.*

*3. O, Jezus! Koning van Uw kerke,
Wil toch Uw kwijnend volk versterken;
En op staan tot de strijd o God!
Grijp schild, rondas en zwaard o Koning!
Drijf al de vreemden uit Uw woning,
En drijf naar buiten 't vreemde rot.*

*4. Och! Koning Jezus! kom mijn Koning,
Mijn hart zij U geheel ter woning;
En al mijn goed en lijf er bij,
Gij eist het op, het is het Uwe,
Och doe ons alle wegen schuwen;
Die ons niet brengen U nabij.*

5. *O, Koning Jezus! kom in 't harte,
Want Rachel weent en treurt van smarte;
Omdat haar kinderen niet en zijn,
Maar Gij zit Jezus in Uw trone,
De Vader wilde o, Zoon! U kronen,
En eeuwig zult Gij Koning zijn.*

6. *O! Neen, geen poorte van de helle,
Zal Uwe sterkte nedervellen;
Gij eeuwige rots staat hemelvast.
Wat zal het woeden van de baren!
Gij rots, blijft het gerust aanstaren,
Hoe hoog de vloed ook stijgen mag.*

7. *Uw troon staat Jezus boven allen,
't Zal alles voor Uw voeten vallen;
En ik het eerste, o! mijn God,
Ja Koning Jezus moet regeren;
Gij zijt een Heer van alle heren,
Schoon heel de wereld met U spot.*

8. *Schikt U, om Uwe God te ontmoeten
O! Israël ik voel Zijn voeten,
't Is Koning Jezus, Hij alleen.
Mijn Heere Jezus wil regeren,
En mij aan Uwe voeten leren,
En vast in 't rechte spoor doen treên.*

9. *Wij zijn zo blind, ellendig, armen,
Dan wij het weten, groot erbarmen,
Ontferm U onzer uit gena.
Genade o ja! dat zal het wezen,
Mijn Jezus zij alleen geprezen,
Slechts nevens U geen ander sta.*

4. Een woord aan mijn gemeente, door L.G.C. Ledeboer. 1844

Gereformeerd leraar te Benthuizen, thans gevangen.

Schrijver dezes wilde dit stukje niet openlijk uitgegeven hebben, maar op verzoek en schrijven des uitgevers, die het voorkwam dat hetgeen wat in de harten zijner gemeente huisvestte, schier op alle plaatsen was, geeft de schrijver het over, biddende de Heere om Zijn zegen over het Zijne en vergeving van het mijne.

Waarde gemeente!

Betreurenswaardig is de toestand der gemeente. Mijns is de grootste schuld! Wat ik er van zien mag te mijnen opzichte wil ik het eerste openbaren of aan de dag leggen. En dat is: *vleselijk begonnen, vleselijk voortgezet en de Heere verhoede, dat het niet worde: vleselijk geëindigd.*

Vleselijk begonnen, op mensen gesteund, God uit het oog en hart verloren! Menselijk gewerkt. Menigten bijeengeroepen! Besluiten genomen. Ouderlingen aangesteld! Alles buiten het Woord, zonder voorafgaand onderzoek, beproeving, vasten en bidden; zonder des Heeren mond naar behoren te raadplegen, en dus zonder God en zonder Zijn zegen. Het is tevergeefs op bouwen ons toegelegd, als de Heere Zelf het huis niet bouwt. Wat uit God is houdt stand, het andere verdwijnt en vergaat. Ieder ogenblik kan het laatste zijn. Wij allen moeten rekenschap afleggen voor de Heere van de talenten ons toevertrouwd en ik het eerste. De Heere zij ons genadig!

Maar tot ontvangen genade behoren werken, in de Heere gedaan en door Zijn Heilige Geest in ons gewrocht en bewerkt; en het geloof moet vruchten voortbrengen, of het is alles ijdel, ledig, dood en koud. Rechtzinnig in woord en mond, en leer en gesprek is niet genoeg, en kan niet volstaan voor de Heere! Met de mond belijdt men ter zaligheid en met het hart gelooft men ter rechtvaardigheid! Uitwendige belijdenis zonder harts-, zins- en wilsverandering zal ons niet baten, maar wel de straf te zwaarder maken. Zalig die deze dingen weet, zo hij dezelve doet. Die deze leer doet, die zal getuigen of Ik van Mijzelven spreek, zegt de Heere Jezus Christus, dan of zij uit God is! Joh. 7:17.

De tijd is voorts kort. De gedaante dezer wereld gaat voorbij! De eeuwigheid is aanstaande. De Rechter staat voor de deur. Bereidt uw huis want gij zult sterven. Maakt uw lampen met de olie gereed. Ik weet dat er onder ulieden zijn, die de rechte wegen des Heeren verkerende, en God heimelijk tot schuldenaar makende, met zulke en dergelijke woorden spotten. De Heere vergeve het hun en bekere hen. Maar ik moet openlijk tegen zodanigen getuigen, dat deze hun leer niet uit God, maar uit de duivel is, en anti-gereformeerd en onchristelijk, ja godverloochenend en Bijbelontkennend. Af- en bijdoende bij het zuivere Woord des Heeren, gelijk Petrus de zodanigen beschrijft, 2 Petrus 3:16, ongeleerde en onvaste mensen die de schriften verdraaien tot hun eigen verderf. Gods oordelen rusten op de gemeente, en geen wonder. Er worden besluiten genomen, die niet goed zijn, en die goed zijn worden niet tot stand gebracht. De Heere blaast bijkans in alles. Er is een stroom van dwalingen over de gemeente als uitgegoten! Och waren het stromen des levendigen waters en des Heiligen Geestes! Wij liggen als bedolven onder onze ongerechtigheden. Gods hand rust zwaar op ons en de roede is opgeheven en nog keren wij ons niet tot Hem, Die slaat, nog vragen wij niet naar de Heere en Zijn sterkte. Wij keren ons achterwaarts. Wij slaan onze handen in onze drek en eten ons eigen uitspuwsel als de honden, en wentelen ons in het slijk als de zwijnen.

Och! De Heere lere en bekere ons. Het is geen bitterheid, maar waarheid. En ik ben de snoodste en booste van allen, daar ik voor had moeten gaan met de voorgangers, zijn wij achter gebleven. Wij hebben niet vermaand daar vermaand, bestraft daar bestraft had moeten zijn geworden. Wij hebben het licht des Heeren niet opgevolgd en de duisternis liever gehad. Zijn Woord hebben wij niet geacht! Zijn vermaningen in de wind geslagen, ja er mede gelachen en gespot! De duivel gekroond en de Heere ontkroond, om zo te spreken. De meesten hebben geijverd en gestreden voor eigen belangen, zin, wil, mening, begeerten!

Daarvan ik de ergste ben van allen, bij meerder licht in veel zaken ontvangen hebbende, naar de omstandigheden en de betrekking daar ik in verkeerde; maar door die roepstemmen en wenken niet op te volgen en het schepsel boven de Heere, en het vlees boven de Geest te verkiesen, ben ik in al die moeilijkheden gekomen. Niet de gevangenis, die is mij een eer en leerschool, daar ik veel, ten minste iets hoop te mogen geleerd hebben, en daar de Heere onder al mijn snode en boze zonden Zich niet onbetuigd gelaten heeft. Ja van Zijn zijde nimmer. Hij heeft alles welgemaakt, maar ik heb alles slecht gemaakt! Maar ik bedoel de verloocheningen, ontelingen, verachting van des Heeren Naam, eer en zaak. Wij dragen de gevolgen onzer handelingen en gedragingen! Een ieder toch maait na(ar)dat hij gezaaid heeft. De boom wordt aan de vruchten gekend. Waar dus de vruchten niet goed zijn, is er niet veel goeds van de boom te wachten.

Laat ons onszelf niet bedriegen. De Heere ziet in het hart! Hij is een oordeler der gedachten en overleggingen des harten, Hebr.4:12. De Heere toch is het Woord zelf. Doorgrond mij, o God, en ken mijn hart; beproef mij en ken mijn gedachten. En zie, of bij mij een schadelijke weg zij; en leid mij op den eeuwigen weg, Ps. 139:23,24. Zo bad David en zo geve de Heere ons te bidden in en door Zijn Geest. Wee den gerusten te Sion en de zekeren op den berg van Samaria, Amos 6:1.

Onervaren in het Woord, onbedreven in de leer, onkundig en onbekwaam, klein van ondervinding en gering van kennis, hebt gijlieden een kind, zo nog maar een kind, in plaats van een man aan het hoofd der gemeente staan! Heb ik de gebeden der gemeente? Gij hebt mijn hart, dat weet de Heere, naast Hem! Mijn ziels- en hartsbegeerte is, zover ik gevoelen en peilen kan 's Heeren eer en uw heil en zaligheid. Mijn gedachten, hart, zorgen gaan tegenwoordig over ulieden dag en nacht. Is er een onderlinge band? Is er vereniging in de Geest? Is er overeenstemming van gevoelen in den Heere! Filipp. 2:5 enz.

De Naam des Heeren heb ik doen lasteren, de vijanden stof tot juichen, de vrienden stof van droefheid gegeven. Benauwdheden grijpen soms mijn ziel aan.

Lange tijd verkeerde ik onder dat alles, dat nog erger was dan de zaak zelf, koud, dood en gevoelloos! Dat is enigszins veranderd! God hebbe de dank. De breuk mocht ik sedert lang zien! Het is echter niet genoeg, dat de ogen geopend worden! Het hart en de mond moeten ons geopend worden door en tot en voor de Heere. Er moet kracht van Hem uitgaan, om niet alleen te willen maar ook te kunnen. Zonder Hem toch vermogen wij niets! Mocht Hij opstaan tot de strijd! Zijn hand is niet verkort, dat Hij niet zou kunnen verlossen. Ik heb begeerte en opwekking gevoeld om ulieden voor te stellen en op te wekken, (dat kan alleen de Heere door Zijn Geest, maar och mocht Hij dit middeltje of een ander daartoe gebruiken) tot een dank- vasten- en bededag!

Och mocht het worden dagen, zo ook maar uren en ogenblikken! Uitwendige offers zijn de Heere niet behaaglijk noch aangenaam! Slechts een gebroken geest, een verbroken en verslagen hart zijn alleen de Heere welgevallig om Zichzelf in Christus Zijn Zoon door Zijn Heilige Geest, Ps. 51:19 enz. Maar, daar ik er opwekking toe

gevoelde, voldoe ik aan dezelve, en geef ulieden mijn begeerte te kennen. Verre had ik het weggesteld; ja ik achtte het als spotten met de Heere en Zijn Woord en getuigenis. Maar door de nood gedrongen, was dit nog de enigste hoop daar ik mij inwendig toe gedrongen en opgewekt gevoelde; schonk de Heere ons een gebed! Toen het mij afgesneden was werd mij de deur, zoal niet geopend, aangewezen. Mocht het van de Heere zijn geweest, gewisselijk Hij zou het zegenen om Zijns Zelfswil.

Ik achtte het echter nodig enige vermaningen vooraf te laten gaan. Namelijk vooreerst onze gehele afscheiding van de antinomiaanse gevoelens, gelijk die onder ons openbaar en bekend geworden zijn! Als er toch in de oude dag tekenen van melaatsheid zich vertoonden aan een persoon, moest deze naar de priester gaan, die dan dezelve onderzocht en, zo het werkelijk melaatsheid was, die ziel afzonderde van het volk! Dit doet het Woord. Laat ons niet wijs zijn boven hetgeen geschreven is.

Geen personen maar de gevoelens haten; maar in zoverre de gevoelens met de personen verbonden zijn, zijn wij verplicht beiden te mijden, niet als farizeeërs, maar als die weten hoe besmettelijk wij zijn van onszelf, en dat wij ook de rok haten moeten die van het vlees besmet is! Voor mijn vlees is het hard alzo te moeten spreken; maar ik vermag niet anders.

Het is ook de taal en het gevoelen van de kerkenraad en de gemeente zelf, in zoverre de eerste het voorleden jaar onder de gemeente verspreide blad heeft goedgekeurd en in hun naam verzonden, de laatste dat heeft aangenomen. De Heere behoeft onze zielen. Hij geve een gebed voor hen in het hart. Beware ons voor dwalingen en afwijkingen, door bij en af te doen van het Woord, en van de valse broeders! Wee, staat er geschreven, die de diepten des satans niet gekend hebben! Zijn gedachten zijn ons niet onbekend.

Ook schenke de Heere ons een voornemen des harten en niet alleen van de mond, om Zijn wegen te verkiezen. Een begeerte om in de kracht en mogendheid des Heeren in Zijne wegen te mogen wandelen van bekering, heiligmaking en achtgeving op elkander, tot opscherping der liefde en der goede werken! De onderlinge bijeenkomsten niet na te laten, waar die bestaan, geen scheuringen aan te richten; zich af te zonderen, waar men verenigd moest zijn; en waar zij niet bestaan, zoveel als mogelijk en in ons is daarnaar te trachten, om ons in de gebeden, samensprekingen en onderzoekingen van het Woord, en godzalige schriften en het verzamelen van aalmoezen en Psalmgezing te verenigen.

Zo op de dag des Heeren naar gewoonte doende; ook naar tijd en gelegenheid op andere tijden tesamenkomende. Het onderwijs der jeugd en anderen, de opzieners der gemeenten aanbevolen, worde waargenomen en onderhouden zo van de zijde desgenen die onderwijst, als van degenen die onderwezen worden. De gelegenheid die er nu nog is, niet te verzuimen. Acht te geven op de opvoeding der kinderen; hen zoveel mogelijk af te zonderen van de ijdelheid der wereld en der verleidingen der jeugd onderling, gedachtig aan Paulus vermaningen 1 Kor. 15:33. Kwade samensprekingen verderven goede zeden! Vele en velerlei twisten en onenigheden bestaan er in de gemeenten, die in plaats van minder, meerder, dieper, uitgebreider en ingekankerder geworden zijn!

Overal zijn de gedachten schier verdeeld! Nergens overeenstemming. Ieder gaat als op zichzelf; omdat er geen vereniging is in en met de Wijnstok, is het ook niet met de ranken. En waar die vereniging bestaat in de grond, daar liggen zoveel twisten en verdeeldheden, onverzoenlijkheden, hatelijkheden, vleselijke bedoelingen, vasthoudingen, ja hardnekkig-heden onder en tegen elkander, dat het bijna niet alleen een onafzienbare zee en breuk is van verdeeldheden, maar zelfs, en dat het ergste van

alles is, het bijna ondoenlijk en onmogelijk geworden is, er weder aan te beginnen om die putten te dempen, die moerassen te vullen, die hoogten te slechten, die dalen gelijk te maken. Onze hand, macht, kracht, schieten te kort, ook waar de oprechte wil en begeerte door de Heere bij aanvang in het hart gelegd moge zijn, om aan deze dingen zelfs te beginnen te denken, laat staan te arbeiden.

Maar wat bij de mens onmogelijk is, is bij de Heere mogelijk. Geen ding is de Heere te wonderlijk. Zijn Naam is Wonderlijk. Zijn Geest blaast in de dorre doodsbeenderen; Zijn Almacht spreekt, Zijn wil gebiedt, en het staat er, op Zijn wenk, en die alleen, dáár op één ogenblik. Van die kant zal de verlossing alleen moeten en kunnen geschieden. En dat zal zijn, op Zijn tijd, ter verheerlijking van 's Heeren Naam, ter beschaming der vijanden, en vertroosting en verblijding van Zijn volk Israël. Het oordeel is begonnen van den huize Gods en zal verder zich daarheen wentelen als de stroom tot zijn bestemde plaats. Maar wat staat er nu te doen? Alle handen zijn traag en alle knieën slap geworden! De kracht der dragers is vervallen! Een iegelijk werkt om zijn eigen huis, en dat nog verkeerd; want wat uit het geloof niet geschiedt is zonde, en des Heeren Huis wordt woest gelaten. Niemand heeft deernis met haar gruis. Niemand bekreunt zich om het Huis des Heeren. Uw huis wordt niet opgericht! Lees Psalm 74 en 79. Zij zoeken allen het hunne en niemand zoekt de dingen die des Heeren zijn.

Of zeg ik teveel? Van mijzelf niet! Leest Jeremia 9. *Och, dat mijn hoofd water ware en mijn oog een springader van tranen, zo zou ik dag en nacht bewenen de verslagenen der dochter mijns volks!* De dwaling heeft de overhand. De listen des satans schijnen ten enenmale thans onbekend te zijn, omdat men zo weinig bekend is met de listen van zijn eigen bedrieglijk hart en bestaan! Er worden tweeërlei weegstenen gebruikt. En die van het kwade wijkt, stelt zichzelf tot een roof. Wij kiezen schijn voor zijn, en werken tegen de Heere en Zijn Woord. Wij zoeken licht boven licht en openbaring boven openbaring! en willen dat 's Heeren kracht in onze kracht zal volbracht worden! Wij leven teveel op gevoel en te weinig op genade en het Woord des Heeren. Wij verkeren de wegen des Heeren! Wij willen niet ontdekt zijn! Wij schuwen de vermaningen en bestraffingen, en haten de kastijdingen des Heeren! Er is geen vreze Gods voor onze ogen, en dus geen vrede Gods in het hart. Het liegen en het achterwaarts wijken van onze God heeft de overhand. Wij zijn op onze droesem neergezonken. Van vat tot vat niet geledigd. Want onze overtredingen zijn bij ons, en onze ongerechtigheden kennen wij, Jesaja 59:12.

Een ieder strijdt voor zijn eigen mening en begrip, Richt, 21:25. In die dagen was er geen Koning in Israël; een iegelijk deed wat recht was in zijn ogen! Wij blijven tussen de stallingen zitten en horen (och ware het), de blatingen der schapen, Richt. 5:16. Ja de inbeeldingen van onze harten zijn groter dan van Ruben, maar die zal het niet zijn, ofschoon hij de eerstgeborene en het beginsel zijns kracht was!

Maar Juda, de leeuw uit de stam van Juda heeft overwonnen, en de takken Jozefs lopen over de muur! Zou God niet toornen tegen een volk als dit is? Zou Hij Zijn gramschap bedwingen? Ja, Hij zal ten goede Zijns volks Zich bedwingen, opdat zij niet allen afgehouden worden. Hij zal Zich Israël ontfermen. De muren zullen herbouwd worden, maar in benauwdheid der tijden. Een jonkske zou ze op kunnen schrijven! Wie zal er van Jakob blijven staan? Hij is toch zeer dun geworden Amos 7. Jozef is er niet, en Simeon is er niet, nu zult gij Benjamin wegnemen; al deze dingen zijn tegen mij. Gen. 42:36.

Maar wat de mens en de satan ten kwade denken, heeft God ten goede gedacht, Gen. 50:20. Alleenlijk ken uw ongerechtigheden. De geest zou in ons overstelpt worden

vanwege de menigte der gedachten. Mochten de vertroosting des Heeren onze zielen verkwikken. Hij slaat en Hij heelt. Hij wondt en Hij heelt. Die Hij liefheeft kastijdt Hij, en Hij geselt een iegelijken zoon dien Hij aanneemt, Hebr. 12:6. Het is goed voor mij verdrukt te zijn geweest; eer ik verdrukt werd dwaalde ik, maar nu geleerd, onderhoud ik Uw geboden. Als Gij mijn hart verwijdt zult hebben, zal ik het pad Uwer geboden lopen. Hij zal ons onder de roede doen doorgaan. Zij is besteld.

Maar welke is erger voor Gods volk, dan de roede die tegenwoordig op hun harten, huizen en gemeenten schier algemeen rust? Die van verlating des Heeren en dodigheid, dorheid, slaperigheid, vadsigheid, traagheid, zo wij er iets van mogen gevoelen en gewaar worden! Och mochten de harten van Gods volk verenigd worden! Mochten de harten tesamen vloeien, gelijk zich nu de hoofden omhoog verheffen en als tesamen koppelen. Mochten wij zinken in het stof, dalen in ons niet! Klein en minder worden! Och wij zullen elkander nodig hebben! Moet het dan altijd door strenge tucht en scherpe roede uitgewerkt worden? En die zou dat ook niet kunnen op zichzelf!

Maar bovenal hebben wij behoeften aan de Heilige Geest ter ontdekking, opening verlichting, bekwaammaking. Waar twee of drie in Zijn Naam vergaderd zijn, wil Hij in het midden van hen zijn! Och mocht de Geest des Heeren eens in de raderen dalen! Mochten de vleugelen zich eens omhoog verheffen boven het stof der aarde! De vleugelen van geloof, hoop en liefde! Mocht er geloof, kennis, matigheid, lijdzaamheid, godzaligheid, broederlijke liefde en liefde jegens allen gevonden worden, 2 Petr. 1:5, enz. Verdraagzaamheid, maar niet van het kwade. Ook mocht een ieder eens bij zijn eigen schuld bepaald worden, en daarmee vluchten en zuchten tot de troon der genade! Ook mocht er waarlijk eens een beschamen bij het volk des Heeren gevonden worden! Och mochten wij de hand eens in de boezem steken en ze er melaats uithalen! Mocht er eens een gebed in het hart gevonden worden, voor en met elkander! Mocht de vreze des Heeren onze harten vervullen! Zijn liefde de drijfveer, Zijn genade de grond zijn van ons doen en laten, denken, spreken, handelen en wandelen!

Diep zijn wij gezonken, nog dieper dan wij weten. Zeer diep zijn wij afgeweken Jes. 31:6. Stond dat niet alleen in het Woord, maar in ons hart! Mocht de Heere ons doen ontwaken uit de rust des slaaps, en de wisselklederen aantrekken en de satan schelden. Mochten stromen des levens, de stromen van on- en bijgeloof vervangen! Mocht de Geest des Heeren Zijn banier eens in onze harten, huizen en gemeenten oprichten! Mocht de Geest des Heeren blazen onder de dorre doodsbeenderen! Mocht de Geest des Heeren ons levend maken, onze harten openen, onze verstanden verlichten, ons de weg wijzen niet alleen, maar ook onze schreden daarheen doen richten, onze voetstappen vastzetten in de sporen des Heeren! Ontfermer is Zijn Naam! Verlossen is Zijn werk! Lankmoedig en barmhartig, genadig en groot van goedertierenheid is de Heere! Hij wendt zich tot het gebed desgenen, die gans ontbloot is Ps. 102:18. Och, houdt uzelf niet terug door velerlei bedenkingen!

Er mochten één of twee of meerdere bidders gevonden worden! Mocht gij en ik daar één van zijn; mochten wij die zijn! De Heere blaast waarheen dat Hij wil. *Ontwaak, Noordenwind, en kom, Gij Zuidenwind, waai in onze harten!*

Ontwaak, gij die slaapt, en sta op uit de doden, en Christus zal over u lichten! Zijn arm is niet verkort, dat hij niet zou kunnen verlossen! *Keer weder, keer weder, o Sulammith! Keer weder, keer weder, dat wij u mogen aanzien!* Hoogl. 6:13. Zulk een algeheel terugkeren schenke ons de Heere; niet ten halve maar geheel, niet in de letter, maar in de Geest, niet in de mond, maar in het hart.

Wij stellen ulieden voor om de bepaalde dag van de aanstaande daartoe af te zonderen. De Heere gebiede er Zijn zegen over, en verenige Zijn volk in de vrede en vreze Zijns Naams!

Gedenkt der gevangenen! Gedenkt der weduwen en wezen! Gedenkt de armen! Gedenkt uwer arme zielen! Gedenkt des Heeren Naam, eer en zaak. Gedenkt aan uw sterven! Gedenkt aan de jongste dag!

De Heere gedenke onzer, Wiens Naam Wonderlijk is! Wiens Woord vast en zeker is! Wiens beloften en bedreigingen onwankelbaar zijn! Wiens trouw voor Israël eeuwigdurende is! Wiens getuigenis de geest der profetie is! Wiens Geest de bewerker, Wiens genade de oorzaak, Wiens geloof een gave! Wiens Zoon een Gift is! 2 Cor. 9:15. Wiens rol gedachtenis was. Ezra 6:2. De Heere richte die gedachtenis, Naam, altaar in onze zielen op bij aanvang of voortgang! Doe ons het onze en onszelf verliezen, en Hem in Zijn wegen kiezen, door licht en donker, storm en baren, midden door de benden des bozen en de verleidingen der wereld, die in het boze ligt. De zonden worden of zijn ons een gestadige pijnbank! Het leven zij ons Christus, zo zal het sterven ons gewin zijn. Sterven aan onszelf, aan al wat geen Christus is, Filipp. 3:8. Dat schenke ons de Heere door Zijn genade om Zijns Zelfswil door het geloof, Zijn gave, in de enige Naam, Die onder de hemel gegeven is door Welke zondaren zalig kunnen worden; God was in Christus de wereld met Zichzelven verzoenende. Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar die niet geloofd zal hebben zal verdoemd worden. Amen.

Hij de Almachtige, Getrouwe, Goedertierene, Genadige, Barmhartige doe Sion wel en bouwe de muren van Jeruzalem op! Heb acht op uzelf en op de leer; volhard in deze, want dat doende, zult gij èn uzelf behouden èn die u horen.

Dat schenke ons de Heere. Zijn goedertierenheden hebben geen einde! Hij zal niet beschaamd doen uitkomen die, die op Hem vertrouwen met hun ganse ziel en alle krachten. Zijn Naam is Verlosser, en Hij zal Zijn volk verlossen van alle ongerechtigheid.

Gode bevolen en Zijn genade!

Leiden, 21 Oct. 1844.

Uw vriend en ontrouwe herder en leraar

L.G.C. LEDEBOER.

5. Een brief aan vrienden over ds. P. van Dijke. 1851

Vanaf 1842 oefende op St. Philipsland Pieter van Dijke, een zoon van een welgestelde boer. Dit was niet tegen de zin van ds. Ledeboer, die door Van Dijke hetzelfde jaar bezocht was. Wat bij Ledeboer wel op verzet stuitte, was dat de gemeente met Van Dijke in 1843 - na veel boetes en gevangenisstraf - een vrijheidsaanvraag had ingediend bij de regering en onder de naam Christelijke Afscheidene Gemeente in 1844 door de overheid erkend was.

De voorganger en de gemeente van St. Philipsland voelden zich toch niet thuis te midden van de andere Afscheiden gemeenten. Toen Van Dijke rond 1847 opnieuw ds. Ledeboer ontmoette, verzocht hij de predikant van Benthuzen om eens in St. Philipsland te preken. Ledeboer weigerde. Met betrekking tot de naam van de gemeente van Van Dijke merkte hij op dat hij de titel *Christelijk Afscheiden* nergens in zijn Bijbel was tegengekomen. Vervolgens onderhield hij Van Dijke ernstig over de vrijheidsaanvraag.

Toch werd de vrijheidsaanvraag niet opgezegd, maar de gemeente raakte wel steeds meer geïsoleerd. Vanaf 1 juni 1846 werd er zelfs gedurende ongeveer vier en een half jaar niet meer gedoopt. Toen tenslotte op 12 november 1850 dit sacrament weer werd bediend, was ds. Ledeboer de voorganger. Waarom nu wel? Gaf de nood van de gemeente de doorslag? Of meende Ledeboer dat de gemeente de vrijheid op zou zeggen?

In dat laatste geval heeft hij het dan wel bij het rechte eind gehad, want op 7 februari 1851 deelden Van Dijke en een aantal lidmaten mee dat zij 'de ontbinding van het hun vergunde recht tot het oprichten van een Christelijke Afscheiden gemeente' verzochten. Op dezelfde dag legde ds. Ledeboer de laatste hand aan de twee brieven, die in dit hoofdstuk opgenomen zijn. Hij deelde in de tweede ervan mee dat hij Pieter van Dijke bevestigen zou als predikant. Hoe is hij hiertoe gekomen?

Er is een verhaal bekend dat Van Dijke eens naar ds. Ledeboer was gereisd om over een bevestiging tot predikant te spreken, een bevestiging waar Ledeboer zich tegen verzette. Nadat Van Dijke de predikant niet thuis had aangetroffen, was hij op de terugweg door een regenbui overvallen. Drijfnat was hij, toen een koets naast hem stopte met daarin ds. Ledeboer. Deze vertelde hem dat hij tot de bevestiging zou overgaan.

Minder bekend is dat ds. Ledeboer, toen hij begin 1851 in Vlissingen was, met een vrouw in gesprek raakte, die veel ophad met Van Dijke. Deze vrouw vertelde Ledeboer dat zij 'zeker meende te weten een woord van Boven gekregen te hebben dat Van Dijke predikant zou worden'. Ledeboer geloofde het niet en ging er verder niet op in. Maar — zo vervolgt dezelfde bron — in diezelfde nacht 'werd hem de last door zijn grote Zender opgelegd om Van Dijke te zalven, hetgeen hij des morgens vroeg tegen zijn ouderling en tegen zijn vrienden vertelde, tot hun grote blijdschap'.

5 maart 1851 kwam men in Vlissingen bijeen in een vergadering van Ledeboerianen. Daar verklaarde Van Dijke dat hij berouw had van de vrijheidsaanvraag en deed hij verslag 'van hetgeen hem de begeerte verwekte tot het leraarsambt'. Het door Van Dijke meegedeelde werd door de overige aanwezigen 'overgenomen' en besloten werd dat hij op 23 maart 1851 in St. Philipsland als predikant bevestigd zou worden. Bevestiger was uiteraard ds. Ledeboer. Tot de dood van Ledeboer hebben beide predikanten in goede harmonie de Ledeboeriaanse gemeenten gediend.

Met de eerste van de beide brieven was ds. Ledeboer al voor 4 december 1850

begonnen. Doel van het schrijven was vooral om mee te delen dat een huwelijk, indien hij zelf niet aanwezig was, door een ouderling bevestigd mocht worden. Pas op 7 februari 1851 maakte hij de brief af, evenals waarschijnlijk de tweede, waarin hij aankondigde dat hij Van Dijke als predikant bevestigen zou, en waarin een verslag te vinden is van zijn werkzaamheden in Zeeland.

Geliefde broeders en zusters in onze over-dierbare Immanuël!

Genade, barmhartigheid, vrede zij ulieden geschonken en vermenigvuldigd, in, door en tot de Enig- Geliefde (mocht het worden bij mij!) Jezus Christus!

Ach, ik aardse wurm, die onder de aarde in mijzelf wroet! wat zal ik schrijven?! Ik heb de vorige brief ontvangen te Middelburg, of liever beide die brieven tegelijk, maar toen het reeds te laat was. Zij waren blijven liggen. De gewoonte is echter, gelijk dat reeds is geschied, dat, bij afwezigheid, de ouderlingen de huwelijken inzegenen, als zijnde geen sacrament. Ik was echter dadelijk begonnen om die brieven te beantwoorden. Maar ik kon die niet afkrijgen. Want; 't beginnen van onze zijde is alsnog geen eindigen. Maar de Heere begint niets, of Hij voleindigt, Ruth 3 vers 18; Filip. 1:6; Jesaja 61:8. Hij is de Alpha en de Oméga, het Begin en het Einde, de onveranderlijke Verbonds-God, de Fontein aller genade, Ik-zal-zijn, Die Ik-zijn-zal, Die gesproken heeft: 'Ik de Heere, wordt niet veranderd, daarom zijt gij, o kinderen Jakobs niet verteerd!' Mal. 3:6.

O, welk een God hebben wij, kinderen Gods! O, welk een lankmoedige, verdraagzame ontfermer Jezus hebben wij, of liever, heeft ons! En hoe weinig hebben wij daarmee op, tenminste ik! Wat hebben wij veel op met niets, en hoe weinig met het Al! Het wordt hoe langer hoe onbegrijpelijker, wonderlijker en onverstaanbaarder. En hoe minder wij er van verstaan willen, des te meer verstaan wij er van. Hoe minder wij werken, des te meer vorderen wij. Hoe minder wij hebben, hoe meer wij krijgen. Hoe armer, des te rijker; hoe zwakker, des te sterker! Een verliezer wint hier; een stervende leeft hier; een niets kunnende vermag alles! Dat is pas een zonderling volk. Zij hebben ook een zonderlinge Koning! Eb en vloed, licht en duisternis, dag en nacht, storm, hagel, regen en zonneschijn wisselen hier elkander soms spoedig af. Wij zijn onszelf veel minder meester, dan wij menen, en nochtans veel te veel meester!

Een is uw Meester! Mocht dat eens waar worden van binnen en van buiten dan was het licht van binnen en buiten! Wachter! wat is er van de nacht? Dat het volk in slaap is en droomt, terwijl de onweerswolken samepakken, als boven Jona's hoofd! Eén wachter slaapt of sluimert geenszins: Ons Enig Opperhoofd!

Wat zal ik schrijven? Een niet, nochtans iet! Zo een niet werd een niet! Dan werd dat niet een iet! Zo lang wij iets blijven, vermogen wij niets; maar, als wij een niets worden, gelijk wij inderdaad zijn,

Dat Gij moet in mij schijnen,

En 't eigen-doen verdwijnen,

Opdat ik Jezus ken.

dan vermogen wij iets in en door Hem, Die het Al- zijnde Niets geworden is, om het Al te geven aan niets gemaakten!

Gistermorgen schreef ik het volgende:

1. O, Bron van licht en leven

Wil mij genade geven,

Te volgen, waar Gij gaat.

Wil mij geheel vervullen,

*Met die U loven zullen,
Gekleed in Uw gewaad!*

*2. O, Bron van heil en vrede.
Deel mij Uw liefde mede,
Bestraal mij met Uw licht.
Ga vóór op al mijn treden,
O, Jezu! ga toch mede,
En toon m' Uw Aangezicht!*

*3. O, Bron! van hoogste luister!
Schijn in mijn hart, dat duister
En dood is zonder U.
Ai, sluit de vensters open,
En doe Uw stralen lopen
In mijn hart, Koning! nu!*

*4. O, Bron van lieflijkheden!
En lout're zaligheden!
En ongemeten heil!
Dat mijn hart U geniete,
Uw stralen in mij schieten,
O, Liefde! zonder peil!*

*5. Ach, doe het mij geloven,
Dat alles komt van Boven,
En dat ik ledig ben;*

*6. O, Bron van lout're waarheid!
En onvermengde klaarheid!
Licht, zonder duisternis!
O, Bron! van levensstromen!
Wil in dit harte komen
Dat enkel leugen is.*

*7. O, Bron! van lijdzaamheden!
En algenoegzaamheden!
Bron! van het hoogste goed!
Die vol en groot van zoetheid
En vrede zijt, en goedheid,
Vervul eens mijn gemoed!*

*8. Ik ben het wel niet waardig;
Tot kwaad-doen ben ik vaardig
En lopen van U af!
Om mij kunt Gij niet komen;
Dan daalden sulferstromen
Op mij, stof, gruis en kaf!*

9. O, Bron! en Zon! van liefde!

*Die ik gedurig grievede
En terge met mijn doen:
In denken, spreken, hand'len,
In eigen wegen wand'len,
Door van U af te spoên!*

*10. Wil Gij mij wederhalen,
En eens opnieuw bestralen
Met leven, licht en heil!
Kom! ai, kom mij bezoeken,
En haal mij uit de hoeken
Van modder zonder peil!*

(De 4e december vervolg ik deze:)

Het is winter. Mocht ik ook wandelen in de tempel in het voorhof Salomons; en eens op het feest van de vernieuwing des tempels komen!

(De 5e december vervolg ik deze:)

Och, dat wij geloofden onze gehele, diepe stijle, ogenblikkelijke afhankelijkheid in alles! Geen ogenblik kunnen wij onszelf bewaren; beide naar ziel noch naar lichaam! Geen ogenblik zijn wij verzekerd van ons leven! Geen begeerte is er in ons naar God! Geen begeerte hebben wij, dan om verloren te gaan! Daarom, die zalig en behouden worden, het is bij aan- en gedurige, onophoudelijke, voortgang éinig en alléén, omdat God Drieëinig wil, dat Zijn volk zalig zal worden!

'Ik wil: Word gereinigd!' Daar ligt het in. 'Ik heb de verzoening gevonden!' Wat verstaan wij daarvan? Wordt dit ons niet bekend gemaakt, dan verstaan wij er niets van. Dat kan ons verstand niet begrijpen! Dat zijn de lantaarns en de fakkels, waarmee wij het licht gedurig van ons weren! Wij sluiten de vensters en roepen om licht!

(Deze vervolg ik de 7e december:)

Hoe diep en stijl afhankelijk zijn wij! Och! dat het ook aanhankelijk ware of werd! Gods gerichten en oordelen staan door te breken, maar ik geloof het niet! O, harder dan een diamant is ons hart!

(Deze vervolg ik de 7e februari 1851:)

Dit is die brief, waarvan ik schreef, die ik begonnen was te schrijven, maar die ik tot op dit ogenblik niet af kon krijgen. Nu zend ik deze mede; daar mocht iets voor deze of gene in zijn. Gods licht bestrale onze stik-duistere zielen! Dan, aangezien ik deze brief maandag wens weg te zenden, eindig ik.

Jezus zij onze voor- en achtertocht! Hij ontneme het onze, en geve het Zijne! Zijn vriendelijk Aangezicht zij over ons! Zijn Geest vervulle ons geheel en al! Hij binde wat gebonden, en ontbinde, dat ontbonden worden moet! Bidt voor mij! Groet, die zichzelf sterven en Jezus leven! Groet gekrookte rietjes en rokende vlaswiekjes! En dat ik daar allereerst ook het allergeeringste plaatsje onder hebben mocht. Amen.

L.G.C. Ledeboer

6. Brief aan zeer geliefde broeders en zusters, in onze enige Koning. 1851

Zeer geliefde broeders en zusters, vrienden en vriendinnen in onze enige Koning, de Heere Jezus Christus!

Genade, barmhartigheid, vrede zij ulieden geschonken en vermenigvuldigd, hetzij bij de aan- of verdere voortgang!

Wat zal ik schrijven? Ik weet het niet! Och, dat Gij, dierbare Koning, Heere Jezus Christus mij deze ogenblikjes geeft te schrijven wat Gij wilt, dat ik schrijven zal!

Ik was begonnen vroeger een brief aan broeder Zeilbergen te schrijven, in antwoord op zijn, schoon te laat, ontvangen brieven; zodat ik, al had ik begeerte gehad, wat ik niet ontkennen kan, niet in staat was, in Zeeland zijnde, te kunnen komen. Want ik ontving beide brieven een dag of anderhalf vóór het voltrekken van het huwelijk. Ik was nochtans begonnen die brieven te beantwoorden, maar kon die tot op dit ogenblik niet afschrijven; zoals de mens wel eens iets begint, dat hij niet voltooit. Maar God begint nooit iets, of Hij voltooit het op Zijn eigen daartoe bestemde tijd.

Ik heb al gedacht, of die zaak wel door de rechte deur gegaan was, aangezien de meester hier, als ouderling, het allereerst door Van den Bosch in had moeten erkend zijn. Het is dan ook reeds gelijk te Oudewater de gewoonte geweest, dat de ouderlingen, in de afwezigheid van de *leraar* (hoe ik dit woord alzo hier durf schrijven, weet ik niet. Ik wilde dit dan ook niet doen, maar ik moest het doen) de huwelijken als zijnde geen sacrament, kerkelijk in moeten zegenen. Hiertoe betrekkelijk, deze zaak dienende, dit tevens de meester, broeder ouderling, ten antwoord betrekkelijk Lodder. Zover, gelijk mij bekend is, over de uitwendige kerkelijke zaken.

Wat zal ik nu verder schrijven? Och, dat de Heere Jezus door Zijn onmisbare, maar zoveel gemist kunnende worden, Heilige Geest in mij schrijven mocht, deze ogenblikken, wat ik schrijven moet! Dat ik geen schrijver, maar beschrevene in deze worden mocht! Dat ik slechts een slechte geheel onbruikbare pen in de hand des Heeren op deze ogenblikken gemaakt mocht worden! Dat ik Jezus' stem mocht leren verstaan en opvolgen; dat al mijn eigen, vermeende hoogmoedige, verwaande wijsheid weggenomen mocht worden, wat ik niet hebben wil. Dat al mijn hoogten weggenomen mochten worden, die ik, door steke-blindheid niet eens zie. Dat de Heere alle eigen wil, zin, lusten en begeertes onder Zijn voeten nederlegge! Dat ik Jezus volge in bezaaide en onbezaaide landen!

Wat zal ik schrijven? Onverloochend aan alles, behalve aan mijzelf! Christus doden, van de morgen tot de avond! Doodgraver is mijn naam en daad van het geestelijk leven in mij en anderen! Ik' wil koning wezen; en daarom ben ik het zo weinig! Ik' wil regeren en daarom overwin ik zo weinig! 'Ik' wil binden, en daarom word ik zo weinig ontbonden! Wat heeft Koning Jezus al niet aan Zijn eigen volk te doen! Wij vermoeien Hem met onze zonden, en dan nog het allermeeft door te zoeken onszelf te reinigen, omdat wij er niet van los willen. Donkerheid bedekt de aardbodem en duisternis de volken! Wij allen, de wijze maagden tegelijk met de dwaze zijn in een zeer zorgeloze diepe slaap gezonken! Gods oordelen (lees Jesaja 22; Joël 2) liggen voor de deur, want de zonden zijn er binnen! Wij liggen allen onder het oordeel van verblinding en verharding! Een ieder gaat zijn eigen weg en des Heeren wegen worden woest gelaten. En, al vallen zij op een geweer, zij worden niet gewond. Zij verachten de drillingen des lanses (Gods dreigende en nakende oordelen). Wij kennen 's Heeren wegen niet. Wij willen het goed hebben, en daarom hebben wij het niet goed. Wij beminnen het schepsel boven de Schepper! Zal ik geloof vinden?! Verloochend aan de Heere en

onverloochend aan het schepsel. Wat zal ik schrijven! Bederver van Gods wegen; verstoorder van het werk Gods; verwoester van mijn eigen geestelijk leven! Deuren en vensters dichtend, nachtslot sluitend voor mijn dierbare, onmisbare, heilige en veilige Koning! Och, dat onverloochend bestaan! Wij maken onophoudelijk conditiën en voorwaarden, terwijl Christus bij aan- en verdere voortgang enig en alleen zonder conditiën wil aangenomen wezen: Mijn Zoon! geef Mij uw hart!

Wat zal ik nu verder, ten derde, kortelijk ulieden meedelen van mij, och! dat het niet mijn werkzaamheden zijn mochten in Zeeland. Dat de opkomsten vele zijn; dat de Heere Jezus, wat ik geenszins ontkennen mag, mij veelszins geen dorre woestijn (o, nee!) of land van uiterste duisternis is. Dat de Heere hier en daar schijnt te werken ook tot bekering en verbinding van ontbondene en versterking van het verslachte. Bid voor mij, geliefde broeders en zusters! Want dat heb ik zeer hogelijk nodig; en voor het werk Gods, dat hier nog niet afgedaan is.

Het zou, zo het niet verhinderd werd, en met Gods raad bestaan kan, kunnen geschieden dat ik alhier een **Van Dijke** bevestig, die jaren onder Gods bijzondere zegen als oefenaar werkzaam geweest is onder zijn eigen volk en elders te Philipsland (een klein, bijzonder met Gods gunst gezegend eilandje: Jes. 42:4b) en die, destijds aldaar een boer, krachtig in vroegere jaren van achter de ploeg door de Heere geroepen is, en ook door Hem gezegend op een bijzondere wijze in zijn doen: Jes. 46:10; die al in vroegere jaren in de gevangenis gezeten heeft, om des Heeren Naam, eer en zaak. Ik ben aldaar geweest, gelijk op andere plaatsen alhier. Vele ongedoopte kinderen heb ik aldaar en elders het doopteken des verbonds mogen toedienen, ouderlingen en diakenen hier en daar mogen bevestigen, de gemeentes bezocht en het Avondmaal mogen bedienen.

Er heerst hier en daar nog liefde doch op andere plaatsen over het algemeen liefdeloosheid; ofschoon, ik mag het niet ontkennen, op meer dan een plaats, de Heere ontmoet te mogen hebben. Ook heeft de Heere op een wonderdadige wijze mijn lichaam ondersteund; waarvoor Zijn goedheid geprezen zij!

Och dat ik sterve en Jezus leve. Ik heb, daar ik nu ben, sedert anderhalve week iedere avond voor mogen gaan, want het volk komt op, zonder daartoe genodigd te zijn en geeft dan de Heere een woord, hoe zwak en krank, gebrekkig en melaats, te spreken, dan moet ik, of ik wil of niet.

Sedert een dag of vier à vijf mocht ik spreken over de vijf dwaze en vijf wijze maagden. Wat zal ik dwaze daartoe zeggen dan dat de Heere zeer overvloedig goed en ik zeer overvloedig slecht ben.

Er waren verscheidene kinderen te dopen of die nog gedoopt moesten worden van acht, negen en tien jaar. Een meisje heb ik na afgelegde belijdenis het doopteken mogen toedienen van zeventien jaar. Och, dat ik de wegen des Heeren eens uit loutere, vrije, soevereine genade mocht leren verstaan en gaan. Och, dat mijn vleselijke, verderfelijke wegen tegen zin en wil, vlees en bloed eens geheel af werden gebroken tot verheerlijking van God Drieënig en vernietiging en verkleining, personeel van mijzelf. Dat daartoe de Heere Zijn naderende oordelen mocht gebruiken! Och, dat ik, die niet sterven wil, stierve, opdat Jezus alleen in mij geheel en al leefde.

Dat schenke de Heere aan ulieden en mij, ook in de onderlinge gebeden voor en met elkander, dat zij zo. Amen! Ja Amen!

Uw liefhebbende broeder,
L.G.C. Ledeboer

7. Brief aan ouderling M. Poirot te Kockengen. 1854

dragende of sjouwende het goed voor den tijd, gaande van Breukelen naar Kockengen. In dit gedicht staat Ledeboer eerst stil bij de sjouwer zelf:

In Kockengen woonde Matthijs Poirot, die van beroep broodbakker was. Poirot was ook ouderling van de Ledeboeriaanse gemeente te Oudewater en een goede bekende van ds. Ledeboer. Een gedeelte van de brieven, die in deze bundel zijn opgenomen, is aan hem en zijn vrouw gericht.

Uit de in dit hoofdstuk opgenomen brief blijkt dat Ledeboer Poirot had bezocht en daarna verder was gereisd, naar Rotterdam, zijn geboorteplaats, tevens de stad waar zijn moeder nog woonde.

In Rotterdam aangekomen, merkte Ledeboer dat hij abusievelijk een borstel van Poirot had meegenomen: 'Alzo een dief in onwetendheid'.

In het schrijven geeft Ledeboer ook een verslag van zijn terugreis, een tocht die hem stof tot overdenken had gegeven. Opvallend is dat hij in het beschouwen van de natuur en allerlei andere zaken zijn gedachten telkens weer hoger opvoert. Een over de grond kruipende slak, die geen weet heeft van 'de voet des vertreders', gebruikt hij als een beeld voor de onbekeerde. De trein, die alle aardse heerlijkheden achter zich laat en over een smalle baan naar de hoofdstad snelt, is natuurlijk een beeld voor een hemelse wandel. We zien dat bij Ledeboer wel meer.

In dit verband is het opmerkelijk dat in zijn bundel *Eenige toepasselijke verzen op bijzondere personen en geledeuheden* (Gorinchem, 1860) een gedicht voorkomt dat juist de heenreis van de predikant naar ouderling Poirot lijkt te beschrijven. Het gedicht heet: *Eenige gedachten bij den kruijer*.

*1. Gelijk een sjouwer pakken draagt
En niet naar min of meerder vraagt,
Daar hem de winst bekoort!
Hoe groter 't pak is dat hij sjouwt,
Beloofde winst hij op vertrouwt,
De winste drijft hem voort.*

*2. Hij staat niet stil voor hij is daar
Waar wezen moet zijn vrachte zwaar,
Eer hij geen loon ontvangt;
Docht 't uitzien doet hem blijde zijn,
Al geeft de last soms zware pijn,
De tong zijn mond uithangt.*

*3. En zoudt gij Christen voor een goed
Dat onuitsprekelijke zoet,
Niet dragen uwe last,
Een last zo licht en aangenaam,
Als u de Heere maakt bekwaam,
Tot 't geen hij op u tast?*

Na verder geschreven te hebben over het stilstaan van de kruier en over de moeilijke weg, vervolgde Ledeboer met een strofe onder de titel: *Op het enge pad*.

*De wegen zijn soms eng en smal
 En vol gevaren overal,
 Al ziet of merkt hij 't niet;
 God JACOBS is steeds aan zijn zij
 En helpt hem door de woestenij,
 Al is 't dat hij 't niet ziet.*

De brief valt uiteen in twee delen. Waarschijnlijk heeft ds. Ledeboer, zoals hij wel vaker deed, de brief op twee verschillende dagen geschreven. Hij was de eerste keer vermoedelijk van plan te eindigen voor het gedeelte dat tussen haakjes staat, maar toen op een morgen daarna Efeze 4 was gelezen, en hij de verzen 25-27 overdacht had, vond hij het raadzaam om nog iets aan Poirot te schrijven aangaande een ruzie in diens gemeente. De verzen 25-27 gaven hem daartoe aanleiding. Daarin staat: 'Daarom legt af de leugen en spreekt de waarheid, een iegelijk met zijn naaste, want wij zijn elkanders leden. Wordt toornig en zondigt niet; de zon ga niet onder over uw toornigheid; en geeft den duivel geen plaats.'

Dat Ledeboer in de brief overgaat op poëzie was voor hem heel gewoon, zoals ook uit de andere brieven blijkt. Veel van zijn brieven zijn trouwens op rijm.

Brief aan een broeder en zuster

Geliefde broeder en zuster in onze enige barmhartige Middelaar, de Heere Jezus Christus!

Geheel onbekwaam om aan ulieden enige letteren te schrijven, zou de God aller genade in deze ogenblikken deze geheel dwaze daartoe in staat kunnen stellen, in het geval het met Zijn aanbiddelijke Raad bestaan kan. En ik begin daar het einde was, daar ik spoedig, tegen sommige mijner gedachten, gereedheid kreeg te maken.

Onderweg mocht ik één en ander spreken tegen mijn leidsman, die ook de pakdrager was. Toen ik meende dat ik verder was op de weg, dan waar was, begon ik te dwalen, maar de leidsman riep: 'Terug!'

En daar over het pad gaande, plukte ik een bloem, die enigszins de gedaante van een lelie had; doch daaraan ontbrak één blad, ook ontbrak dat goud van binnen, het hart, de standaard en die zes inwendige gouden tongen, als met lichtstof bestrooid!

Daarop zag ik enige slakken, die kropen op en over de grond, er niet aan denkende, dat de voet des vertreders zo dicht bij hen was; gelijk alzo met de onbekeerden, die enkel buik, op de aarde geheel zich uitstrekken en hun paden prijzen, latende een glinsterende baan achter zich!

Daarop kwam ik met de snellopende, alle aardse heerlijkheden rechts en links, achter en opzij van zich latende spoorwagen, over de smalle en enge ijzeren baan, binnen de hoofdstad. Aldaar werd ik gebracht binnen een wachthuis, tevens een herberg voor die reizigers daar bestemd, om daarna verder te reizen over 't grote koninklijke paleis, waar ik op de wagen wachten moest. Aldaar werd het aan mij gegeven — wat zelden gebeurt — enige weinige vrouwen daar zijnde gemakkelijk aan te spreken over de dingen aangaande het Koninkrijk Gods en onzer zielen zaligheid. Er was er één onder, die die zaak bekend was.

Mijn reis lag al verder door die grote hoofdstad, waar al dat schepsel aanbeden, doch de Schepper van dat alles geheel en al vergeten wordt.

Een wereld, die vol eer en lof,
 Niets zoekt dan het vergank'lijk stof!

*En jaagt naar ijd'le dingen!
 En daar het eind van alles is:
 Ellendigheid en duisternis,
 En eeuwig handen wringen!
 Een ieder loopt daar tot zijn doel,
 Doch denkt niet om de eeuw'ge poel,
 Die 't eind van 't al zal wezen,
 Voor al degeen die God niet kent,
 Noch aan Zijn zaal'gen dienst gewent,
 En mist des Heeren vreze.*

Daarop kwam ik in de plaats van mijn uitwendige geboorte, waar de duivel zijn preekstoel had opgericht en waar het kermis was. Ik gevoelde in mij de vrijmoedigheid om openlijk uit te roepen: *De duivel is hier predikant*. Dan, dat bleef gesloten. Verder bemerkte ik, thuisgekomen zijnde, de borstel. Alzo een dief in onwetendheid, en de dingen, die wij het beste zoeken te bewaren, die verliezen wij het eerst! Dit dacht ik te schrijven, en daar eindig ik mee.

Maar de oneindige lankmoedigheid en de verdraagzaamheid des Heeren eindigt niet. (En nu, dat de satan, die brult en brandt, en die verdeeldheid zoekt, gekend worde in zijn diepten en doeleinden! Och, dat 's Heeren Naam niet om onzentwil gelasterd werde!

Doch dat wij niet op ons stuk staan; dat de waarheid in liefde betracht worde, en dat ons vlees er buiten blijven mocht, dat tot niets nut is. En dat de beteugelde, allergenadigste Rechterhand des Heeren daar ten goede alsnog uitgebreid mocht worden. Dat een ieder bij zijn schuld bepaald worde. En dat d' één oprecht zij tegen de andere, de gebreken elkander aanwijzende. Dat de één des anders belang bedoelde, en dat de vijanden en de anderen geen 'hoera' roepen. Och, dat die breuke onder ulieden hersteld werde, ik bedoel de beide hoofden der huisgezinnen onder ulieden.)

Ach, dat de goede Leidsman op Zijn paden en wegen ons brenge en houde.

En nu, gedenkt mijner in uw gebeden. Deze morgen las men Efeze 4 en ik dacht over vers 25-27.

En nu, genade, licht, vrede. Verzoek mijn groeten aan de lijdende. Groet uw zuster van mij, gelijk ook de overige huisgenoten, doch dat het allergrootste is, de kruisgenoten.

Rotterdam, de 24e augustus 1854.

Uw alleronwaardigste broeder L.G.C. Ledeboer

8. Brief aan een geliefde broeder in Christus. 1855

Ook in Overijssel had ds. Ledeboer een paar gemeenten waarin hij vooring; Genemuiden en Kampereiland, verder sprak de Benthuiser predikant ook wel in een gezelschap dat zich in Kuinre bevond.

Bijna niets is bekend over de gemeente te Kampereiland, waar Ledeboer verbleef toen hij deze brief schreef. De gemeente is mogelijk ontstaan zo rond 1846 en zij werd in 1862 opgeheven. De overgebleven leden sloten zich daarop aan bij de gemeente te Genemuiden. Op grond van deze brief weten we dat Ledeboer Kampereiland in november 1855 bezocht heeft; het is waarschijnlijk dat hij er een jaar eerder ook rond de maand november is voorgegaan, want toen schreef hij de brief van het voorgaande hoofdstuk vanuit Zuidwolde. Het zal niet te gewaagd zijn om aan te nemen dat hij jaarlijks een keer deze noordelijke gemeenten bezocht.

Geliefde broeder in Christus! Genade, barmhartigheid en vrede!

Och, geef Gij, o Heere, binnenin mij waarmee ik dit schrijven moet aanvangen, want ik weet het niet, ofschoon ik veel te veel en ook veel te weinig weet! En hetgeen ik weet, dat behoorde ik niet te weten, en wat ik niet weet, behoorde ik te weten! Ik kan geen voetstap voorwaarts zetten, als mijn voeten niet ontbonden worden, alhoewel ik allermeest mijn eigen weg ga.

Omdat ik niet weet wat te doen, dacht ik aan u te schrijven, daar ik zeer zelden schrijf, en vanwege mijn slaperigheid en geesteloosheid (ofschoon er nog wel eens andere ogenblikjes zijn), alsook vanwege de gelegenheid, aangezien ik sedert de maand april onophoudelijk ben reizende en trekkende geweest, en omdat ik, wat ongewoon is, de dag ledig ben, omdat de baas des huizes aan het slachten is, zodat wij deze dag niet uit konden gaan, wat ik begeerde!

Ik begin met dank te zeggen voor uw brief, ofschoon aan een ondankbare geschreven. En wat ik aan u schrijven moet, dat weet ik niet. Maar ik begin zonder geld in mijn gordel te hebben, en zonder de weg te weten, waarheen ik gaan moet en alzo heb ik een Leidsman nodig!

Voor enige nachten droomde ik, dat ik een schip zag voorwaarts varen door het midden van de golven en baren en stormwinden. En daarover denkende, bedacht ik dit volgende:

*1. Door de stormen en de baren
Moet het schip ten hemel varen;
Daar is rust en daar is vreê;
't Nadert vast de zaal'ge reê;
Daar het eind is van het leed, D
at mijn ziel dat nooit vergeet.*

*2. Die geballast met genade,
Gaat met vlees noch bloed te rade.
Waar de Koning is aan boord,
Gaat het scheepje al langzaam voort;
Tot het komt de haven in,
Vol van vrede, en rust en min.*

3. 'k Zal daar eens het anker leggen,

*Amen op Gods wegen zeggen,
Die hier leiden door de zee,
Jezus neemt Zijn scheepje meê;
't Kan niet zinken, noch vergaan,
Hij heeft er voor ingestaan.*

*4. Laat u dragen, laat u leiden;
Jezus zal de weg bereiden;
Jezus staat aan 't roer en kent
Al de klippen tot aan 't end';
Door de branding gaat het voort
Tot aan 't zalig Hemeloord!*

*5. Op dan, reis- en tochtgenoten!
Hoe het scheepje soms mocht stoten
Wat er tegen woelt en druist;
Hoe het door de golven kruist;
Eenmaal legt gij 't anker neer:
Gij hebt 't woord van uwe Heer!*

*6. Ik ben met u alle tijden,
Wat gij hier moogt dragen, lijden,
Eenmaal houdt de woeling op,
't Ligt al vast van Sions top;
Nieuwe moed in God gevat,
Gij vaart naar de Hemelstad!*

En daarmee hield dit op, maar de Heere houdt geenszins op, waarmee Hij begonnen is. En wat ik al verder schrijven moet, dat weet ik niet! En omdat ik eindigen moet, dat ik en gij er niets tegen zouden hebben. En ik weet ook niet wat behoorlijk is om te schrijven, ofschoon de Heere dat zou kunnen geven, maar onthoudt Hij, betamelijk is het te zwijgen, want de Heere is wijzer dan wij.

En omdat ik niet meer heb, daarom moet ik afbreken. Een ledig vat kan niets uitgeven, tenzij het de Heere behaagt om daar iets in te doen, Die de ledigen met goederen vervult, en de rijken ledig wegzendt.

En daarom, omdat onze, tenminste mijn hoogmoed, alzo niet eindigen wil, daar ik gaarne beladen gekomen ware; doch dat schip is ledig en blijft ledig!

Kampereiland, de 27e november 1855.

Uw broeder L.

9. Brief aan Antonius van der Linde. 1858

Antonius van der Linde werd in 1833 in Haarlem geboren. Hij was een buitengewoon begaafde jongen, die in staat gesteld werd een studie te volgen voor onderwijzer. In 1854 kwam hij in Amsterdam, waar hij onder anderen kennis maakte met Isaac da Costa, die hem bij Groen van Prinsterer prees vanwege zijn 'uitnemende scherpzinnigheid en kunde'. Zelfs oordeelde Da Costa dat hij bij Van der Linde had aangetroffen 'een tot de Heere gekeerd en bekeerd gemoed'.

Enige tijd hierna sloot Van der Linde zich aan bij de Afscheiden gemeente in Amsterdam. Met een aantal volgelingen kwam hij op zichzelf te staan. Deze volgelingen wilden hem nu laten bevestigen als predikant door ds. Ledeboer.

Van der Linde bezocht hem in 1858 en hoewel Ledeboer zich niet erg enthousiast toonde, werd toch besloten om 'Van der Linde's ordening' op een classicale vergadering te bespreken. Daar bleek men uiteindelijk toch niet zoveel op te hebben met de zeer zelfverzekerd optredende Van der Linde. Nadat hij vervolgens nog enige tijd aan het lijntje was gehouden, verklaarde Ledeboer dat geen van de Ledeboerianen Van der Linde als predikant begeerde, en dat hij niet bevestigd zou worden.

De onderstaande brief bevat een verzoek van ds. Ledeboer om informatie over Antonius van der Linde aan ouderling Poirot, dit in verband met de mogelijke bevestiging. Waarschijnlijk is die informatie niet ongunstig geweest, want Poirot stond aanvankelijk nogal welwillend tegenover de Amsterdamse voorganger. Later heeft ook hij duidelijk afstand van Van der Linde genomen. (Dr. H. Florijn)

Geachte broeder!

Genade, barmhartigheid, vrede!

Gaarne zou ik enig bericht verzoeken aangaande Van der Linde uit Amsterdam, hoe gijlieden daarmee staat. En daar ik verder niets te schrijven heb, daarom eindig ik.

Doch ook dat kan ik uitwendig niet, al wil ik dat. En toch weet ik niet wat ik hier bijvoegen zal. En och, wat zal een ledige geven? Altijd ben ik bezig mijzelf kwaad te doen! Blind, doof, lam, en dat ongevoelig. Buiten het huis van mijzelf en nochtans in mijzelf! Geve aan en binnen in ulieden uit genade, om niet, de Heere een gebed voor mij om geestelijk en Christelijk leven. Ja, om een vernieuwd opstaan uit de zonden. En om geestelijk ontdekkend licht. En opening van mijn doodstekeblinde zielsogen! En om gegronde kennis van mijzelf en de Heere. En om de waarheid van de woorden te verstaan, en door dat inzinken der waarheid binnen in mijn ziel mijzelf meer te ontzinken, opdat ik eens weer vernieuwd leven in mijn ziel ondervinden mocht en de boeleerders verlaten! Opdat ik alles wat ik ben en heb niet voor mijzelf maar enig en alleen voor de Heere mocht zijn en hebben. En och, dat beschaamdheid mijn aangezicht bedekte. Och Heere, vergeef! Och Heere, bekeer! Och Heere, genees een ongeneeslijke, ongevoelige, een verharde en verstokte! Och, geef Uw licht in duisternis. Och, dat ik eens uit het donkere, akelige, nare graf opgehaald werd.

En gevoelde ik dat dan, dan schreef ik u dat wel. En daar ik niet meer weet te zeggen, moet ik eindigen. Och, bind dat gebonden en ontbind dat ontbonden moet worden!

Uw domme broeder, die nochtans gedurig wijs is in eigen ogen en die niet weet hoe zich te noemen.

Benthuizen, 22 augustus 1858.

10. Brief aan oefenaar Van de Water. 1861

Bij de Ledeboerianen gingen regelmatig oefenaars voor, die wel het Woord predikten, maar de sacramenten niet bedienden. Tijdens het leven van ds. Ledeboer waren als zodanig actief onder anderen de voormalige schoolmeester van Honswijk, **Johannes van Noort**, een man, die vanwege zijn gebruik van de Bijbel afgezet werd, en later ouderling bij Ledeboer is geweest. Daarnaast **Marinus Luijk**, een boer, die op zijn erf in Stavenisse een kerkje liet inrichten en de landbouwer **Daniël Bakker**, die later predikant zou worden.

Alleen in Zeeland had Ledeboer tijdens zijn leven al zo'n veertien gemeenten, hoewel hij daar werd bijgestaan door **Pieter van Dijke**. Op Goeree Overflakkee had hij maar één gemeente: Stad aan 't Haringvliet.

De rij wordt met deze volgende brief van ds. Ledeboer, die hij vanuit zijn woonplaats Benthuisen schreef, ook weer met één uitgebreid, en wel met een oefenaar, die de achternaam **Van de Water** droeg. Deze Van de Water was naar alle waarschijnlijkheid voorganger in Moerkapelle, maar omdat hij zich aan een door Ledeboer niet genoemd feit had schuldig gemaakt, werd hij gecensureerd en als oefenaar afgezet. Dit is gebeurd op een soort classicale vergadering, bijgewoond door vertegenwoordigers van de gemeenten Benthuisen, Moerkapelle en Westveen. Overigens is wat Ledeboer over deze oefenaar geschreven heeft tegelijk het enige wat over hem bekend is.

Geachte broeder!

's Heeren zegen

Op uw wegen

Zij uw lot

Nabij God!

Broeder! Enige dingen heb ik mede te delen. Gisteren hadden wij een vergadering te Moerkapelle (Breedijk blijft nog steeds slap, bedenkelijk versterkingen, die hij alsnog niet verdragen kan) betreffende Van de Water. Er was geen gelegenheid voor een grotere vergadering. Aldaar waren de gemeenten van Benthuisen, Moerkapelle en Westveen. De censuur is over hem uitgebracht en het oefenen is hem verboden. Daarover, zo het gegeven wordt, later.

Het andere is ons voornemen, om, zo het de Heere behaagt, dinsdag naar Zeeland te gaan, en daarna naar Flakkee. De Heere zegene het!

Bij Petri en zijn vrouw is het sukkelende, de Heere ondersteunt ze! Pieter Havenaar gaat achteruit. En verder is het zo tamelijk.

Geve ons de Heere Zijn genade om Zijn wil te verstaan en te doen uit genade! Wij het niet en Hij het al! Beware ons de Heere voor onszelf, en schenke Hij Zichzelf aan ons. Geve de Heere ons, elkander te gedenken! En grave Hij ons op uit het graf.

Groet uw broeder. Zeg aan zijn dochter dat de wereld voorbijgaat, en ook haar genadetijd. Dat zij zich moeten spoeden eer het voor eeuwig te laat is.

Groet uw zuster. En bezoek vrouw Oosteru en Neeltje, die zich geheel onttrekken. En daar ik verder niet heb, eindig ik. De Heere heeft alles voor die niets hebben. Verstond ik dat zo goed als ik dit schrijf! De Heere schrijve het in onze harten, boven alles in het mijne.

En daarbij: Gode bevolen en Zijn genade. Beware ons de Heere voor het kwade.

Benthuisen, 4 oktober 1861.

Uw broeder L.

Gedenkt aan mij.

11. Brief aan een broeder en zuster

In deze niet geadresseerde brief geeft Ledeboer zijn mening over het bijwonen van kerkelijke vergaderingen door mensen, die geen lid waren van een kerkenraad. Hij was daar tegen, ook al kwam het in de praktijk wel voor.

Twee personen noemt Ledeboer in dit verband, namelijk Scheer en De Groot. De eerste is K. Scheer, ouderling van de gemeente te Benschop, de tweede W. de Groot, ouderling van Oudewater.

Ledeboer toont zich in deze brief somber gestemd. Hij spreekt van een droeve tijd, waarin Gods werk opzij geschoven wordt. Alles ligt in nacht en duister en hij voelt zich in 's vijands handen geslagen. De brief heeft hij niet ondertekend; met een schreeuw om hulp beëindigt hij hem.

Geachte broeder en zuster.

Genade, barmhartigheid, vrede.

Behaagde het de Heere, om Zijns Zelfs wil het mij te geven enige geringe letteren aan ulieden te schrijven. En och, dat Gods Geest daartoe deze, die uit en van zichzelf niet bekwaam is dan om duivelse en nog ergere werken te doen, datgene aan ulieden deed schrijven, dat ik doen mag.

O, dat ik ben, die ik ben, dat is genade, doch dat ik niet ben, die ik behoort te zijn, dat is de schuld van mij!

Och, dat ik alreeds sedert lange tijd niet openlijk ben, wat ik inwendig ben, dat is genade! Daar kan geen dwazer, blinder, verstokter en verharder mens dan ik zijn. En och, dat dit geen betuiging alleen op het papier was! Enkel woorden kunnen de Heere geenszins behagen, en och, dat die ook aan mij niet behaagden. O! gevoelde ik iets van de schuld van mij, waarlijk, dan versmolt ik geheel en al weg.

Dat ik niet eerder geschreven heb, kan u niet verwonderd hebben; want dat ik iets schrijven mag, dat is zo'n groot wonder. Want ik wil dikwijls wel, maar ik kan dat niet doen. En alzo ook aan ulieden.

Toen aan ulieden die tijding werd overgebracht door Scheer en De Groot had ik de oorzaak gezegd, waarom ik niet, gelijk ik denk, die brief voleindigd had, die ik na de ontvangst van de uwe was begonnen te schrijven.

Niet verder dan het opschrift kon ik vervolgen. Omdat ik uw brief ontvangen had op vrijdag 19 november, kon ik dus niet eerder dan op maandagavond van hier een brief op de post doen. Ik dacht dat die u niet eerder geworden kon dan op woensdag. Echter, hoe dat zij, ik kon geen brief aan u schrijven, alhoewel ik dat wilde en ik er ook mee begonnen was. Anders had ik u wellicht op uw brief geantwoord dat het mijn doel alleen was te schrijven of het de Heere behagen mocht om ulieden een gebed te geven om bewaard te worden voor dwaasheid op dwaasheid, aangezien het eens op de vergadering besloten was om geen andere dan benoemde leden van de kerkenraden toe te laten en om daarin geen onderscheid te maken. Het is beter die gestelde regel te houden, gelijk wij daarin de oude band volgen, omdat er anders bezwaren ontstaan en de één deze, en de ander een andere meebrengt, gelijk al gebeurd is. Echter, ofschoon het alzo niet heeft moeten zijn, belangende deze zaak, begeerde ik het wel! En daarmee dat uiterlijke afgedaan.

En betreffende de afloop van die zaak, och, ik kan niet anders daarover zeggen dan hetgeen ik daarover schreef:

1. *O, droeve tijd, die wij beleven.
Daar alles heeft de geest gegeven,
Ook zelfs, dat leven in zich heeft
Ontvangen van de Heere van Boven.
Waar is dat, om die Heere te loven?
Daar alles naar het eigen streeft.*

2. *Dat droevig eigen drijft thans boven,
En Gods werk wordt opzij geschoven;
Onz' eigen eer de hoogste top
Bereikt, als bij het toren bouwen
Onz' eigen kracht en zelfbetrouwen
Die dragen kronen op hun kop!*

3. *O weel de Heere is ver geweken!
Gods ere heeft de vlag gestreken,
En eigen vlaggen steekt men uit;
En ieder is aan 't beelden maken,
Wier hoofden aan de Hemel raken,
Bij 't God ontierend feestgeluid.*

4. *En ieder wil thans de eerste wezen;
De tovenaars het al belezen,
Die piepen allen binnensmonds
Wie kan het goochelspel doorschouwen
Van eigen werk en zelfbetrouwen,
En hoogmoed in de top en grond!*

5. *O, vlees'lijk werk van onze dagen!
Wie ziet men 't merk van Jezus dragen?
De duivel ijkt en merkt het al,
't Gaat alles thans door satans handen,
En is geslagen in zijn banden
Op 't grote maskerade-bal.*

6. *'t Is nacht en duister om ons henen!
En wie ziet men, die staat bewenen,
Wie kermt en klaagt er: Ikaboth!
Gods werk is in des vijands handen,
En wij geslagen in zijn banden;
Help ons, Jehovah Zebaoth!*

12. Brief aan een lieve broeder

Deze laatste ongedateerde brief behoeft maar weinig toelichting. De enigszins merkwaardige aanhef van het schrijven zou verklaard kunnen worden door aan te nemen dat Ledeboer deze brief aan iemand stuurde, die hem verzocht had één van zijn geestverwanten met een brief te bemoedigen.

De inhoud spreekt verder voor zichzelf. Alleen aan het slot schrijft Ledeboer dat hij weer een half jaar arrest gekregen heeft voor Zeeland. Het is niet waarschijnlijk dat hij hiermee een gevangenisstraf bedoelt, meer ligt het voor de hand dat hij zich genoodzaakt voelde om zijn gemeenten in Zeeland gedurende nog een half jaar te dienen.

Waarde vriend!

Dank voor uw brief. *De Heere zij met uw en mijn geest!*

Lieve broeder in onze Heere Jezus Christus.

De zoete Heere Jezus doe mij schrijven, wat Hem behaaglijk is. Ik wil Hem niet hebben, maar Hij mij. Ik vloek, Hij zegent. Ik verhef mij tegen Hem, Hij vernedert mij. Ik veracht Zijn geboden, instellingen, volg mijn vlees, lust, begeerlijkheden, ongeloof; ja ben een blind, dwaas, slecht schepsel, niet waardig het licht te aanschouwen, de lucht in te ademen. Ja, als wij daaraan komen: de hel waardig. Maar er is een andere begeerte gelegd in Gods volk, bij aanvang of voortgang, een begeerte naar boven en Hem, Die boven is, en naar alles, dat van boven is: Hem te kennen, lieven, beminnen, volgen door het geloof in Hem. Ja, ik moet zeggen, ik zit hier voor een Persoon, Die mij nog zo onbekend is om mijn zonden wil.

Och, bid voor mij dat Jezus Zich meer aan mij openbare en mij bekere van al het werk, dat Hem niet behaagt en uit Zijn volheid mij doe ontvangen genade voor genade. Om niets in het oog en het hart te hebben dan de Heere alleen! Dat Hij mij ontdekke en bedekke; vatbaar make voor Zijn vrije genade en op Zijn genade ons doe leven en ons doe kennen de dingen, die ons van God geschonken zijn.

Wat zal ik schrijven, zulk een ongelovig schepsel! Ik ben beter geschikt om u in de war te helpen dan eruit. Wij hebben bedachtzaamheid in alle zaken nodig! Wij handelen teveel naar ons gevoel en werken verkeerd en wachten de tijd des Heeren niet af en zijn te traag aan de andere zijde. Zo scheelt het ons rechts en links, aan alle zijden, overal! van het hoofd, tot aan de voeten.

De Heere ontneme ons onze afgoden, Hij brenge ons onder de beste middelen, zegene ze aan onze harten, opene ons de Schriften en Hij make onze harten brandende, opmerkende, bewarende, overleggende, herkauwende, gelovende en verlangende naar en in de Heere! Hij vertone Zich in Zijn graveerselen, doe ons alles verlaten om Zijntwil, ontdekke onze zonden en bedekke ze met Zijn gerechtigheid en brenge ons uit onszelf in Hem. Hij doe ons op Hem leunen en steunen, hopen en vertrouwen in stille lijdzaamheid en onderworpenheid des harten onder 's Heeren wil en doe ons Naomi's woorden tot Ruth verstaan, Ruth 3:18: *'Zit stil, mijn dochter, totdat gij weet, hoe de zaak zal vallen; want die man zal niet rusten, tenzij dat hij heden deze zaak voleind hebbe'*.

Het geloof moet beproefd worden. Als ziende de Onzienlijke. Wonderlijk zijn 's Heeren wegen. Hij openbaart Zich, indien, zoals en wanneer Hij wil. Wij hebben alles verbeurd om der zonden wil. Hij make ons pleitende op Zijn vrije genade, Hij schenke en eerdere ons het geloof. Hij make ons arm, ellendig, jammerlijk, blind, kreupel en naakt, of liever, zo doe Hij ons onszelf zien, belijden, aanklagen, stijl afhankelijk, diep eenvoudig, oprecht en schijn-schuwend en zijn-zoekend. Dit zeg ik voor mijzelf, maar gij zult er u ook wel bij neer willen leggen. Mocht ik het meer met het hart dan

met de mond doen.

Het klagen behoort geen gewoonte alleen, maar een gewoonte uit behoefte te zijn. Niet dan verloocheningen aan mijn zijde, niet dan schaamte en schande moest mij bedekken, onverloochend vlees- en wereldlievend zonde-opwekkend en Geestbedroevend en uitblussend bestaan. Breng mij de Heere uit de slaap en duisternis en eigen wil en begeerlijkheden in Zijn wil. Niets in ons; in onze natuur en ons vlees woont geen goed, maar het moet alleen genade wezen. Wij werken op de verkeerde wijze. Wat kunnen wij anders? En wij klagen erover zonder gevoel.

Blinde schepselen zijn wij! Onze ziende ogen hinderen ons meer dan onze blindheid. Duizenden weldaden gaan ons voorbij zonder dat er één droppeltje in ons valt. Satan zoekt het geloof te weren op alle mogelijke wijzen en het ongeloof aan te kweken. Het vonkje geloof zoekt hij, daar hij het niet uitblussen kan, onder de as te brengen en het vuur van ongeloof tot een hel te maken en wij zelf brengen het hout aan voor die brandstapels voor onze Heere! Wij brengen de nagels en bouten aan om Hem te doorsteken. Wij zijn als zwijnen, die het goud met de voeten treden en al het slijk opeten! Zo wij durfden geloven, wij zouden meer ontvangen. Zo wij meer bedelden, wij zouden rijker worden, maar niet in onszelf. Een gelovige moet een arme bedelaar blijven. Hij blijft dezelfde, gisteren, heden, tot in eeuwigheid. Zijn trouw wordt niet te niet gedaan door onze ontrouw. Geloof alleenlijk.

Gij zult misschien gehoord hebben, of ik schrijf het u hier dat ik wederom een half jaar arrest gekregen heb voor Zeeland. De Heere zitte met mij en lere mij, als het Hem believen mag. Hij is een goede Heer.

13. Aan een vriend en broeder

Genade en vrede zij u vermenigvuldigd, uit genade in en om en door genade en tot de geliefden. Amen.

Ik wil u graag een briefje schrijven, niet over wereldse maar over hemelse zaken. Ik hoop dat het mij geschonken mag worden dit te doen, want het minste van Boven is verbeurd. Wij kunnen niet ten hemel opklimmen, die ter helle gezonken zijn, maar die uit de hemel is nedergedaald is boven allen in alles. Moge Hij in onze harten zijn bij aanvang en voortgang; Wij zijn uit de aarde aards, maar Christus is uit de hemel, hemels. Moge Hij meer ons leven worden, wij zouden meer ons zelf sterven. Och, Hij is het zo overwaardig en dierbaar, dat wij Hem geheel over ons gehele hart laten heersen, maar het is en blijft GENADE. In Hem alleen is het leven der ziel te vinden. Hij alleen zij ons leven, bij wien de Fontein des levens is. Elk ogenblik staan wij Hem tegen, in Zijn zalige leidingen. Wij kunnen niet volgen als Hij ons niet trekt. Wij kunnen ook Hem niet begeren, als door Zijn eigen Geest. Als de Heere geen goddelozen riep, was het een afgesneden zaak, maar tegenwoordig terwijl de wereld op het goddelooste is, wil men als rechtvaardigen komen. Nu, die hebben de rechtvaardigmaking niet nodig.

Onze toestand is aller-verschrikkelijkst en droefeniswaardig en het aller-ongelukkigste is dat er geen smart van wordt gevoeld. Dat men geen medelijden heeft met eikaars zonden. Dat men elkaar niet vergeeft noch vermaant of voor elkaar bidt, ziende op zichzelf. Het is een onverschillige, belangeloze, eigenzoekende, hoogmoedige, liefdeloze tijd, reeds bij de besten onder Gods volk. Er wordt geen vreze Gods onder ons gevonden. Onze harten kleven aan het aardse, zien en zinnelijke en er wordt geen liefde tot elkaar gevonden.

O Heere, reinig ons van onze drek. Schenk ons licht en genade, zodat wij onze schuld leren inzien en schenk leven in dorre doodsbeenderen.

Eén middel schiet er over en dat is het gebed, wanneer de Heere dat belooft uit te storten in de harten van Zijn volk en dus ook eerst de behoefte doet gevoelen. Maar hoe zullen vrij de behoefte gevoelen, terwijl wij geen inzicht en gevoel van onze schuld hebben en als wij genezing zoeken buiten de enige Medicijnmeester?

Omdat wij evenals Asa ziek geworden zijn aan onze" voeten en hulp zoeken bij nietige medicijnmeesters. Wij sparen het vlees en wil len geen afstand doen van onze boze lusten en handelingen. Wij hebben ons vlees te lief en haten het geestelijke. Wij zitten op onze terafim en verbergen ze. Wij menen het niet met ons hart en spreken uit de hoogte omdat de liefde Gods in het hart wordt gemist.

Er is geen onderlinge band, omdat er geen beoefende - zich vertonende in vruchten - geloofsvereniging met de Heere is. Het vlees heeft de overhand en het geestelijke ligt onder en er wordt geen pijn gevoeld. Wij weigeren ziek te worden. Wij liggen in onze schaamte en onze schande overdenkt ons. Diep zijn wij gezonken en verre afgeweken. Het is avond geworden en de nacht zal volgen.

Kom! Heere Jezus, Ja haastelijk, Amen. Kom springende op de heuvelen en staande achter onze muur, kijkende uit de ramen, blinkende door de traliën. *Kom, dierbare Koning, kom !*

Wij willen niets opofferen, noch het kruis dragen en missen dus het zoete van het Kruis. Wij klagen met onze mond maar vragen niet met ons hart. Schuld van anderen wordt onze schuld niet en wij hebben over schuld van anderen geen smart. Gods Eer, Naam en Zaak weegt en drukt ons niet. Wij zijn onverschillig en ongevoelig geworden. Wij verwerpen anderen, maar niet onszelf. Wij hebben geen behoefte om geleerd te worden en daarom onthoudt ons de Heere de leraars. Wij willen onze afgoden niet

verlaten. Wij plegen raad met het vlees en er is geen "verliezen van onszelf en dus geen vinden van de Heere. Hoogmoed des harten zit op de troon. Wij zouden ons moeten vernederen maar willen niet bukken onder de Heere en zoeken naar uitvluchten ! Daarom vertrekken velen uit den lande. Er is een strijden voor de letter, maar niet voor de Geest der waarheid. Wij gebruiken de waarheid naar onze zin, wil en mening en zijn zelf de uitleggers en toepassers der waarheid. Wij plegen raad met het vlees maar niet met de Geest. Onkunde, ongeloof en overloochendheid zijn de hoofdbronnen van onze ellende. Wij willen Gode iets toebrengen. Wij luisteren niet eens naar de waarheid en volgen onze zin, wil en mening op.

Ik moet nu schrijven, anders schrijf of spreek ik er liefst niet over, omdat ik bij mijzelf helaas gevoel dat het meer beschouwing dan ondervinding en gevoel is.

Onze kracht ligt alleen in onze volslagen machteloosheid en krachteloosheid, met uitzien en verwachting van de hulp en sterkte des Heeren, bij en in Wie alleen gerechtigheid en sterkte gevonden wordt. Wij zouden moeten samenkomen ten spijt van de duivel en de wereld, op het gebod van Koning Jezus. Wij zouden onze kinderen moeten onderwijzen van de jeugd af aan, naar de leer onzer vaderen. Wij zouden daar goed en bloed en geld, boven alles onze rust en gemak voor over moeten hebben en belijdenis geven van de waarheid. Wij zouden het licht moeten laten schijnen op de kandelaar, ten spijt van wereld en duivel, hel, vlees en bloed, uit liefde tot de Heere op Zijn gebod en de Heere zou met ons zijn en het ons wel doen gelukken.

Wij redeneren teveel. Het geloof redeneert niet maar werpt alle redeneringen overboord, evenals Nehemia Tobias huisraad uit het raam wierp. Wij moeten de vreemde vrouwen verlaten omdat wij mede afgehoereerd hebben van de Heere. Ziende op het gebod en blind in de uitkomst zouden wij alleen moeten vragen naar de wil des Heeren en zouden het alles aan Hem moeten overgeven.

Hij zou het wel maken en al wierpen de mensenkinderen ons uit onze bezittingen, wat hebben wij nog meerder bezit dan Jezus? Al wierpen zij ons uit onze woningen, wie moet onze woning zijn boven de Heere, die niets had om zijn hoofd op neder te leggen; en is dat niet een goede, zachte, aangename en verkwikkelijke rustplaats ? Want daar zijn wij het dichtst bij Zijn borsten, onder Zijn oog en bescherming. Wanneer zij ons uit hun land stoten, dan opent de Heere Patmossen. Ja al benamen zij ons het leven, zij deden niets anders dan ons geluk vermeederen, omdat Jezus ons hoogste en enigste goed is geworden.

O! hoe staan wij de Heere en onszelf tegen. Wij sluiten ons hart en huis voor Hem en zetten die open voor de satan. Wiens behoren wij dan? Wie heeft ons bezitters gemaakt van hetgeen waar wij slechts een rentmeester van zijn? Zijn vrij dan heren geworden in plaats van knechten? Maar daarom zijn vrij zo weinig heren, omdat wij zoveel heren willen zijn. Ons heerschap ligt in ons knechtschap. Wij strijden niet tegen de zonde in de kracht des Heeren, maar geven er teveel aan toe. Wij zien te weinig beminnelijks in de Heere en teveel bekoorlijks in de schepselen. Beneden is de satan, boven is de Heere. Wij kiezen de dood boven het leven en het slijk boven het goud. Wij zoeken onze sterkte in het schepsel en niet in de Schepper.

Och, wij konden het zo goed hebben, maar wij willen het zo kwaad hebben ! Onze wil is een fontein van alle ellende, 's Heeren wil is een fontein van alle goed. Wij vangen niet omdat wij aan de linkerzijde vissen. Joh. 21 : 13. In eigen kracht zeggen wij: 'Ik ga vissen.' Wie zal onze blinde ogen openen dan de Heere alleen ? Uit Hem en tot Hem zijn alle dingen. Zonder Hem vermogen wij niets, maar dit moet onze schuld worden, maar dat is genade omdat wij blind zijn geworden, toen vrij wilden zien. Het zijn dagen van openbaarmaking, beproeving, loutering, schifting en zifting.

Het oordeel is begonnen van het Huis Gods. De Heere is gekomen met de wan. Pilaren vallen, maar het fundament blijft staan. Alle vlees is als gras en alle heerlijkheid des mensen is als een bloem des velds." Het gras is verdord en zijn bloem is afgevallen, maar het woord des Heeren blijft in eeuwigheid. 1 Petrus 1: 25 en 26 wordt in deze dagen bevestigd. De Heere heeft het laten voorzeggende als een stem des roepende in de woestijn waar wij in verkeren, tot troost, bemoediging, vermaning en bestraffing. Onder afzien van het schepsel, opziende tot Hem, niets verwachende van het schepsel, maar alles van de Heere.

Er wordt in deze dagen over het algemeen veel over de val van een ander gesproken, maar weinig ervoor gebeden, want anders zou er een andere vrucht worden gezien. Hoogmoed komt voor de val, maar nederigheid gaat voor de eer. Die staat ziet toe dat hij niet valle ! In ons is geen kracht. Het is genade die worden bewaard. Velen die nu gevallen zijn zullen staande worden gemaakt als het er op aan zal komen en omgekeerd, die nu staan, zullen dan vallen.

De Heere beware ons vooral om niet laag te zien op gevallenen, want dat is zeker de voorbereiding voor onze val. Dagenlang heeft de mens op het schepsel gebouwd en nu doet de Heere ons de broosheid van het schepsel ondervinden. Mochten wij er ook door geleerd worden om onze hoop op geen gras of bloemen des velds te bouwen, die heden zijn en morgen vergaan, maai mochten wij bouwen op de eeuwige Rotssteen, de Heere is een jaloers God. Hij duldt geen medeminnaars! Hij eist ons gehele hart.
Neemt het, Heere Jezus!

Jacob steunde en leunde alleen op de Heere in zijn zwakheid, maar wij steunen en leunen in onze sterkte op rietstaven die onze handen doorboren. *Ziet, Ik heb het u gezegd*, spreekt de Heere, maar wij geloven het niet. Totdat wij het ondervinden, maar dan zien wij het wel maar geloven het nog niet. Want nauwelijks ontvalt ons de één of wij steunen op de ander. Als wij God uit het oog verliezen zijn wij onze sterkte kwijt, want in Hem is ons heil en eer, sterkte en gerechtigheid.

Sions God is en blijft Koning, gezalfd van Zijn Vader over de berg Zijner heiligheid. Hij alleen blijft als alles bezwijkt. *Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en tot in eeuwigheid*. Hem zij de eer en de heerlijkheid, sterkte en aanbidding en boven alles het onbepaalde vertrouwen van ons gehele hart.

Dat schenke de Heere uit genade u en mij en allen die Zijn verschijning hebben liefgehad.

Uw broeder en vriend in onze Heere Jezus,

**4. VIJF BRIEVEN EN
EEN VERS OVER DE LETTERHELDEN ONZER DAGEN,
1847**

VAN DE WELEERWAARDE EN GODZALIGE

Ds. L. G. C. Ledeboer,

in leven Gereformeerd Leraar te Benthuisen.

**ROTTERDAM,
GEBR. HUGÉ. Z.j.**

EERSTE BRIEF

AAN S. te M.

Geliefde Vriend!

Genade en vrede zij u vermenigvuldigd, uit genade in en om, en door genade en tot de Geliefden. Amen.

Ik wens u een leertje te schrijven, niet over wereldse maar over hemelse zaken. Zo het mij geschonken en gegund mag worden, want het minste van boven is verbeurd, wij kunnen ten hemel niet opklimmen, die ter helle gezonken zijn, maar die uit de hemel is nedergedaald is boven allen in alles; mocht Hij het in onze harten zijn bij aanvang en voortgang; wij zijn uit de aarde, aards, maar Christus is uit de Hemel, hemels; mocht Hij meer ons leven worden, wij zouden meer onszelf sterven. Och! Hij is het zo overwaardig en dierbaar, dat wij Hem geheel en alleen over ons ganse hart laten heersen, maar het is en blijft Genade; in Hem alleen is het leven der ziel te vinden. Hij alleen zij ons leven, bij wien de Fontein des levens is. Ieder ogenklik staan wij Hem tegen, en Zijn zalige leidingen. Wij kunnen niet volgen als Hij ons niet trekt; wij kunnen ook Hem niet begeren, als door zijn eigen Geest; wij zijn slechts zo verre Geestelijk als die Geest in ons werkt, namelijk in onze gedachten, woorden, werken en daden.

Als de Heere geen goddelozen riep, was het een snedige zaak, maar tegenwoordig, daar de wereld op het goddelooste is, wil men als rechtvaardigen komen. Nu die hebben de rechtvaardigmaking niet nodig; onze toestand is aller-verschrikkelijkst en droefeniswaardig, en dit is het aller-ongelukkigste dat er geen smart gevoeld wordt. Dat men geen medelijden heeft met elkanders zonden; dat men elkander niet vergeeft noch vermaant of voor elkander bidt, ziende op zichzelf. Het is een onverschillige, belangeloze, eigenzoekende, hoogmoedige, liefdeloze tijd, reeds bij de besten onder Gods volk; daar wordt geen vreze Gods onder ons gevonden, onze harten kleven aan het aardse, zien; en zinnelijke, er wordt geen liefde onder elkander gevonden, omdat de liefde Gods in het hart gemist wordt; daar is geen onderlinge vereniging, omdat er geen daadzakelijke (zich vertonende in vruchten) geloofsvereniging met de Heere is. Het vlees heeft de overhand en het Geestelijk deel ligt onder, en er wordt geen pijn gevoeld. Wij weigeren ziek te worden, wij leggen in onze schaamte, en onze schande overdekt ons. Diep zijn wij gezonken en verre afgeweken. Wij zijn stomme honden die

niet bassen kunnen; het is avond geworden en de nacht zal volgen.

Kom, Heere Jezus haastelijk, ja Amen. Kom springende op de bergen, huppelende op de heuvelen, staande achter onze muur, kijkende uit de vensteren, blinkende door de traliën. Kom, dierbare Koning, kom! delg uit onze schuld, reinig ons van onze drek, schenk ons licht en genade, inzien van onze schuld, leven in dorre doodsbeenderen.

Eén middel schiet er over, en dat is het gebed, als de Heere dat belooft uit te storten in de harten van Zijn volk, en dus ook eerst de behoefte doet gevoelen. Maar hoe zullen wij de behoefte gevoelen, waar wij geen inzien en gevoel van onze schuld hebben, als wij genezing zoeken buiten de enige Medicijnmeester? Daar wij ziek geworden zijn aan onze voeten met Asa, maar hulp zoeken bij nietige medicijnmeesters, wij sparen het vlees en willen geen afstand doen van onze boze lusten en handelingen.

Wij hebben ons vlees te lief en haten het Geestelijke. Wij zitten op onze terafim en verbergen ze; wij menen het niet met ons hart, wij spreken uit de hoogte, wij willen niets opofferen, noch het kruis dragen, en missen dus het zoete van het Kruis. Wij klagen met onze mond maar vragen niet met onze harten. Anderer schuld wordt onze schuld niet, wij hebben geen smart over anderer schuld. Gods Eer, Naam en Zaak weegt en drukt ons niet; wij zijn onverschillig en ongevoelig geworden. Wij verwerpen anderen maar niet onszelf. Wij hebben geen behoefte om geleerd te worden. en daarom onthoudt ons de Heere de leraren. Wij willen onze afgoden niet verlaten, wij plegen raad met het vlees en er is geen verliezen van onszelf, en dus geen vinden van de Heere. Hoogmoed des harten zit op de troon, wij moeten aan vernedering en willen niet bukken onder de Heere en zoeken naar uitvluchten! van daar het vertrekken van velen uit de lande, er is een strijden voor de letter maar niet voor de Geest der waarheid, wij gebruiken de waarheid naar onze zin, wil en mening, en zijn zelve de uitleggers en toepassers der waarheid. Wij plegen raad met het vlees maar niet met de geest, onkunde, ongeloof en onverloochendheid zijn de hoofdbronnen onzer ellende, wij willen Gode iets toebrengen, wij luisteren niet eens naar de waarheid en volgen onze zin, wil en mening op.

Ik moet nu schrijven, anders schrijf of spreek ik er liefst niet over, omdat ik bij mijzelf helaas! gevoel, dat het meer beschouwing, dan ondervinding en gevoel is. Onze kracht ligt alleen in onze volslagen machteloosheid en krachteloosheid, met uitzien en verwachting van de hulp en sterkte des Heeren, bij en in wien alleen gerechtigheid en sterkte gevonden wordt. Wij moesten tezamen komen, ten spijt van de duivel en de wereld, op het gebod van Koning Jezus.

Wij moesten onze kinderen onderwijzen van der jeugd af aan, naar de leer onzer vaderen, wij moesten daar goed en bloed en geld, boven alles onze rust en gemak, voor over hebben en belijdenis geven van de waarheid in der waarheid, en het licht laten schijnen op de kandelaar, ten spijt van wereld en duivel, hel, vlees en bloed, uit liefde tot de Heere op Zijn gebod en de Heere zou met ons zijn, en het ons wel doen gelukken. Wij redeneren te veel, het geloof redeneert niet maar werpt alle redeneringen over boord, gelijk Nehemia Tobias huisraad uit het venster wierp. Wij moesten de vreemde vrouwen verlaten daar wij mee afgehoereerd hebben van de Heere, en blind in de uitkomst ziende in het gebod, alleen vragen naar de wil des Heeren, en het alles aan Hem overgeven. Hij zou het wel maken, en al wierpen ons de mensenkinderen uit onze bezittingen, wat hebben wij nog meerder bezit dan Jezus? Al wierpen zij ons uit onze woningen, wie moet onze woning zijn boven de Heere, die niets had om Zijn hoofd op neer te leggen en zijn schoot opent om daarop ons hoofd neer te leggen; en is dat niet een goede, zachte, aangename en verkwikkelijke rustplaats?

Want daar zijn wij het dichtste bij zijn borsten, onder zijn oog en bescherming. Stoten zij ons uit hun Landen, dan opent de Heere Patmossen, ja al benamen zij ons het leven,

zij deden niets anders dan ons geluk vermeederen, waar Jezus ons hoogste en enigste goed geworden is. O, hoe staan wij de Heere en onszelf tegen, wij sluiten ons hart en huis voor Hem en zetten die open voor de Satan. Wiens behoren wij dan? Wie heeft ons bezitters gemaakt van hetgeen daar wij slechts rentmeesters van zijn. Zijn wij dan heren geworden in plaats van knechten? maar daarom zijn wij zo weinig Heeren, omdat wij zoveel Heeren willen wezen.

Ons heerschap ligt in ons knechtschap; wij strijden niet tegen de zonde in de kracht des Heeren, maar geven er te veel aan toe, wij zien te weinig beminnelijks in de Heere en te veel bekoorlijks in de schepselen, beneden is de Satan, boven is de Heere, wij kiezen de dood boven het leven, en het slijk boven het goud. Wij zoeken onze sterkte in het schepsel en niet in don Schepper. Och! wij konden het zo goed hebben, maar wij willen het zo kwaad hebben. Onze wil is een fontein van alle ellende, 's Heeren wil is een fontein van alle goed; wij vangen niet omdat wij aan de linker zijde vissen, Joh. 21: 13, in eigen kracht zeggen wij: ik ga vissen. Wie zal onze blinde ogen openen dan de Heere alleen? *Uit Hem, door Hem, en tot Hem zijn alle dingen.* Zonder Hem vermogen wij niets, maar dit moet onze schuld worden, maar dat is genade omdat wij blind geworden zijn, toen wij wilden zien.

Het zijn dagen van openbaarmaking, beproeving, loutering, schifting en zifting. Het oordeel is begonnen van het Huis Gods. De Heere is gekomen met de wan. Pilaren vallen maar het fundament blijft staan. *Alle vlees is als gras en alle heerlijkheid des mensen is als een bloeme des velds. Het gras is verdord en zijn bloem is afgevallen, maar het Woord des Heeren blijft in der eeuwigheid.* 1 Petrus 1: 24 en 25, wordt vervuld en bevestigd in deze dagen, de Heere heeft het laten voorzeggen als een stem des roepende in de woestijn, daar wij in verkeren, tot troost, bemoediging, vermaning en bestraffing, afzien van het schepsel, opzien tot Hem, niets verwachten van het schepsel, alles van de Heere.

Er wordt in deze dagen over het algemeen veel over de val van onze broeder of zuster gesproken, maar weinig voor gebeden, anders zou er andere vrucht gezien worden. Hoogmoed komt voor de val, maar nederigheid gaat voor de eer; die staat zie toe dat hij niet valle. In ons is geen kracht, het is genade die bewaard worden; velen die nu gevallen zijn zullen staande gemaakt worden als het er op aan zal komen, en omgekeerd, die nu staan, zullen dan vallen. De Heere beware ons vooral om niet laag te zien op gevallenen, want dat is de zekere voorbereiding voor onze val. Het zijn dagen dat de mens op het schepsel gebouwd heeft, en nu doet de Heere ons de broosheid van het schepsel ondervinden; mogen wij er ook door geleerd worden, onze hoop op geen gras of bloemen des velds te bouwen, die heden zijn en morgen vergaan, maar op de eeuwigen Rotssteen; de Heere is een jaloers God. Hij duldt geen medevrijers. Hij eist ons ganse hart. *Neemt het, Heere Jezus!*

Jacob steunde en leunde alleen op de Heere in zijn zwakheid, maar wij steunen en leunen in onze sterkte op rietstaven die onze handen doorboren. *Ziet, ik heb het ulieden gezegd,* spreekt de Heere. Maar wij geloven het niet, tot dat wij het ondervinden, maar dan zien wij het wel maar geloven het nog niet, want nauwelijks ontvalt ons de een of wij steunen op de andere; als wij God uit het oog verliezen zijn wij onze sterkte kwijt, want in Hem is ons heil en eer, sterkte gerechtigheid.

Sions God is en blijft Koning, gezalfd van Zijn Vader over de berg zijner heiligheid. Hij alleen blijft als alles bezwijkt. Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en tot in eeuwigheid; Hem zij de eer en de heerlijkheid, sterkte en aanbidding, en boven alles het onbepaalde vertrouwen van ons ganse hart.

Dat schenke de Heere uit genade u en mij en alle die Zijn verschijning hebben lief gehad.

Uw broeder en vriend in onze Heere Jezus,
L. G. C. LEDEBOER.
Delft, 31 Juli 1847.

TWEEDE BRIEF

AAN M. L. te M.

Geliefde Broeder!

Genade, barmhartigheid, vrede zij u vermenigvuldigd.

Ontfermer is Christus naam! Zaligmaken Zijn ambt! Wat zal ik schrijven? Verloochenaar des Heeren en belijder en belever van mijzelven! Mocht schaamte, diepe schaamroodheid, o goede Koning Jezus! mijn aangezicht bedekken in het stof der aarde! Ik hoop spoedig, zo de Heere wil en wij het beleven in Zeeland te komen! En och! dat de Koning meekwam! Ik kan en wil niet anders dan bederven, mij zelf en anderen! Gij beschreeft mijn toestand in uwen brief, dus kunnen wij daarin elkander verstaan, en ik nog zo veel erger in mijn betrekkingen Ontlopers en weglopers van de Heere, bedervers van onszelf en elkaar, die, o eeuwig onbegrijpelijk wonder (ik kan het niet uitspreken) van genade! genade bewezen. Eeuwig in de hel rechtvaardig te branden, eeuwig in de hemel te juichen! Groter goddeloze als ik, kan er niet geweest zijn! Schuld en genade houden evenwicht, maar genade voor en boven de schuld! Schuld verootmoedige!

Och, dat mijn ganse ziel een enkele traan werde! Ik heb duizendmalen, tienduizendmalen mijn weg bedorven. Jezus heeft hem eens goed gemaakt! Ik doe niet dan mezelf doden en in de duisternis, donkerheid en gevangenis brengen. Maar Jezus haalt er mij weder uit! Eb en vloed, dag en nacht, licht en duisternis, hemel en hel, Christus en Belial, vlees en geest! Ik dood en ik levend! Och, mocht ik eens opnieuw bekeerd worden met al Gods volk.

Ik schreef deze morgen dit volgende:

*Mij dorst, roept Jezus van het kruis.
Naar eenheid van mijns Vaders huis.
Naar liefde, vrede en enigheit,
Van 't volk alom door twist verspreid.*

*Mij dorst, zo roept Immanuël,
Om nederwerping van de hel,
Verplettering van Satans raagt,
Die zoveel kwaads heeft aangebracht.*

*Mij dorst, zo roept de Heilprofeet,
Om treuring over Sions leed,
Bij Isrels volk, door Mij gekocht,
Dat ik het eerst heb opgezocht.*

*Mij dorst, zo schreeuwt Gods Mensenzoon,
Naar 't mij geschonken arbeidsloon.
Een kudde vol van heerlijkheid,
Met 's hemels gunsten overspreid.*

Mij dorst, zo klaagt die droge mond,

*En tong verdroogt ter dezer stond,
Naar slechts een druppel medicijn
Van liefde, 't zou verkoeling zijn.*

*Mij dorst, zo treurt dat liefderijk hart,
Dat niets meer dan de zonde smart,
Naar droefheid over Mijn gemis,
Dat niet betreurd bij Isrel is.*

*Mij dorst, brult Juda's grote Leeuw,
En geeft een grote sterke schreeuw,
Daar aard' en hemel van gewaagt,
Daar 't kruis Gods eengeboornen draagt,*

*Och, dorst' ik Jezus, ook naar U,
Mijn zaligmaker, och kom nu,
En openbaar U eens aan mij,
En maak mij van mij zelf vrij!*

*Och, dorst' ik Jezus, naar Uw leer,
Uw bloed, Uw kracht, Uw roem, Uw eer,
Uw liefde, waarheid trouw en kracht,
Die in de zwakste wordt volbracht.*

*Och dorst' ik naar die Heilfontein,
Zoo overvloedig, vol en rein,
Naar 't water van de Jacobsbron
En 't licht van Isrels een'ge Zon.*

*Och, dorstten wij eens altemaal,
Naar hemelzin en hemeltaal,
Naar hemelliefde, hemellust,
Dan werd de zonde uitgeblust.*

*Och, dorstten wij eens met ons hart,
Naar droefheid, treuringen en smart,
Om 't zo onenig Israël,
Dat één is in Immanuël!*

Den 28e Juni vervolg ik dezen.

Gisteren ontving ik een brief van Hasselt, om daar te komen om de kinderen te dopen. Nu begon ik te denken of het uitstellen van het niet verzenden van deze brief (tegen mijn begeerte) hiermee in verband zou kunnen staan, zodat ik eerst daarheen zou moeten gaan? De Heere zelf richte mijn gangen en geve ulieden gebeden door Zijn onmisbare, lieve, dierbare Geest in uw harten.

Wat zal ik verder schrijven? De Heere ontferme zich onzer alleen om zijns grotera dierbaren Naams wille, opdat de Heidenen en de op- en tegenstanders zich niet verblijden. Hij doe ons treden op de hoogten der golven! Hij vernedere ons onder Zijn krachtige hand en doe ons zijn slaande, kastijdende hand kussen. Hij verootmoedige ons onder onze zonden, en geve ons innig, hartgrondig schuldgevoel over onze

ongerechtigheden. Hij beware ons voor moedeloosheid en geve licht in duisternis, genade voor schuld, en kracht, in zwakheid. Hij sta op tot de strijd in onze harten! Hij geve ons zijn stem te kennen en zijn voetstappen te volgen. Hij binde Sions toestand op onze harten, dat is het voornaamste. Hij doe ons het schepsel verliezen.

O, Heere Jezus! begeef en verlaat ons niet. Bij U zijn er uitkomsten tegen de dood. Doe ons moed grijpen in, door en met U! Heer! Gij alleen kunt ons redden. Gij alleen kunt ons bewaren. Gij alleen kunt ons beschermen. En wat gij wilt kunt Gij. *Och! geen groter goed Heer Gij ons geven mengt, dan dat gij ons vernedert en maakt kleine,* maak ons groot door uw vernederingen. Gebruik ons, Die het schepsel niet nodig hebt, waartoe het U behage. Doe ons u overste Leidsman Heer Jesu volgen, op die wegen en paden daar Gij ons hebben wilt!

*Och! dat ons vlees en hart bezwijkte!
Maar Gij, o Heer! niet van ons wijke
Met Uw genade, licht en kracht,
Schoon alles 't onderst boven keer!
Uw hand ons onder verneëre,
Van Wie Uw volk zijn hulp verwacht.*

Trouw aan mijn Koning Jezus
Uw broeder,
L. G. C. LEDEBOER,
Benthuizen, 29 Juni 1850.

DERDE BRIEF

AAN M. L. te M.

Geliefde Broeder in onze Enige Heere en Zaligmaker, Jezus Christus!

Genade, barmhartigheid en vrede zij u vermenigvuldigd!

Jezus geve mij door zijn Geest te schrijven, hetgeen Hem behage in het verliezen van mezelfen! Wat zal ik schrijven? Mocht er meer gemeenschap der Heiligen in de gebeden, onderlinge zamensprekingen, en in geschriften gevonden worden

Gij schrijft over Richteren 5: 6: *In de dagen Samgars, de zoon van Anath, in de dagen Jaëls, hielden de wegen op,* (mochten onze tranen beginnen) *en die op de paden wandelden, gingen KROMME wegen.* Er ligt in de betekenis van die beide eigennamen; iets bijzonders, dat de zaken opheldert, ook betrekkelijk Ps. 102: 9, Oude Rijn) in verband met Jer. 45: 4 en 5. In de betekenis van de woorden Samgar, de zoon van Anath, ligt de bedroefde toestand van die dagen, daar in het andere Jaël opgesloten ligt, de opklimming uit de ellende!

Daar staat ook van dagen, eensdeels omdat die dagen bestemd en bepaald zijn en een bepaald einde hebben, haar loop moeten hebben, en eindigen zullen ter bestemder tijd, anderdeels dewijl dat dagen des gericht en Gods oordelen zijnde, daardoor het recht Gods aan de dag zou gebracht worden. Er was geen vrede voor de uit- en ingaande. De Heere zou allerlei aanstoot stellen! Gods oordelen zouden geen nut doen.

Er zou geen communicatie zijn tussen de hemel en de aarde en Gods wet onderling. Er werd geen vernedering, vlakheid, openhartige schuldbelijdenis aan malkander gevonden. Er werd in de hoogte gebouwd en niet in de laagte en diepte. Er werd geen waarheid, trouwe, eerlijkheid, oprechtheid gevonden. Er was geen weg daar Christus zich kon openbaren. Er was geen vrede voor enig vlees. De Profeten ontbraken, de

voorbidders hielden op, de Godzaligheid ontbrak, de oude paden waren weggezonden, ingestort, opgebroken.

De weg naar de stad werd niet gevonden, er was geen waken, bidden en strijden. De wegen waren onveilig, overal kapers, rovers, dieven, zakkenrollers; ontrouwe leidlieden, verraders, eigenbelangbedoelende, eigen eerzoekers. Niemand kon men vertrouwen, de beste koos zijn eigen weg. Gods woord had zijn loop niet, noch de belijdenis hare kracht. Het onderwijs ontbrak, de voorbeelden werden niet gevonden. Er was geen weg van liefde, vereniging, belijdenis. Het scheen een afgedane zaak allerwegen; die nog bedacht werden, verdwenen.

De vrouw zou de man omvangen; Christus wordt geboren als alle eigen wegen ophouden, en Sisera in het hoofd wordt geslagen - gelijk Goliath, die de slagorde Israëls hoonde, - en dat meer is, haar heer, met een nagel uit Gods Woord. De Heere werkt door de zwakste, onaanzienlijkste, kleinste en geringste middelen, opdat Hij de eer krijgt, en niet door de wil des mans.

Sommige, ja de meeste gingen eigengemaakte wegen, en die de belijdenis voorgaven, wandelen niet in en naar en overeenkomstig dezelve. De goddeloosheden waren in het huis Israëls. Geloof werd niet gevonden, God te kennen in al zijn wegen. Zijn weg op de Heere te wentelen, aan Hem te gewinnen het gebruik der genademiddelen als wegen om tot Christus te brengen, de heiliging Zijner oordelen werd niet gevonden. Henoeh wandelde met God, die weg werd niet gevonden. Er werd met de geest begonnen, maar met het vlees geëindigd. Er heerste een onstandvastigheid en losbandigheid en onkennis van de wegen des Heeren. Menselijke wegen werden verkoren boven Gods weg! Menselijke verbintenissen!

Samgar betekent ook *een vreemdeling* aldaar te zijn en och! ware dat in zulke dagen, als Lot, die zijn rechtvaardige ziel dagelijks kwelde, en die zuchtte over de goddeloosheden en gruwelen die er geschieden, bovenal vanwege hun eigen zonden. Er was een bondbreuk gekomen, de wegen hielden op; er was een kennelijk stilzwijgen des Heeren en als geen antwoord des Heeren. Men werd ten einde raad! En och! mocht het, Heere! *behoed ons, wij vergaan!* Mochten die wegen van eigene vinding en uitvinding, en verstandswil, zin, lusten en begeerten ophouden!

Samgar betekent ook: *strijdende aldaar*, mocht er een strijden in de raagt, mogendheid en sterkte des Heeren gevonden worden tegen al die verkeerde geesten binnen in ons en buiten om ons.

Ook Anath betekent *armoede*, want de ware vreemdeling en strijder is ook arm van geest, arm in kracht, wijsheid, ja in alles, ook betekent het ellende, wederwaardigheid, moeilijkheid; om over te gaan tot het tweede, Ps. 102: 9 (oude rijm) met Jer. 45: 4 en 5 te verenigen; het eerste zal geschieden door het laatste, lees Ezechiël 37, 38 en 39, Jes. 40. Troost, troost, Mijn volk!

Maar wat moest er vooraf gaan? Langs en door welke wegen en middelen? Israel moest eerst in de verdrukking! Lees Genesis 15 vers 12 tot 19. In de diepte openbaarde zich de Heere! In de vallei, in de woestijn, in de braambos, in de gloeiende oven, in de leeuwenkuil, in de benauwdheid. Lees Ps. 107.

Gods beloften worden langs en door ongeziene, ongedachte schijntegenstrijdige middelen daargesteld, en daardoor toont de Heere Zijn almacht, wijsheid en goedheid. Wat wij niet kunnen verenigen en vereffenen, kan God. Hij kan water en zand tot cement en kalk maken. Ps. 100: 9. Ziet op Zijn barmhartigheid en trouw, en Jer. 45, op Zijn rechtvaardigheid in het straffen! Ziet de vereniging Ps. 101: 1. Exod. 34: 6 en 7. 1 Petrus I: 6 en 7. Jacobus. 1: 2 en 12. Hebr. 12. Job, Esther, Josef, David enz. 1 Joh. 2: 21.

Bittere dranken en kruiden geven een gezonde maag, en herstellen de vervallen eetlust.

Braakmiddelen zuiveren. Insnijdingen nemen het wilde vlees weg. God volbrengt Zijn beloften op Zijn tijd en wijze, en niet op en naar de onze. Abraham stelde een Eliëzar en Ismaël voor en beiden werden van de hand gewezen. Het moest wezen uit het geloof, afgesneden, hopeloos, buiten en boven verwachting. Wij begrijpen niets en willen alles begrijpen. Wij zijn dwaas, zot, onverstandig, onwijs, onvernuftiger dan enig beest; lui, loom, traag, vadsig, slaperig, dromend, eigenlievend of liever hatend.

Gen. 1: 2 en 3. Hij zocht de dingen die niet zijn, alsof zij waren. Bij God is niets onmogelijk, dan zichzelf te verloochenen en zijn beloften te doen feilen. Wacht op de Heere, hoopt op God. Wilt stille wezen!

Ik bid u Gods genade en vrede, die alle verstand te boven gaat toe in een ruime mate en bedoeling des Geestes. Gedenkt malkander in den gebede. Gedenkt ook mijner in de uwe. De Heere brenge mij onnutte, onbruikbare, dwaas en zot, op Zijn tijd, zo het hem behagen mocht, tot wijze in Christus en dwaze in zichzelf.

Groet dwazen in zichzelf en wijzen in Christus van mij, die geen mensenverstand heeft.

Benthuizen, 26 Jan. 1850.

Uw broeder in Christus,

L. G. C. LEDEBOER.

VIERDE BRIEF

AAN M. L. te M.

Geliefde Broeder!

Genade, barmhartigheid, vrede zij binnen in u gelijk alsook binnen in mij vermenigvuldigd.

Geef aan mij, o Heere! deze ogenblikken te schrijven, wat ik schrijven moet. Gij de schrijver en ik de pen, de inkt mijn zwarte schuld en uw onuitputtelijke, ondoorgrondelijke genade aan ons beiden bewezen. Geef aan mij om u te danken voor 't geen ik ontvangen heb en de bede om te schrijven wat ik antwoorden moet. Gij houdt vol met schrijven gelijk onze ondoorgrondelijke Koning volhoudt te geven, ook aan u om aan mij te schrijven.

Gaf nu aan mij, de goedertieren en genadige Koning te schrijven aan u, dat Hem behaaglijk en dus ook onze gemeenschappelijke zielen in Christus, door Zijn Geest profijtelijk bevonden worde te zijn, daar wat *ik* begin doorgaans blijft steken, maar dat *de Heere* begint, dat eindigt Hij ook; waarom de behoeften vooraf door de Heere doorgaans geschonken worden, eer dat de vervulling daarop volgt, en dat deze ook alhier vruchten van die enige Levensboom bevonden, worden te zijn.

Ach! dat ik een druifje ontving om aan u alhier te geven, om de onderlinge gemeenschap in Christus te oefenen.

Gisteravond ontving ik troost en verkwikking uit die woorden uit de 84e Psalm: Als zij door het dal der moerbeziënbomen doorgaan, stellen zij Hem tot een fontein! Die laatste woorden, en dacht daarbij: Christus de Fontein genade, tegen de fontein zonde. Christus de grondeloze Fontein genade, tegen de grondeloze fontein zonde. Christus de onuitputtelijke Fontein genade, tegen de onuitputtelijke fontein zonden. Christus de altijd vloeiende en lopende en springende Fontein genade, tegen de altijd vloeiende en lopende en springende fontein zonde. Christus de altijd volle Fontein genade, tegen de altijd volle Fontein zonde. Christus de altijd zelfde (of liever en beter Dezelfde) Fontein genade, tegen de altijd zelfde (of dezelfde) fontein zonde. Christus eindelijk de altijd zoete Fontein genade, tegen de altijd bittere fontein zonde.

Ik vervolg deze de 6e.

Edoch, dat ik aan u deze ogenblikken schrijven moet en mag, is aan mij onbekend. Och, dat de Heere dat aan mij leerde, dan alleen kon ik niet dwalen, dewijl ik geen kennis of geleerdheid bezit, en daarom van God geleerd moet worden om anderen te kunnen leren.

Tot dusver schreef ik aan u voor enige weken, en had sedert die tijd geen gelegenheid om aan u te schrijven, en daar ik nu gelegenheid heb, behoef ik ook genegenheid daarbij.

Er zijn al wederom enige dagen, ja weken verlopen, eer dat ik deze, de 13e Juli, op nieuw krijg te vervolgen, ofschoon dat ik niet weet of ik hem deze ogenblikken af zal mogen en kunnen schrijven, daar toch de brief niet afgezonden kan worden aan deszelfs adres, voor en aler dat hij af is geschreven en ondertekend door de schrijver en ook vergezeld door dat zegel des schrijvers, dat dan ook dat wapen of de naam van de schrijver vertoont! Zo van buiten en van binnen! Ofschoon dat de onderhanden zijnde brief lang uitblijft; daar het begin des Heeren geweest is, daar zal ook het einde komen, maar alhoewel niet op onze tijd; ook heb ik vele brieven begonnen, die onafgedaan tot op dit ogenblik zijn blijven liggen. Ons beginnen is dus nog geen eindigen; maar zo is het niet met de Heere, daar Zijn Naam is Eerste en Laatste, Alfa en Omega, het begin en het einde.

Echter moet die brief alsnog thuis gezonden worden, dat doorgaans onverwachts en ongedacht geschiedt, als de ziel denkt, het is afgedaan; daar zal ganselijk niet van komen. Och, hoe weinig geloven wij onze uit- en inwendige aller-diepste en steilste afhankelijkheid. Och, dat die afhankelijkheid ons een aanhankelijk maakte! Och, hoe weinig geloven wij, dat God, God is, daar wij van hoofd tot aan de voetzolen vol zijn van atheïsterij en ongodisterij!

Vervolg de 19e Juli.

Er zijn al wederom enige dagen verlopen, sinds ik dat voorgaande aan u schrijven mocht.

*Eigen wegen te verliezen,
's Heeren weg alleen te kiezen,
Dat is zelfverloochening
Eigen wil en zin te haten
En op God ons te verlaten,
Dat is zelfvernietiging!*

Doch daar is geen gericht dat gewicht heeft. *Gijlieden hebt niet gewild*, dat is het geval met mij. Wat zal ik DE GROOTSTE der godverloochenaars schrijven? Ik heb dat goede geheel en al, moed- en vrijwillig verstiten; daar ik niet gewild heb, dat JEZUS Koning over mij zijn zou. Maar daar zou geen einde aan zijn. Die geest heb ik bedroefd. Gods Woord heb ik licht geacht, de vermaningen in de wind geslagen. GENADE die bewaard wordt, daar in ons de ganse hel woont! Grondeloos diep gezonken, de afgrond aller ellenden binnen in ons; geheel en al onmachtig en onwillig ten goede, geneigd tot ALLE kwaad!

Strijd om in te gaan, ogen uitsteken en de handen en voeten afkappen. Dan, ach! daar is in ons geen kracht tegen die overgrote menigte van onze oude mens; het volkomen eens-wezen, is genade, die er tegen mag roepen. En hoe meer er in ons van de hemel geopenbaard wordt, des te meer ook van de hel; daar naarmate de geest bij tijden opgetrokken wordt, naar die mate daalt hij neer. Christus kussingen achtervolgt de duivel met zijn vuistslagen, daar de zonde de dood is en zonedodding, het leven der ziel. Een christen draagt de hel wel eens op de rug, daar hij de hemel in het hart draagt; maar eenmaal valt die af. Eens Christens taak is: strijden en lijdzaam te lijden, dat

kruis dat God hem zendt; niets past toch minder de Christen, dan morren en dan twisten, dat zwaarst van alle ellende.

Edoch! ik zal deze geringe letteren alhier bij laten, onder gedurige afbreking, onder volle ellende geschreven. Edoch, verzoeke ik dit gekrabbel alleen voor u te houden. Ik zend hem alleen daarom, dewijl ik antwoorden moet op de mij gezondenen; anderzijds behoorde ik mij diep te schamen over zulk schrijven, dat geen schrijven genaamd mag worden.

*Och, dat Uw licht in mij oprijze,
Dan heb ik stof om U te prijzen,
Dan rijst ik uit het graf omhoog!
Dan legt op nieuw de zonde onder,
Dan is 't aan mij opnieuw een wonder,
Dat op mij zag des Vaders oog!*

Genade, barmhartigheid, vrede zij binnen ons geschonken en ook vermenigvuldigd gedurig en onophoudelijk. Verder niet te schrijven hebbende eindig ik dezen.

Groet, die de groeten aannemen willen, van een die niet waardig is gegroet te worden van God of de mensen.

Broekhuizen, bij Meppel, Augustus. (onleesbaar)

VIJFDE BRIEF

AAN EEN VRIENDIN IN DORDRECHT.

Begenadigde des Heeren!

Genade, Barmhartigheid, Vrede!

Banden der liefde bonden uw ziel aan en met en binnen in Christus, wiens geur uw ziel vervulde! Daar de koning gebonden op de galerij, uw ziel vervulde, met Hemzelve, daar de vingeren drupten van vloeiende Mirre op de handhaven des slots, dronken van liefde, vol van genade, ontledigd van uzelve, en daar gij niets waart in uzelf daar waart gij alles in Christus! Onbegrijpelijk! de Engelen begerig daarin te zien, God geopenbaard in het vlees! Eeuwig ondoorgrondelijk wonder!

Och dat de dorre doodsbeenderen levendig in mij werden daar het leven uit de dood verrijst en het licht na de nacht! Och dat de genade des Heeren bij vernieuwing geopenbaard werd binnen in mij. Daar binnen Christus is het leven en binnen in ons de dood. Daar ik gedurig dat leven in mij zoek te doden, en de doden in mij levendig maken wil! Daar de wijsheid mij ontbreekt om mijn dwaasheid aan de dag te leggen alles tegen en alles voor; beminnde dat wij verwerpen, en verwerpende dat wij beminnen.

O grote Bewaarder der zegelen, Bewaarder van uw hof, Bewaarder van uw plantjes. O goedertieren Ontfermer! Bedruip mijn ziel met uw dauw en daal in mij die onwaardig ben de groetenis uwer dienstmaagd; laat staan die van de Heere! O dode hond, die ik ben, daar ik doorgaans mijzelf leef.

Begonnen de voorlede week deze aan u te schrijven ben ik daar gebleven! Behaagt het de Heere dat de begonnen brief door mij geëindigd mocht worden, daar beginnen nog geen voleindigen is, maar daar de Heere begonnen heeft, daar eindigt Hij niet. En daar ik geen genade ontvang om deze verder te bevorderen of soms ook andere dingen te doen staan, eindig ik met deze.

En och! dat het de Heere behaagde om in uw hart een gebed te geven voor de dwaze, domme, botte, onverstandige, geheel onwetende, onophoudelijke alles bedervenden, boven alles zichzelf; maar daar geen einde aan kan gevonden worden; afgrond op

afgrond! *Bewaar mij, o Dierbare gedurig, dan ... zal ik bewaard zijn.*

Och, dat de trage handen werden opgericht, de slappe knieën versterkt. Daarom geve de Heere aan u dat voor mij te vragen die onwaardig ben om een lettertje aan u te schrijven.

De meester Van Noort die ongesteld geweest is, behaagt het de Heere opnieuw te herstellen. Een volle genade en oliekruik met meel vervult gedurig.

*Elias God die wonderen doet
 En Israël, Zijn volk, behoedt,
 En draagt op zijn vlerken,
 Die hoge woont en lage ziet
 Op 't geen in eigen oog is niet,
 Endwacht op 's Heeren werken.
 Elias God leeft nog omhoog
 Ofschoon beneên ook voor het oog
 Dat God alleen verwachten
 Blijft, ook als er geen lichtstraal is
 Ja, zelfs in dikke duisternis
 In 'd aller-zwaarste nachten.
 Elias God, Hij sluimert niet,
 Ofschoon geen ongeloof het ziet,
 Verduisterd in zijn treden!
 Doch die uit dieper slaap ontwaakt
 Gelovig tot Hem biddend naakt
 Betoond Hij dat nog heden.
 Elias God droogt de Jordaan
 Opdat 'z er droog door henen gaan
 Zijn wonderen aanschouwen;
 Hij maakt het bitter water zoet
 En spijs Zijn volk in overvloed,
 Die vast op Hem betrouwen.
 Hij voedt hen in de hongersnood
 Met Hemelspijs en wonderbrood
 En drenkt hen uit Zijn beken!
 Of voedt hen met een wondermeel
 En olie met een wonder deel
 In 's vijands dorre streken.
 Niets is die God te wonderlijk
 In al Zijn doen, en laten rijk
 Van wijsheid en van machten;
 Van liefde en medelijdenheid
 Van innige Barmhartigheid
 En sterk in al Zijn krachten, Amen.*

BENTHUIZEN, de 11 Febr. 1856.

Uw geheel onwaardige

Broeder L. G. C. LEDEBOER.

LETTERHELDEN ONZER DAGEN

1.

*Letterknapen, lippenhelden,
Die van grote zaken melden,
Missende het enig al;
Die de muren zijn beklommen,
En geacht te zijn kolommen,
Komen eens ten wissen val.*

2.

*Maar de ned'rigen en kleinen,
In Gods bloed gewassen reine
Staan voor Hem, door Hem gekleed;
Die niet buiten Jezus willen,
Ned'rigen in de lande, stille,
Tot des Heeren dienst gereed,*

3.

*Zullen eenmaal met Hem leven,
Die Hem hart en handen geven,
En getrokken zijn door Hem;
Die niets buiten Hem beminnen,
Met al hun verstand en zinnen,
Luisteren naar Jezus stem.*

4.

*Die het op de lippen hebben,
Snateren met hun snebbe,
Van de Heere en Zijn gená;
Maar het niet voor d' ogen tonen,
Dat de Heere in hen kwam wonen,
Praten met de eksters na.*

5.

*Grote meesters in 't verstande,
Die van alles in hun mande
Hebben, wat gij ook begeert;
Al om niet, het kost geen centen,
Grote reuzen, stoute venten,
Die de Satan gans regeert.*

6.

*Hoge torens, boven allen,
Die als Babels toren vallen,
Zonder rotssteen, zonder grond;
Zonder kennis in het hart,
Zonder ware zondesmarre,
Zonder 't ware zoenverbond.*

7
*Zonder grond, en zonder rotse,
 Maken zij een groot geklotse,
 En beweging als de zee;
 Schreeuwen van genadegaven,
 Daar zij noch zijn zondeslaven,
 En de Satan vaart er mee.*

8
*Letterhelden, letterknapen,
 Geestberoorders, Geestes apen,
 Lege vaten, zonder vocht;
 Holle trommels, vol geblazen,
 Die de wereld doen verbazen,
 Als of men al heel iets wrocht.*

9
*Ruiters in een tijd van vrede,
 Voerend altijd d' eerste rede,
 Sprekende van alles mee;
 Kapiteinen op hun stoelen,
 Die hun eigen eer bedoelen,
 En nooit zijn geweest op zee.*

10
*Letterblokkers, boekeneters,
 Maar het beste goed vergeters,
 Bij zichzelf, hoog geleerd;
 Professoren in de leer,
 Die niet als zich zelf eren,
 Door God noch Zijn volk begeerd.*

11
*Hoge torens, die eens vallen,
 Bij bet kraken van de wallen,
 Als hun 't fundament begeeft,
 Als de Baas komt aller bazen,
 Vallen zij met al hun razen,
 Als hun eigen ik niet sneeft.*

12
*Meesters boven alle meesters,
 Eikenbomen boven heesters,
 Arenden in hoogs vlucht;
 Leeuwen onder kalverbenden,
 Die aan touw noch koorden wenden,
 Ezels van een groot gerucht.*

13
Satans knechten, Satans kind'ren

*Die des Geestes werking hind'ren,
 Zo lang het de Heere behaagt;
 Als Hij spreekt, zij zwijgen allen,
 Daar zij vlak ter aarde vallen,
 Als de Heere om 't zegel vraagt.*

14

*Spijzen eters, zonder kauwen,
 Noch verdelende hun klauwen,
 Muggenzifters, zonder geest;
 Basten zonder merg en leven,
 Die hoog van zich zelf opgeven,
 En voor niemand zijn bevreesd.*

15

*Huichelaren, Farizeeën,
 Die gereed zijn hunne ween,
 Uit te spreken overal;
 Die der wereld zijn te wijze,
 In genade schijnen grijzen,
 Nooit gekomen zijn ten val.*

16

*Zelf bedriegers en trouw'lozen,
 Trouwe dienaars van de boze,
 Die verkiezen schijn voor zijn;
 Die de wereld al regeren;
 Maar de Heere zal die Heeren
 Eens vertonen wie zij zijn.*

17

*Alles zal hun ziel ontvallen,
 Al hun praten, al hun kallen,
 Brengen z' aan de hemelpoort;
 Die het beeld des Heeren missen,
 Zullen zich gewis vergissen,
 Niets wordt Boven aangehoord.*

18

*Dan een diep verslagen hart,
 Dan gekende zondesmarde,
 En een vrijbrief van gena;
 Ondertekend door de Heere,
 Niets geldt hier dan 's Heeren eer,
 Niets dan 't bloed van Golgotha.*

19

*Jezus zal hen eens ontdekken,
 En Zijn liefdearmen strekken,
 Tot Zijn kleine kinderschaar;*

*Die zichzelf zijn ontvallen,
Maar gereinigd in Hem allen,
Jezus was hun Middelaar.*

5. Een brief van Ds. L. G. C. Ledeboer, geschreven aan de opziener De Hoop te Oudewater

Broeder De Hoop!

Uw toestand is de mijne.

Genade, vrede en barmhartigheid zij ons en al Gods volk erf en bondsvolk geschonken en vermenigvuldigt, om en door Jezus Christus Amen.

Uw brieven zijn mij altijd tot zonderlinge troost, blijdschap, opwekking en niet minder tot beschaming. Jezus Geest is er doorgaans meer in, dan doorgaans in mijn eigenwillige en eigenzinnige brieven. Hem komt er alleen de ere van toe. Wat zullen wij toch uit en van onszelf, dan scherp bitter en verkeerd zijn, schoon ik mij juist niet herinneren kan, zulks in de aan u geschreven brieven te zijn geweest, ook niet in de laatste, betrekkelijk Br. v. W. Echter is dat ook mogelijk en kan het hier ook te pas gezegd zijn, want Gods geheugen is sterker dan het onze.

O mijn zeergeliefde Vriend! Uw zielstoestand is volkomen, zo ik mij niet bedrieg, de mijne ook, of bij aanvang dat stijl en lijnrecht alomvattend geloof voor mijzelf, dat heb ik gemist en blijf ik missen. Meer gevoelige, dan dadelijke gelovige werkzaamheden. Alles wat ik geschreven heb is wel waarheid, ja, veel meer dan dat alles en krachtiger dan dat ik het kan uitdrukken. Ik geloof wedergeboren, vernieuwd en veranderd te zijn. Ik heb de witte keursteen en het vlezen hart ontvangen. Ik heb de Drie-eenheid bevindelijk, ontdekkend, toepasselijk leren kennen en verstaan en omhelzen en aannemen; onderscheidenlijk de drie Personen na elkaar en toch Jezus-Enelijk in Één. Eerst de Vader, buiten¹ Christus als de Trekker, daarna de Geest die het eerste mijn verstand opende en verlichte en mij deed zien, dat ik enkel duisternis, zonde en dwaasheid was. Die overtuigde mij, en bracht eerst de wet tot en in mijn ziel tot haar geestelijke bedoeling van stuk tot stuk en zag ik mij aan dezelve geheel bevindelijk schuldig tot de minste delen. In erfschuld en smet in Adam gevallen, in gedachten, woorden en werken en daden. Ik lag, overtuigd, getrokken, onmachtig, roerloos, wachtende op de roering des waters, dat is, op de verdere bewerking des Heilige Geestes en de openbaarmaking van Christus aan en in mijn ziel, om Hem aan in en over te nemen als mijn schuldovernemende Borg en Middelaar, om door en in Hem vrede te krijgen met de Vader, om door Hem tot de Vader te gaan en Hem als het einde der wet te leren kennen.

Kortom als alles als de Enige wie ik behoefde en voor wiens komst mij de Heilige Geest had voorbereid. Ik kan dat alles zo niet uitdrukken, als God dat in mij indrukte het is vervat in Openb. 3: 17 arm en ellendig; en in Ezech. 16. Jezus ter Zijner tijd Zijn vleugelen (uitbreidend) over mijn ziel. Ik stierf, ja leefde. Ik zonk in Hem, ging in Hem over, werd of zag, gevoelde en geloofde mij gegraveerd te zijn in Zijn beide handpalmen. Ik werd van een kind van de satan een kind Gods, van een erfgenaam der hel, - o ja, dat, dat weet ik, juich! o mijn ziel tot aan de bovenste hemelen - een erfgenaam Gods en van het eeuwige leven. Ik werd losgemaakt, vrijgemaakt, de ezel werd ontbonden en Jezus zette er Zich op en reed er het hemelse Jeruzalem mee binnen; al mijn klederen werden onder Zijn voeten uitgespreid; ik verloor alles, ik won alles. O de Engelen juichten; *een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven*, hemel en aarde waren verblijd en verheugd en boven alles ik.

---

¹ Letterlijk genomen is de Vader buiten Christus nooit te kennen. Hij is een verterenden Vuur. De auteur bedoelt de trekkingen van de Vader, voorafgaand aan de kennis van Christus.

Ik gevoelde dat zij er in de Hemel kennis van droegen, dat de volgende dag, meen ik, zo krachtadig vervuld werd dat er een kind geboren was. O! onvergetelijke dag, wat zeg ik, dag, uur, ogenblik, dagen en nachten met in en door Jezus te leven, door Hem tot de Vader gaande want toen ik God als mijn Vader aanspreken en leerde Jezus' drie ambten onderscheiden achter elkaar kennen en verstaan. In Uw licht, zien wij het licht.

Het ongeloof was geweken en de satan voor een kleine tijd, maar beiden kwamen er dan geweldig op losbarsten, maar ook Jezus' zonlicht brak dan weer plotseling door alles heen, en mijn ziel huppelde dan weer met David voor de Ark des Heeren. Ja wij zullen, gij en ik Hem loven in eeuwigheid, en weten dat al de beloften Gods in Christus Ja en Amen zijn voor al Zijn gekenden van eeuwigheid. *Kom o Heere Jezus spoedig weer opnieuw tot mijn ziel.* Dagen en nachten was ik bij Hem als ik ontwaakte, ontwaakte ik met Hem als ik sliep, ik sliep met Hem als ik at en dronk, het was met Hem. Hij was mijn Bruidegom, Vriend, Heere, Hoofd, Koning, Licht, Leven, Leraar, Brood, en boven alles Verzoener van al mijn schulden. Psalm 103: 3, 4. Mijn ziel huppelde en trippelde, juichte en verblijde zich in de Heere haar God. Zie de Lofzang van Maria. *Mijn!* dat gevoelde ik. *O ziel maak groot de Heere.*

O mijn lieve De Hoop! toen was de hoop vervuld. Hebt gij, nog geen andere naam? want de weerszijde van de hoop is immers de vervulling? Als gij en ik dan de hoop hebben, ach! laat ons dan eens aan de andere zijde zien. Christus de Hoop der heerlijkheid, de Vervuller aller Zijn en des Vaders beloften door de Heilige Geest. De Belover zelf, de onuitsprekelijke Gave, de Wegnemer van alle schuld Zijns volks Israël en Jakob, het snoer Zijner deel en erve. *Kom o Koning! Sluit ons nauwer in Uw genadearmen en open ons de geloofsarmen., opdat wij in U en Gij in ons zinkt, bij aanvang en voortgang.*

Zou ik alles noemen? het is genoeg, geen woorden opzoeken, zij moeten gegeven worden en als Jezus de kraan openzet, lekt er wat uit. *Kom o Heere Jezus!* Waarom moet en mag ik ellendeling, verloochnaar, vertreder, vergruizer van al Uw geboden en wetten, zo liefelijk en zacht mij na zoveel strijd en benauwdheden daar weer eens in verblijden, gisteren bij aanvang en nu bij vernieuwing. *Maar Gij weet wat ik mis, de kracht van Uw Bloed gelovig aan mijn ziel te gevoelen. Heb ik dat niet dan ben ik ongelovig. Neem dat ongeloof dan weg.*

Ik werd onder het bidden bepaald, om aan u De Hoop te schrijven, gans anders als ik had gedacht het is dus wel mag en moet ik geloven en gevoelen, van de Heere dat ik u schrijven moet. En mocht nu ook alles, wat ik geschreven heb, van Hem geweest zijn op dat ik niet te veel heb geschreven of verder gegaan zijn dan de Heere mij gebracht heeft, want dat zijn zeer lelijke, hoogmoedige klippen, daar wij zeer licht op vastraken, en dan roemen in kaf, hooi, stro en stoppelen, dan schrijven wij op de baren, of in het zand, dat een kindervoet vertreed en teniet maakt en dadelijk zo ras het is geschreven vergaat. *Beware mij de Heere voor zelfbedrog, want mijn hart is arglistig en dodelijk, meer dan enig ding.*

Maar ik gevoel ook wel eens sluiting en sluiting, als ik minder spreek, omdat de Geest Zijn ellendige schepseltjes leert. O vrije genade! als ik sterf leef ik, als ik loslaat, gevoel ik mij gebonden iedere ontdekking is genade. Zie ik mocht vanmorgen bidden om ontdekking, overtuiging, walging van mijzelf, en zie nu daar komt de Zon, of een straaltje ervan viel in mijn ziel. Welke ellendige schepsels zijn wij, ik geloof dat er weer wat voor mij klaar ligt. Hedenmorgen las ik Psalm 84 en zong vers 5 en 6.

Heer' tot wien wij in den nood vliên, enz.

De Heere heeft mij bezocht om mijn overtredingen. O! mocht Hij die kastijdingen heiligen aan mijn ziel. Ik ben een dode hond, ja een verrotte stinkende krenge van mij zelf, maar Jezus is mijn Heer en mijn God! Heden las ik Matth. 14:23 tot het einde.

God leze dat in mijn en uw ziel! O het zijn hier slechts zulke zo zeer korte ogenblikken, maar wie zo voor een ogenblik voor Jezus niet alles willen geven. Jezus heeft er alles voor gegeven, zo kunnen wij Avondmaal houden. Openb. 3 20.

Ik heb in lange tijd zo niet gestemd geweest, gisteren gelovig en nu gelovig gevoelig, en zie, gisteren werd ik van binnen beschuldigd, en nu verontschuldigd, beschuldigd in mijzelf en verontschuldigd in de Heere Jezus Christus. Mijn geloof is als een rad van een wagen, het een ogenblik boven en het andere onder, midden in het slijk, stof en drek en vuilnis.

O! hoe afhankelijk zijn wij elk ogenblik. Het geloof blijft een gave, en ook het zien van het ongelooft. Mocht ik hier meer dadelijke geloofsvereniging hebben met mijn Hoofd. Ik heb Hem eens *mijn oudste Broeder* mogen en moeten noemen; en Zijn beloften gaan immers zeker. Mocht ik nu maar meer de kracht van Zijn lijden en sterven, dood en opstanding aan mijn ziel gevoelen, meer naar Christus dan naar de tekenen zoeken. Wij zoeken en werken toch altijd verkeerd uit en van onszelf. Er zijn zo weinig Van der Groe's ogen in onze dagen, zo er één is.

Wij zijn van rondom van dwaasheid opgesteld, en de grootste dwaasheid is het te zijn, noch te zien. Wij gaan kentekentjes opzoeken, dit heb ik vergeten en dat heb ik vergeten, om daar een Christus van samen te stellen, in plaats van te vragen: 'Mijn ziel! hoe staat gij voor de Heer? Naakt of gekleed?' Half kan niet, geen half Adams en half Christus kleed geen rok samen gesteld uit het aards verloren Paradijs en het Hemelse dat des Heeren is, geen kleed van tweeërlei stoffen mocht Israël dragen, maar het Hemels en blauw zuiver fijn lijnwaad gewassen in het bloed des Lams. Hang dat om mijn ziel en dat alleen en geheel die rok zonder naad, van boven af geheel geweven. Is het Voorhangsel geheel gescheurd van boven tot beneden? Staat mij het Heiligdom niet alleen open, maar ben ik door de deur ingegaan, in en door Hem, die de Hemelen door en ingegaan is met Zijn onstraffelijke Gode welbehaaglijke offerande, Zijn eigen vlees en bloed?

Is dat geschied dan wil de Heere dat door Zijn licht Zijn volk eens opnieuw te verstaan en te geloven geven. En zo de ziel zo ver noch niet gebracht is en de Heere belijft door Zijn Geest dat schepseltje daar eens bij te bepalen, en moed en hoop geven dat Hij die het goede werk begonnen heeft, dat ook voleindigen tot op Zijn tijd en dag, dat is een andere zaak. Maar zulke zielen zullen dan juist het meest hun gebrek en gemis zien, en niet kunnen rusten, dan voor en al eer zij in de Enige ware wijnstok zich kennen en in Christus mogen roemen volgens Rom. 5:1. "Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof hebben vrede bij God, door onze Heere Jezus Christus," en volgens Rom. 7: 24 en 25 "Ik ellendig mens! wie zal mij verlossen uit het lichaam des doods? Ik dank God door Jezus Christus onze Heer"! En volgens Hooglied, *ik ben de Zijne en Hij is de mijne*.

Het is klaar, als de ziel gevoelt iets te missen, dan mist zij iets, hetzij de zaak, hetzij het geloof van het bezitten van zaak en geloven, moet hij in beiden weer tot de Heere. Zij die die ogen hebben gekregen, kunnen in de nacht niet zien, al zijn ze geopend, maar het moet opnieuw dag worden, dat is Christus komst in de ziel. De Heere tone ons maar duidelijk waar de breuk zit, hetzij in het gemis van de zaken, al is de wortel in ons, hetzij in de geloofsbewustheid. Er moet niet alleen in ons gewerkt worden, wij moeten ook door gewerkt worden.

Zie, wij moeten eindigen in de Bewerker en alles waar Hij begonnen heeft, daar zal Hij voltooiën, Filip. 1: 6. Ik loop me hier stomp, dat gevoel ik, Gode zijn al Zijn werken bekend; alle dingen zijn uit, door en tot Hem. Hij werkt het willen en het volbrengen. Wij zijn in dat opzicht niet dan instrumenten, die de Heere zelfs bewerken moet.

Wij kunnen niets - weten niets - vermogen niets zien niets - horen niets - verstaan niets - gevoelen niets - geloven niets, als het ons niet geschonken wordt. Hij is een Leermeester boven duizenden en wij lopen met Bileam vaak wegen in en door, totdat de ezel begint te spreken. Wij zijn zo afhankelijk als het land om te ploegen bezaaien bewerking enz. Alles is het Zijn en zijn wij in Hem en Hij doet met het Zijn wat Hij wil. Alles is in Zijn hand en zijn wij in Hem totdat alles, tot de laatste penning uit onze hand is, dan juicht de Hemel en knarst de hel. *Ben ik Heere, de Uwe, dan is het Uw mijne, dan zoek, begeer en wil ik niets dan Uw eer en Uzelf. Dan zoek ik mij zelf niet meer te behagen, dan ben ik geen dienstknecht meer van mensen, noch van mijn ondeugend, etterend, stinkend vlees, noch van de vromen, maar dan is Uw wil mijn wil Amen.*

Maar nu de strijd van vlees en bloed, nu op en tegenstand, ongeloof, bijgeloof, gevoel, vleselijke bewegingen in al onze ziels- en lichaamsdelen. Het nieuwe deel is als een belegerde en omsingelde stad gelijk en wanneer de zoeteliërs en de kramers op Sabbat niet in de stad mogen komen volgens Jer. 20, dan vernachten zij toch voor de oog- en oorpoorten. Zij zijn er niet vanaf te gaan, de zonde ligt voor de deur en de Kanaänieten en de Filistijnen in een achterlage zo noch maar in de achterlage. Daarom, strijd om in te gaan, rust is toegift, of voorsmaak, of versterking tegen nieuwe strijd, of beloning en angsten. De laatste, zijn eigen werk na de strijd, maar rusten moet geen rusten worden, de rust mag hier niet langer duren dan in Hem die de rust aanbrengt en schenkt, namelijk Jezus Christus. Gods wil moet onze rust, ons bed, onze tafel, onze stoel, ons eten en drinken en enig vermaak zijn, maar de mond is wijd en het hart nauw en het papier effen en vlak. Mocht van onszelf 2 Korinthe aan ons vervuld worden. Wij moeten heet zijn om de zonde na te jagen, te vangen, binden en tot Christus te brengen. Voor de Koning en de Hogepriester moeten de zonden gebracht worden. Onze ongedode lusten en begeerlijkheden houden veel goeds uit de ziel. Dat is de grootste des vijands daar wij het minst op letten, daar een David en een Petrus door vielen, dat gevoel ik bij ondervinding. Wij leven te veel in onszelf, er is te veel Tobias huisraad in mijn ziel; de geblankette Isabel heerst er te veel. Ja, ik moet wel eens vragen, *is Hagar en Ismaël al buiten de deur gesloten?*

Mochten wij in deze dagen maar wijd van onszelf afgebracht worden, ik bedoel van alle eigenheid en nauw aan en door en in de Heere Jezus Christus gesloten en verbonden worden.

De Heere ontdekte mij trapsgewijze aan mijn dwaasheden, maar ook aan Zijn genade, schoon ik meerder kracht van Christus bloed aan mijn ziel wenste te gevoelen en te geloven. Wens ik dat inderdaad? God weet het. Gij ziet dat ik een ellendige (is dat zo inderdaad) een tobber en zelfsvroeter ben, blind, ellendig tot in de diepste afgrond, jammerlijk, kreupel en naakt. Och! mocht ik mijzelf eens zo geheel en ontbloot en naakt zien, maar ook in en door Christus gekleed. Ik ben blind en wordt hoe langer hoe blinder.

O mijn lieve De Hoop! Wij zijn uit miljoenen gekocht. O mocht dat geloofsgevoel, in die klare, heldere, bevindelijke, onbedrieglijke bewustheid ons geschonken worden. Jezus staat noch achter de muur, en mijn *ik* teveel op de muur. O! mocht al het mijn verzinken en ik in Christus voor tijd en eeuwigheid. Dat schenke ons de Heere om

Zijns zelfs wil Amen.

Wat Broeder v. W. aangaat ik was bevreesd, dat ik ulieden ontijdig had geantwoord, maar op uw schrijven moest ik oprecht zijn. Het kan zijn, dat ik die zaken te ver trek, nochtans de listen van de satan zijn veel en kan hij de kinders Gods in zijn net vangen en anderen daardoor meeslepen, dat is een zijner grootste listen.

Ik leg ten opzichte van broeder v. W. zo blank als dit papier, maar ik heb bezwaar dat hij zich aan twee wegen zal verhangen, want in deze dienen wij één weg te gaan, zonder anderen te veroordelen. Wij moeten hier ook de schijn mijden, nochtans hij zou mij later schrijven, laat ons dus tot zolang de zaken laten rusten, biddende dat de Heere hem en ons geve, de gelegde band eerder nauwer toe te halen dan die lossen te maken, want ik heb hem lief en bemin hem om het werk van de Heere in hem.

Groet de Gemeente.

Deze brief is ook voor hen allen.

Zij kunnen er uit zien, welk een werkheilige zelfvroeter hier zit. Laat de oprechten, zo de Heere wil, voor mij bidden, maar bovenal geve ons de Heere te verstaan, dat Hij voor ons gebeden heeft en dat de Heilige Geest in ons bid met onuitsprekelijke verzuchtingen Amen.

Groet Martha en Maria van mij.

Uw Broeder en Vriend,
Dominee L. G. C. Ledeboer.

Leiden, 6 Februari 1850.

6. SIONS BREUKEN GROTER DAN DE ZEE

Drie belangrijke onuitgegeven biddag-brieven van

L. G. C. LEDEBOER

en P. v. DIJKE

J. P. v. d. TOL Jz. NIEUW-BEIJERLAND, 1931

EERSTE BIDDAGBRIEF

Het einde is er: *het einde is gekomen over de vier hoeken des lands*. Ezechiël 7: 2b.

Benoemd, door de algemene Vergadering, ter uitschrijving van een Biddagbrief, ben ik verhinderd geworden daaraan tot op dit ogenblik te kunnen voldoen; daar ook dat besluit baren moet, waardoor de Heere telkens op nieuw bevestigt: *zonder Mij kunt gij niets doen*; maar ook met HEM alles! En minder zullen wij in dat gene wij tegemoet gaan, niet kunnen; gelijk geen enige dat vuur door kan staan, dan door de kracht des Heeren; daar de vervulling komen zal van Maleáchi 3: 2. *Maar wie zal de dag zijner toekomst verdragen? En wie zal bestaan als Hij verschijnt? Want Hij zal zijn als het vuur eens goudsmids, en als zeep der vollers*; daar alsdan blijken zal wie Hem dient en ook wie Hem niet dient. Die in de schuilplaats des Allerhoogsten gezeten zijn, en die alsdan ook in Zijn schaduw, des Almachtigen, vernachten zullen! Daar de oliebeekskens der balsem rivier verblijden zullen de stad Gods! En die juichen zullen in dat midden der vuurvlammen! Daar de oordelen door de hand des Genaderijke, maar over de zonden Zijns volks te recht straffen uitstortende Vader, ontbinders gemaakt zullen worden van alle die banden waardoor zij geboeid, hun God niet dienen in vrijheid en blijheid des Geestes.

Dat deze hiernavolgende vragen aan ons gedaan, door Gods Geest gezegend mochten worden aan de belijders Zijns Naams.

Waarin zijn de kinderen Gods en die Hem belijden tegenwoordig onderscheiden van de kinderen der wereld? Onderscheiden zij zich door gespeendheid aan de wereld, in hart, huis, lichamen? In hun spijs en drank? In hun klederen? In hun huismeubelen? In de opvoeding hunner kinderen? In de onderwijzing der hunnen? (gelijk dat betaamde), maar alwaar wordt dat gevonden? Onderscheiden zij zich van de wereld door de goddeloze, ongerechte en ongelovige banden des juks los te maken? Of nemen zij deel aan de zich zelf behoudende middelen der hun eigen god geworden schepselen? Onderscheiden zij zich door liefde en ootmoedigheid, nederigheid en eenvoudigheid, zachtmoedigheid en bescheidenheid, ongemaaktheid en deftigheid, onverdraagzaamheid der zonden en verdraagzaamheid van elkander, bestraffen der zonden door woord en voorbeeld, in de geest der gematigdheid en medelijdendheid, biddende en wakende dat zij niet mee verzocht worden, ziende op zichzelf? Onderscheiden zij zich door hun gesprekken onder en met elkander? Door het zoeken en bedoelen van de eer Gods en niet van hun eigene? Onderscheiden zij zich door hun dagelijkse verborgene afzonderingen en gemeenschapsoefeningen met de Heere, in het ootmoedig belijden en gevoelen van hun schuld? Onderscheiden zij zich in het raad vragen van de Heere, en niet van het schepsel, dan als een geschonken en aangewezen en afgebeden middel in de hand des Heeren; bedoelende in zover als men zonder de Heere, Zijn woord en Geest, op het schepsel zich verlaat en daarop leunt en steunt! Onderscheiden zij zich in het onderzoeken der Heilige Schrift, in het

conformereren van hun handel en wandel, gedachten, woorden en daden daarmede?

Onderscheiden zij zich als vreemdelingen, reizigers, bijwoners op aarde, en als lichten en 't zout der aarde? Onderscheiden zij zich door het vrijmoedig uitkomen voor des Heeren aller-heiligste Naam, eer en dag? Onderscheiden zij zich in de dag des Heeren, in het naartig opkomen tot de samenkomsten, afzonderingen voor de armen naar een ieders vermogen, 1 Cor. XVI; maar ook in afzondering van de wereld, wereldse gedachten, overleggingen en begeerlijkheden?

Onderscheiden zij zich, gelijk dat betaamde, in hun huisgodsdienstoefeningen onder en met elkaar? Onderscheiden zij zich door het navolgen Christi in Zijn armoede, geringheid, verachting der wereldse gelijkvormigheden, gemeenschappen en aansluitingen, en in het verwachten onder alle smart en leed, bitter en zoet, oordelen en zegeningen, ontberingen en gebrek, boven alles onder het zuchten onder het lichaam der zonden, van de toekomst des Heeren? Die in de oordelen beloofd heeft Zijner ontfermingen gedachtig te zullen zijn, betreffende Zijn duur gekochten, door in de benauwdheid hun ruimte te geven, en te sterken in alle weg, die zij te gaan hebben, door de zonden tot schuld te maken en de oordelen te heiligen aan en in hun wedergeborene harten!

Onderscheiden zij zich van de kinderen der wereld (die alles, beide hun onsterfelijke ziel en hun lichaam over hebben met al het hun voor hun vader, de duivel) door beide en hun ganse ziel en leven en goed en al dat hun over te geven aan en voor Dien, Wiens eigendom zij geworden zijn? O, waar zijn alsdan de onderscheidingstekenen tussen de kinderen der wereld en de kinderen Gods en die zijn Naam belijden? - Weg zijn zij. -

Waar wordt er acht gegeven op de leiding des Geestes en waar wordt die ondervonden? Waar durft men het wagen met en op God? Sions breuken groter dan de zee, Jozefs verbrekingen, wie beweent ze en betreurt ze in de verborgen plaatsen Jes. 59: 16 enz.?

Och, dat Gods Geest gemist werd in zijn gemis! Och! dat Jezus zich openbaarde door zijn strafgerichten in genade! Maar wie zal die dag Zijner toekomst verdragen? Die en die alleen die door Hem op en voorgedragen zijn bij de Vader, namelijk de wedergeborenen, en die door alles overwinnende genade een geheel en al vernieuwd schepsel in Christus geworden zijn.

En de bron en oorzaak van dat alles? Verlating des Heeren! Geen achtgeving op Zijn daden! Gerust neerzitten op onze droesem! Oordeel van algemene blindheid, verharding, slaperigheid! Pleiten voor, vasthouden aan en stil gerust zitten onder de zonden en de ongerechtigheden, geen afbreking van, maar opbouw van dezelve. Eigen gerechtigheid en werkheiligheid en kracht of zorgeloze lijdelijkheid. Gelijk Ruben grote inbeeldingen des harten of gelijk Issaschar gelegen in valse rust, of gelijk Dan, *bijtende des paards verzenen*; maar allen gelijk de Laodicensers *noch koud noch heet, de naam hebbende van te leven, maar dood of dodig zijnde*. Gelijk geschreven staat 2 Kron. XVII 33 die de Heere vleesden, maar dienden hun goden. Gelijk die Asdodisch en Joods spraken; die zich verzwageren in alle delen met de volkeren dezer landen. Ongedachtig Judas 23b *en haat ook de rok, die van het vlees bevlekt is*; Maar daar is geen einde aan, gelijk er geschreven staat: *het land raasde naar de schrikkelijke afgoden* Jer. L: 38, gelijk naar het getal der steden van Juda ook hun goden waren Jer. 2: 28. Daarenboven zijn er niet in een ieders huis schatten der goddeloosheid Micha 6: 10? Gelijk Hosea 11: 7b geschreven staat: *zij roepen het wel tot de Allerhoogsten, maar niet een en verhoogt Hem*. Aldus de ongerechtigheden vermenigvuldigd en de liefde verkoud. Aldus de eerste liefde verlaten! Aldus de ongerechtigheid groot geworden, de haat ook groot Hosea 9: 7. Aldus geen medelijdendheid, ootmoedigheid,

onderdanigheid, ondergeschiktheid, gehoorzaamheid, dienstwilligheid, onder en met en voor elkander of die over ons gesteld zijn door God! Aldus onder de slagen verhard en onder de oordelen slapende; gaande tegemoet die bereids bloeiende roede des Heeren Ezech. VII: 10.

Och! dat aan ons vervuld werd 1 Petrus 5: 6; *vernedert u onder de krachtige hand Gods, opdat Hij u verhoge ter zijner tijd!* Och! dat Israëls verlossing uit Sion (kwame)! De dag der afzondering is bepaald op de 7 December. Gave uit genade Israëls God eens een dank- vast- en bededag; dan gewis zouden er ook knopen der goddeloosheid en banden der ongerechtigheid worden losgemaakt en slappe knieën zouden worden versterkt en trage handen opgericht tot Hem, van Wien alleen de redding en de genezing en de gezondheidsrijzing komen kan. Amen.

Op last der algemene vergadering, de 5^e en 6^e October te Oostduiveland.

BENTHUIZEN, de 4de November 1853.

L. G. C. LEDEBOER.

P. VAN DIJKE.

TWEEDE BIDDAGBRIEF

Verzocht door zijn medebroeder ter uitschrijving van een biddagbrief, ter bekendmaking van en opwekking tot de aangezochte dag van afzondering op de **zesde december** aanstaande, weet de eerste ondergetekende niet waar dat hij beginnen moet aan de ellenden, die zich alom en hoe langs zo meer openbaren, hoe langer zo meer verval, diepe blindheid bij ons allen, daarbij dromen van licht!

Vruchteloos en vrezeloos; dragende alle brandstoffen aan om de doorbrekende oordelen des Heeren te bespoedigen! Een ieder breekt af dat God opgebouwd en bouwt op dat God afgebroken wil hebben, daar wij noch God de Heere, noch elkander, noch ons zelf verstaan. Een oordeel van algemene verharding, die ons allen bezielt! Een bandeloosheid buiten begrip; een blinde eigenliefde, een onbegrensde zelfzoeking, een vasthoudende gierigheid, een ondoorgrondelijke onverloochendheid, een diepe aards- en wereldsgezindheid en gelijkvormigheid, een ongetemde begeerte naar de dingen dezer wereld, een liefdeloosheid, belangeloosheid en onverschilligheid jegens en omtrent elkander. Eigen eer's verheffing en Gods eer met de voeten vertrappende!

Eigen bewaring, vermengende met de opgerichte afgodsbeelden der mensenkinderen, aanbidding van het beeld van Nebukadnézar! buigende ons tegen onze belijdenis voor de menselijke leringen ter sparing voor het vlees, uitwendig gemak, rust, belijdende met de mond maar geheel en al verloochenende met de daden. Een zodanige algemene verwarring, daar geen uitkomen dan door de oordelen Gods geschieden kan. Een zodanige verlamming van het hoofd tot de voeten, daar geen oprichting dan door Gods Geest aan is. Slaan wij onze ogen binnen in ons! Een beschaamdheid des aangezichts behoorde ons te bedekken, beide voor God en de mensen, bevindende dat allerergste binnen in ons! Slaan wij onze ogen buiten ons, beeldendienst en afgoderij, beredeneerde en stelselmatige Godverzaking en Christusverloochening. Een openbare uitwerping van God in Kerk en Staat. Een over de hand toenemende losbandigheid, brooddronkenheid, teugelloze doorbreking van het alle banden ontspringende, in alle ondeugden geleerde baldadige, licht tot alle goddeloosheid openlijk overslaande opkomende geslacht! Leerlingen der menselijke deugd en vruchten der hoge verlichte wijsheid, verbonden met Rome, ontbonden van God. Gods woord openlijk de jeugd ontzegd! En waar dat gepredikt wordt, de kracht Gods tot zaligheid er uit ontnomen! En waar die verkondigd wordt, bandeloos en teugelloos; en, daar die banden openlijk

verworpen zijn, een krachteloosheid en slapheid, die dat ganse gebouw ontzenuwen. Alzo liggen wij allen onder dat oordeel Gods, slapende en sluimerende, tot ons dat haastig verderf overvalt!

Een steeds toenemende ontheiliging van des Heeren heilige Naam, bijzonder bij de verwoeste jeugd al toenemende zich vertonende, door ouders en opzieners ongestraft toegelaten, daar Gods eer niet op onze harten drukt! Sabbathschenderijen door openbare en verborgen bezigheden en beslommeringen, zo niet erger, doorbrengende in luiheid, liederlijkheid, vadsigheid, slaperigheid, ledigheid, uitspanningen en verlustigingen! Het vlees verzorgende tot begeerlijkheden, traagheid en lusteloosheid tot het opkomen, en aldaar opgepronkt, het lichaam vertonende, gaande gelijk men gekomen is, de ene sabbat voor, de andere na! Behoeven wij daar te vragen hoe en of de huiselijke lezing van Gods woord geschiedt? Hoe de kinderen en de dienstboden de gelegenheid gegeven wordt niet alleen, maar ook aangezet worden tot de catechisaties, dikwerf om de geringste beuzelingen verzuimd, of door aardse bezigheden geheel en al verdrongen! En hoe zal het aldaar in de binnenkameren gevonden worden? En dat aller-voornaamste in de binnenkameren des harten!

En hoe vele bewijzen gaf de Heere in de laatste tijden ook onder ons van de ondoorgrondelijke arglistigheid en bedriegelijkheid, en valsheid van des mensen hart! En door hoe vele stemmen laat de Heere ons toeroepen, zo van boven als van beneden, van nabij en van verre, van mens en vee, als ook door middel van uitwendige vruchtbaarheid gedurende dit jaar, als ook door duurte en gebrek. Een overvloed en schaarsheid, geldovervloed en geldgebrek, huisversieringen en ondergraving der fondamente. Hoogmoed, boven de staat en stand, besteding aan de ijdelheden, bergt men zijn geld voor het arme volk, dat de Heere achterliet, daar er voor de vijanden opgelegd wordt, dat de huisgenoten ontzegd wordt, hoewel ook deze doorgaans het meer van het schepsel dan van de Heere verwachten! Er is geen medelijden, vermaning van elkander, draging van elkanders lasten, beide naar ziel en lichaam; om de grootheid uwer ongerechtigheid is de haat ook groot, Hosea 9:7.

En waar zijn de onderlinge samenkomsten en onderling onderzoek der belangen het koninkrijk Gods aangaande? en het heil onsterfelijke bekeerde of onbekeerde zielen? waar is Koning Jezus in het midden? En waar wordt Zijn vrede gesmaakt, en Zijn liefde genoten en Zijn gemeenschap ondervonden? En waar is het diepe onderzoek naar de bronnen en oorzaken der verlating des Heeren? Is het niet als of het ons niet ter harte ging! En alwaar zijn de gebroken harten over de verbreking Jozefs, en het billijken van Gods oordelen in het afbreken van de zonden, bereid ook voor dat ergste? Het geloof ontbrekende, ontbreekt ook de liefde, en waar de liefde ontbreekt, aldaar ontbreekt ook de vereniging, en waar de vereniging ontbreekt, aldaar ontbreekt geen tweespalt, en daar die gevonden wordt aldaar kan geen bestand zijn, daar een huis dat tegen zichzelf verdeeld is geenszins bestaan kan! En daar geen liefde is uit het geloof is ook geen zelfverloochening, en daar deze gemist wordt kan geen navolging Christi plaatshebben, waar Christus zich alleen openbaart! Overal is de spraak verward, omdat wij des Heeren stem niet onderscheiden kunnen; daar ook door het gemis des Geestes de geesten niet onderkend of onderscheiden worden, binnen noch buiten ons. Bannen ontbinden banden! En waar de Heere banden legt, aldaar hebben de gelovigen genade nodig om die te bespeuren en goed te keuren.

En hier biedt de gelegenheid zich aan om te bepalen bij dat bevel des Heeren, Matth. 9:36, 37 en 38; opdat bij de dag van afzondering ook daarop gedacht mocht worden, dat de Heere die genade ons beliefd te geven om Hem te mogen kennen aangaande die persoon, die bereidwillig is om als een arbeider in de gemeente aangenomen te mogen worden, opdat des Heeren wil daarover gevraagd en Zijn aangezicht daarover

gezocht mocht worden, opdat des Heeren weg ons dienaangaande klaar blijken mocht; opdat ons de Heere bewaren mocht om in deze niet te verwerpen dat de Heere niet verworpen hebben wil, en om Zijn geheel en al onmisbare zegen daarover te mogen afsmeken, opdat ook dit werk met bidden en vasten overeenkomstig Hand. 14:23 geschieden mocht. En dat gunne ons de Heere genadiglijk!

Ook bij het onderwijs, die grote ban in ons leger, believe het de Heere ons te bepalen, daar dit de eerste steen des gebouws is; daar de Heere alleen Zijn eigen werk bekronen kan, dat Christus betuigd heeft, Matth. 10:32. En het beginsel der wijsheid bestaat in de vreze des Heeren! En de kinderen gevoed worden met hetgeen de ouders verlaten; daar het Gereformeerde onderwijs der kinderen de eerste grondslag is der belijdenis, en waar dit gemist wordt gewis ook de zegen des Heeren gemist wordt!

En het andere de kerkelijke censuur! het bezoeken der leden door de opzieners; de catechisaties onder de ouderen en jongeren, de getrouwe vermaningen onder elkander; maar dat aller-voornaamste, *behage het de Heere op onze harten te binden de breuken Sions*, Haggai 1 en Amos 6, opdat ons Gods oordelen in de drie plagen des Heeren, de hongersnood, het zwaard en de pestilentie niet gans ongedacht en onverwacht overvallen. En daartoe schenke ons de Heere die beloofde Geest der genade en der gebeden, opdat wij de Heere de eer geven, eer dat Hij het duister make en onze voeten zich stoten aan de schemerende bergen, Jer. 13:16.

En daar de Heere in de laatste jaren door onderscheidene aller-gewichtigste duidelijke blijkbewijzen openlijk getoond heeft, dat alle schijn geen zijn is; geve ons de Heere die Geest des onderzoeks, het eerst van ons zelf, als ook van anderen, alsmede de geest des tijds te onderkennen, daar de opgang der oordelen ook de nadering tot ons aankondigt; opdat Psalm 107:43 aan ons genadig vervuld mocht worden: *wie is wijs, die neme deze dingen waar, en dat ze verstandelijk letten op de goedertierenheden des Heeren*; opdat die ons door Zijn Geest uit genade tot bekering leiden; hetzij bij de aanvang of verdere voortgang; opdat de zonden door gerechtigheid afgebroken mochten worden, en dat de Heere in gebrokenheid des harten over de zonden en ongerechtigheden, in de weg Zijner oordelen en gericht door ons ontmoet mocht worden. Amen.

L. G. C. LEDEBOER.

P. VAN DIJKE.

TWEDE BIDDAGBRIEF (ANDERE VERSIE)

Geliefde broeder! Genade, barmhartigheid en vrede!

Van ds. Van Dijke heb ik een brief ontvangen met een verzoek om de dag van afzondering op *de eerste woensdag in december* [6 dec.] te houden. Dat scheen ook aan mij beter toe, omdat ik gaarne alsdan te Benthuizen zijn zou, als de Heere dat believe zal. En omdat anders de tijd soms te kort daartoe zou kunnen zijn, zo schrijf ik deze brief aan ulieden, gelijk ik ook de anderen geschreven heb, vertrouwend dat die bestemde tijd aan hen goed zal zijn.

Er was ook een verzoek van ds. Van Dijke bij, of ik een biddagbrief schrijven wilde, maar daartoe ben ik geheel onbekwaam, tenzij dat het de Heere believe mocht om mij daartoe in staat te stellen, waarom ik dit ook schrijf.

Aangaande die aanwezige zaak wenste ik dat gij u biddend in de weg mocht stellen om elkander te ontmoeten, maar bevordere de Heere haar zelve.

En daarmee eindig ik deze brief, maar dat is onbedenklijk groot dat de Heere niet eindigt waar Hij begonnen is om Zijn eigen werk te werken, anders zou het met mij sinds lang afgedaan zijn. Maar de Heere werkt boven aller engelen bevatting en Hij

bemint Zijn volk vrijwillig, ofschoon zij ook de gevolgen ondervinden van hun gedurige afwijkingen en gevoelen dat het bitter is de Heere te verlaten. Maar het is niet te beseffen waarvoor wij alsnog bewaard worden, omdat in ons geen goed woont, maar in de Heere is geen kwaad. Hij kan het kwaad ook geenszins verdragen. En daarmee moet ik deze brief eindigen.

Gods overvloedige genade in Christus zij rijkelijk over ulieden uitgestort! Gedenkt aan mij, indien het de Heere behaagt, in uw gebeden, opdat genade binnen in mij heerse en mij geduriglijk van mijzelf ontbinde en alzo verbindte onder de handen des Heeren! Och, dat Christus in mij leefde en ik in Hem, dan zou ik zoveel niet te zeggen hebben, en dan zouden de zonden niet gedurig in en over mij heersen.

Och, dat ik de zonde eens moede mocht worden, gelijk zoals soms, maar dat ik de strijd niet moede werd. Dat geve de Heere uit genade.

En nu, de God des vredes en der heiligmaking zij en blijve met ons, opdat ons leven een rechte pelgrimage naar dat Hemelse Kanaän mocht worden. Amen.

Zuidwolde, de 28e september 1854.

Uw dwaze broeder L.G.C. Ledeboer

DERDE BIDDAGBRIEF

Benoemd door de Algemene vergadering (doch beter zou het zijn benoemd door Hem, Die meer is dan alle vergaderingen, besluiten, orders en regelen) gehouden te Bruinisse op Duiveland, de 9de en 10de September dezes jaars; zo die naam door dezelve gedragen mag warden, daar, 't zij door ongesteldheid of anderszins verhinderd, vele Broederen aldaar gemist werden; onder deze, belet door het eerstgenoemde, was een der door ons verwacht wordende Broederen; behagende het echter, bij zijn ongedachte beproeving en bedroeving, de Heere ons te bewaren voor meerdere; daar het Hem Die gezond en ziek maakt, geeft en onthoudt, behaagde om ons, nog voor het eindigen der vergadering, te verblijden met de komst van onze veelgeliefde Broeder Ds. van Dijke.

Benoemd door die Algemene vergadering, daar de onderlinge broederlijke liefdeband gebleven is, maar ook de onderlinge zondeband, bekent de eerst ondergetekende niet te weten, bij de breuken en scheuringen te beginnen; blijvende al de zaken bij en onder ons, gelijk zij zijn of al verder invretende en inkankerende, daar onze kracht is verbroken, ons ongeloof vermeerderd, en ons gezicht ontnomen; en ten minste ons 't gewicht niet is drukkende! gaande met open of gesloten ogen, gebonden en slapende, de oordelen tegemoet, daar geen opmerkzaamheid bevonden wordt. Eèn enkele boven andere uitspruitende ergernis, even van boven afgetopt, blijven al de wortels in de grond, de handen verlamd om de bijl te gebruiken, opdat de boom niet op ons eigen hoofd zou vallen, en wij er het leven door verliezen zouden, dat wij toch zo gaarne behouden! daar de Filistijnen niet over ons zijn heersende, maar boven alles in ons! daar van wege onze eigene onverloochendheden de kracht en de vrijmoedigheid gemist worden om anderen te vermanen; daar zij, die voorbeelden en toonbeelden behoorden te zijn in de genade, dat veeleer in de zonden zijn.

Er ontbreekt geen geloof en eerbetuiging en verbintenis aan het schepsel, maar wel in en aan en met de Schepper. Bij het baren der zonden hebben wij geen vroedvrouwen van node; want, daar wij sterk zijn, baren wij die op onze stoelen, blijvende vastzitten op onze droesem en slapende op onze door onszelf gekozene rustbeddekens, gans zorgeloos! Er ontbreekt dat onze harten niet staan op God en op Zijn eer en rechten, en ook niet om Zijn werk te werken, en Zijn kruis en zijn lasten te dragen; begerende

liever een gebonden ziel en een ontbonden lichaam, dan een gebonden lichaam en een ontbonden ziel! En vanwege onze versteende en verstokte harten blijft de eerste (in deze opzichte) steen, 't onderwijs der kinderen, achter!

Begraven onder alle de bannen, gekluisterd aan banden, verzwagerd met de volkeren des lands, buigende voor het beeld, slapende onder de oordelen, al dieper en dieper wegzinkende en verdrinkende, zonder te schreeuwen: behoudt ons Heere, wij vergaan! Gods oordelen al vast naderende zijn; de rivieren wassen, 't water staat boven aan de dijk - en ik en - wij hebben er niet mee te doen. Er wordt niets dan wind gebaard. Een oordeel van verblinding en verharding is over ons allen uitgestort! Er is bij belijdenissen geen belevingsvuur!

Een geest des diepen slaaps is over ons allen uitgestort! Een bandeloosheid en gevoelloosheid van de eer Gods! Een doorbreking in de gelijkvormigheid der wereld; hovaardij bij bekeerden en onbekeerden; behagende 't schepsel, maar mishagende de Heer! Een schaamteloosheid bij de beste, verloochenen van des Heeren eer, een dragen van de tekenen der wereld! Een vrezen voor de ongunst van het schepsel en niet voor de ongunst des Heeren! Ach! ondoorgrondelijk diep zijn wij gezonken! Een gebondenheid aan het schepsel! Trage handen en slappe knieën in alle betrekkingen! En daarbij verbloemende de zonden en bedekkende het kwaad! Bespottende de enkelen die gaan in de vreze des Heeren! dat o gruwel! Bestempelende met de naam vandaar zij zelf onder liggen.

Een hemel vol sterren en gaven, maar het licht, de glans en de warmte van de Zon der gerechtigheid ontbreekt. Een heersen van het vlees, zonder zuchtingen des geestes! Hoge geesten, maar lage daden! Hemelse besprekingen, maar aardse wandel! Verblijdende in elkanders kwaad, bedekkende onze eigene en ontdekkende of vergrotende of ook verzinnende of gelovende de geheel en al valse verdichting van anderer zonden! Een goed hebben zonder de eer Gods en de liefde des naasten! Lasterende, 's Heeren werk in de harten der oprechten! Stil staande wagens of bandeloze, boven lucht en wolken steigende paarden! Bomen zonder vruchten of o! betoverende tijd, die wij beleven! Vruchten aan bomen hangende van valse soort. een droogte, waardoor alles verschroeit en het stof in wolken alom zich verheft! En een regen van stof bedekt thans, wat vroeger bedekt was met een regen des Geestes.

Er wordt thans veel gedrukt of herdrukt, maar weinig, bekend zijnde door Gods Geest in onze harten! een dezer, in onze dagen herdrukte stem, schrijft:

"Waar is de liefde in deze boze dagen te vinden? Want denkt eens, wat zijn de heiligen alom weinig; waarlijk, de goedertierene ontbreekt en de getrouwen zijn weinige geworden in den lande, Ps. 12: 2, zodat dat waarschuwend woord in onze dagen geldt: gelooft niet noch betrouwt niet op de voornaamsten vriend, Micha 7: 25. Maar zijn er echter, Gode zij lof, nog enige weinige overgebleven, die op de Naam des Heeren vertrouwen, die zuchten over de gruwelen des lands en die uitzien naar de Heere, wat zijn die weinig, ja niet geacht; zij zijn een verachte fakkel, naar de mening desgenen, die gerust is, een uitvaagsel en aller afschrapsel, ja, die van het boze wijkt, stelt zich tot een roof en in dit alles moet nog de verstandige zwijgen. En oordeelt dan of het heden niet een boze tijd is, Amos 5: 13." D. Bouman.

Gewis, daar de zonden diep en breed en lang en hoog gaan, daar zullen Gods oordelen ook diep en breed en lang en hoog gaan. En daar de zonden glad en gemakkelijk gaan, zo ook de oordelen. Een Christus zonder kruis en zonden zonder druk, en bekering zonder beleving. Er worden thans vele Demetrius;tempelen gebouwd, groot is de Diana der Efezeren, het Atheense volk is nieuwsgierig., maar Paulus wordt er alsnog gemist! Gods onweders broeien, de lucht is zwanger, het oordeel is aanstaande!

O God aller genade! ontferm U over ons, die onder de Uwen behoren, daar op de

bestemden tijd Uw oordelen baren. Amen!

Koekengen, de 18 October 1857.

L. G. C. LEDEBOER.

P. VAN DIJKE.

De dag van afzondering of, gelijk die genoemd wordt, maar dat door deze schrijvende hand zelfs uitwendig niet of bezwaarlijk kan geschreven worden, dank-, vast- en bededag, is bepaald op de 18 November.

7. BRIEF AAN ZIJNE MAJESTEIT KONING WILLEM II

Geschreven in 1841 naar aanleiding vervolgingen tegen de toenmalige Gereformeerden door L. G. C. LEDEBOER, in leven Gereformeerd Leraar te Benthuisen.

Waaraan zijn toegevoegd enige nog niet verschenen en door hem vervaardigde versjes

Koning!

Voor uwen troon naderen wij, onderdanen van uw Majesteit, met verschuldigde eerbied, en onder opzien tot de Koning der koningen en Heer der Heeren, voor wien alle dingen naakt en geopend zijn, met wien wij eens allen te doen zullen hebben!

En voor wiens gelicht eens verschijnen zullen alle mensen, koningen en vorsten, zowel als onderdanen, leraars zowel als leken, vaders, moeders met hun kinderen, leermeesters met hun leerlingen, Heeren en knechten, om rekenschap af te leggen van hun daden, woorden en} gedachten voor Hem, voor wien geen. 'ding verborgen' is. Maar die alle dingen aan het licht zal /brengen, ook de verborgen raadslagen des harten en overleggingen des gemoeds, voor wien de dag en de nacht en de duisternis licht is. Die het licht formeert en de duisternis scheidt. Jesaja 45. Zonder Wien geen ding is dat gemaakt is; uit Wien door Wien, tot Wien alle dingen zijn; Wien alleen toekomt de eer en heerlijkheid en de wijsheid en de aanbidding en het onbepaald vertrouwen van het ganse hart Zijns volks; -

In Zijn Naam naderen wij voor uw troon, o koning! met onze verzoeken en beden, of het de Koning der koningen behagen mocht uw Majesteits hart, dat in Zijn hand is, te buigen naar onze verzoekschriften. –

Onze bede is, dat het u, koning! behage de aloude Gereformeerde leer, dienst en tucht, vervat in onze formulieren van Enigheid, als daar zijn, de Heidelbergse Catechismus, de Belijdenis des Geloofs en de kerken de Leerregelen, vastgesteld in de Synode Nationaal van Dordrecht in den jare 1618 en 1619, eenmaal bezworen in de Grondwet te zullen gehandhaafd worden, zijnde sedert twee eeuwen de Godsdienst van Staat geweest, opnieuw te handhaven, te beschermen en voor te staan, met het bloed uwer voorzaten bekrachtigd, door Vorstin en Prinsen uws geslachts beleden en beloofd.

Voor welke uw voorzaten, prins Willem I en anderen hun gloed en bloed hebben veil gehad, door Maurits en Frederik Hendrik beschermd, u, o koning, andermaal overgeleverd. Of het God almachtig behagen mocht, u als een instrument in zijn hand te willen gebruiken ter neerwerping van de hoogstens des Satans, ter wering van het geweld der goddeloze en boze raadslagen tegen Zijn kerk, en herstelling der dodelijke breuk Sions, en bescherming van de tempel des Heeren, met verachting van der vijanden boze listige oogmerken.

Ter herstelling en bescherming onzer eenmaal gemeenschappelijke voorvaderlijke Godsdienst, naar Gods heilig onveranderlijk Woord, bevestigd en bekroond met en door des Heeren zegen, uit- en inwendig, maar nu vervolgd, schoon minder dan vroeger, om bijeenkomsten in 's Heeren Naam. Niet tegen maar naar en overeenkomstig onze belijdenis; in boeten geslagen, met inkwartiering weleer belast, en met bajonetten, meer dan bedreigd; in gevangnissen geworpen, belet te samen te komen, onder toepassing van een artikel der Strafwet, opgesteld tegen oproer en scheurmakers.

Wij willen niet terugkomen op vroegere feiten, om onzer zonden wil van Gods hand ons toegekomen; maar bepalen ons bij de tegenwoordige toestand der gemeente Christi onder het kruis, daar wij toch de aangeboden vrijheid niet vernemen te mogen

aannemen, als verloochende daarmede de zaak, waarvoor wij strijden, en opgewekt zijn geworden door de Heere, de Koning Zijner kerk.

Vele jaren in slaap geweest zijnde, zijn enigen ontwaakt, wakker gemaakt door de Heere, die slapenden opwekt, en zagen ons beroofd van onze Formulieren van Eenigheid en haar verbindende kracht, onze oude wetten naar 's Heeren Woord en twee eeuwen door de Staat bekrachtigd en beschermd, weggenomen voor nieuwe, alleszins tegen Gods Woord strijdende; waardoor wij ons verplicht gevoelden met wegwerping van de nieuwe, de oude wederom te moeten volgen, zonder krenking van uwer Majesteits gezag of gebied.

Aangezien Jezus Koning is in Zijn Kerk en Zijn wetten en bevelen niet nadelig maar voordelig voor de Staat en Christelijke overheid is, wel geroepen om het zwaard te dragen ter bescherming der vromen en straf der goddelozen, hetzelve niet te vergeefs draagt; waar wij strijdende met het zwaard Gods, hetwelk is Zijn onveranderlijk en eeuwig blijvend Woord, ons in alle delen wenschen Uwer Majesteits bevelen, te onderwerpen, in alle dingen, die betamelijk en goed zijn, als daartoe vermaand en verplicht volgens Gods Woord, eer gevende die eer, tol die tot, schatting die schatting toekomt; zonder nochtans één woord af of bij te doen bij Gods onfeilbaar getuigenis, opdat wij ons Zijn straffen niet op de hals halen.

Vreest God, eert de koning, als die de stedehouder Gods is op aarde, in zo verre hij het recht uitspreekt en het onrecht beteugelt, zo buigende zijn hals onder het juk Jezu Christi, houdende anders de overheid op, een Christelijke overheid te zijn, als Christus niet Zelf het hoofd en Zijn woord de wet is. Rom. 12.

Echter vermogen wij niet, gelijk wij Uwer Majesteit in bedenking geven, de mensen meer te gehoorzamen dan Gode, maar Deze bovenal, als eens rekenschap zullende moeten afleggen van onze regering in Zijn gemeente, zoowas het dat wij blindelings ondertekend hebben wetten, strijdig met Gods Woord en getuigenissen, zonder dezelve te hebben ingezien of met dezelve genoegzaam te zijn bekend geweest; hetwelk wij met smart en droefheid belijden onze schuld uit te maken, maar over hetwelk wij ook wenschen vergeving gevonden te hebben bij de Allergenadigste en Barmhartigste; waarna onze ogen geopend wordende, wij niet langer vermochten tweeërlei wetten te onderschrijven en trouw te blijven zweren, strijdig tegen elkander als kunnende geen rijk of gemeente, door twee heren geregeerd bestaan, en moet noodwendig de een voor de anderen ruimen. Christus of Belial, de gerechtigheid of de ongerechtigheid, God of mens, Hemelse of aardse wetten.

Niet langer behoeft het onderzocht te worden, welke alleen in de kerke Christi gebruikt moeten worden, wie hier Hoofd en Koning zijn moet, geheel en alleen, Wiens wetten geëerbiedigd, Wiens bevelen gehoorzaamd, Wiens geboden betracht moeten worden, Wiens dienst, leer en tucht gepredikt, gehoorzaamd, opgevolgd, beschermd en gehandhaafd behoort te worden.

Niet dat wij bevreesd zouden zijn, dat de Koning der kerk Zijn eigen eer niet zou handhaven en voor de belangen der gemeente niet zou blijven waken, of Zijn volk zou begeven of verlaten; nee, Zijn zaak staat vast. Hij zal Zijn volk niet overgeven in de handen der goddelozen, noch Zijn hand onttrekken van Zijn eigen werk. O nee! Hij staat er Borg voor en bidt bij Zijn Vader voor Zijn gemeente. Hij zal ze beschermen en bewaren ten einde toe. Hij heeft het schepsel niet nodig. Die spreekt en het is er, gebiedt en liet staat er. Wien alle macht is gegeven in de Hemel en op de aarde. Die sprak: daar zij licht en daar was licht. Die alle dingen werkt naar den raad Zijns willens. Zonder wiens wil er geen musje ter aarde valt, noch een haar van het hoofd Zijner volgelingen, tegen wien geen macht gegeven is van Hemzelve; van Boven worden zij beschermd; van Boven is hun hulde, van Boven hun uitredding en sterkte,

Boven is hun Hoofd, Heer en Koning, daar is hun kracht, waar Christus is zittende aan de rechterhand Zijns Vaders, vanwaar Hij Zijn kerk regeert, de Zijnen behoedt en Zijn oog op hen altijd gevestigd houdt, die Hij bemint als zijn oogappel, op welke Hij zeer nauw acht geeft en op hun paden let; hoe zij zich gedraagt jegens Hem, die haar kocht met Zijn dierbaar bloed, of zij Hem verloochent of strijdt voor het geloof den Heiligen eenmaal overgeleverd, en uitkomt voor Zijn naam, eer en zaak; zonder overgiving of intrekking van enig woord, daar die bij of afgedaan zal hebben, zijn naam ook uitgewist zal worden uit het Boek des Levens. - Van Hem alleen is hun kracht, zonder Wien zij niets vermogen.

Daarom is het, o koning; dat wij niet vermogen afstand te doen van naam of goederen en voorrechten ons verleend en bij de Grondwet bezworen bescherming der Gereformeerde kerk. Niet alsof de naam en het goed op zichzelf ter zake doet, maar als in verband staande niet verloochening der zaak zelve, blijvende die wij sedert twee eeuwen waren! Maken wij geen nieuwe sekte uit, nee, maar belijden de voorvaderlijke godsdienst, vervat in onze, u, o koning bekende Artikelen des geloofs, Catechismus en regelen naar Gods Woord en getuigenis.

Omdat dezelve onze belijdenis, wat aangaat leer, dienst en tucht der kerk volkomen uitdrukt, waarmede wij verklaren geen nieuwigheidzoekers te zijn, maar volgens de oude beproefde waarheid, onze gangen gericht te mogen zien, niet omdat zij oud, maar omdat zij beproefd is gevonden geworden naar Gods Woord. Bovendien bekrachtigd door het bloed uwer voorzaten en martelaren des geloofs, een steun voor de Staat, de vaste en enige waarborg harer rust, en welvaren, gegrond op Gods eeuwig onfeilbaar Woord, bezworen bij Hemzelve, gehandhaafd sedert twee eeuwen, bekroond met Gods zegeningen en achtervolgd met Zijn goedkeuring en weldaden voor kerk en staat, zoolang deze te samen verbonden en verenigd waren. Maar ook naar mate deze van elkander gescheiden en onthouden werden, en Christus verloochend als Hoofd en Koning Zijner kerke, het kwaad ook uit- en inwendig hand over hand is toegenomen.

Christus geweken en de Satan ingekomen en geheerst heeft over Christus' erfdeel onder Zijn hoge en wijze toelating, Hij onder en Belial boven. Deze verloochening komt ons duur te staan, straffen op straffen, oordelen op oordelen, zwaard en pestilentie waren niet genoeg, om de ogen te openen, de oren te doen opmerken, uitredingen noch kastijdingen, zegeningen noch beproevingen, storm noch onweder, brand noch ziekte, ontroving van goed, toevloeiing van zegeningen, ontsluiting van Oost en West, noch toesluiting, oordelen noch tuchtingen waren in staat Nederlands volk tot inkeer te brengen.

Uitwendig verlost van de Fransen, heersen zij nog uitwendig; als een middel gebruikt in 's Allerhoogsten hand ter bevrijding van het juk des drijvers en uitredding des Vaderlands uit grote nood tot tweemalen toe, op een wonderdadige wijze.

Zo voor Uw doorluchtig persoon in ons Vaderland bidden en smeken wij den God onzer vaders en de Heere aller genade en barmhartigheid, of het Hem behagen moge, u o koning! andermaal te willen gebruiken als een instrument in Zijn hand, om Zijn volk te verlossen van de nog gevaarlijke vijanden en de verdeeldheden en scheuringen in Zijn kerk, sinds enige jaren plaats gehad hebbende en nog steeds voortdurende te helpen helen; of liever, u o vorst! te gebruiken als een voedsterheer der oude op Zijn Woord gegronde Gereformeerde kerk en belijdenis uwer voorvaders. Met de verloochening van de naam verloochenen wij de zaken. Opgewekt en God onzer vaders te smeken om erbarming en schuldvergeving onzer misdaden en overtredingen Zijner heilige wetten, ordonnantiën en inzettingen, en verloochening Zijns Naams, die te prijzen is in der eeuwigheid, gebod op gebod, gebod op gebod, regel op regel, regel

op regel, of het Hem behagen mocht, weder te keren tot Zijn diep gevallen van Hem afgeweken gemeente in de uitdelging hunner ongerechtigheden en vernieuwing van Zijn zegen over afvalligen en weerbarstigen; vragen wij uw Koninklijke Hoogheid, of het u in het harte gegeven moge worden een Dank- Vast- en Bededag uit te laten schrijven.

Dit echter kan niet geschreden, tenzij U o koning! de Godsdienst onzer vaderen belijdt, de Gereformeerde leer handhaaft en beschermt, als Godsdienst van Staat, de valse afzweert en u verenigt met Gods volk in gebeden en smekingen voor de Troon Zijner Aller-geduchtste Majesteit, opdat wij Zijn straffen en oordelen niet te meerder op ons laden. Voor welken gij als koning en wij als onderdanen allen moeten verschijnen. De Heere is machtig wonderen te doen, Hij buigt het hart, waartoe Hij wil, want 's konings harte is in Zijn hand als een waterbeek; - dan, alleen zou er vernieuwde zegen en welvaren voor ons land en Gods kerk te wachten zijn, en uit- en inwendige bloei en zegeningen.

Daar met blijvende verloochening van Gods wil en gebod, Zijn toorn gewis, naar Zijn eigen Woord, en Volks ondervinding: *Wee o koning! het land, waar de koning een kind is*; maar gezegend, waar de koning zijn knieën buigt voor de Koning der koningen en de Heere der heren, wiens hart God regeert, en wiens wil Hij buigt onder de Zijnen, wiens verstand Hij gevangen neemt onder Zijn gehoorzaamheid, wiens hand Hij vat en wiens leidsman Hij is, wiens raad, Koning, Borg, en Middelaar, Plaatsbekleder en Verzoener Hij geworden is, bij Zijn Vader, die alleen Zijn bevelen ontvangt van Boven, die het goed veracht, dat hem van God aftrekt. Deut. 17 vers 14 enz.; het zwaard draagt voor Zijn volk, de hand sterkt der vromen en die der goddelozen verslapt, de raad der Achitofels veracht en die van de Huzai's opvolgt, die de God Daniels, Sadrach, Mesach, en Abed-Nego's aanbidt en erkent als de Allerhoogsten, het beeld verwerpt; Daniël 3. Menselijke inzettingen en vonden, nevens Gods Woord gesteld, afzweert, de hoogten slecht, de altaren omver rukt, de bossen verbrand, des Demons tempelen ter neerwerpt en eeuwige trouwe zweert bij Gods getuigenissen, de vinger omhoog steekt tot de troon Gods, dat eer Hij tot Zijn Woord bij of afdoe, God zijn naam afdoe en uitwisse uit het Boek des Levens. Openbaringen 22.

Dit, o koning! is de bede en wens uit naam van alle getrouw gebleven Gereformeerde leden der gemeente Benthuizen, en enige nabij gelegene plaatsen en gemeenten, leden der aloude Gereformeerde leer, dienst en tucht; begerende en van uw Majesteit, onder opzien tot de Heere afsmekende onderdanen, om bescherming, handhaving, betrachtning en nakoming der door uw voorzaten beleden, te snood mishandelde, veronachtzaamde, verworpene, eenmaal uit de Roomse kerk uitgeleide gemeente des Heeren; uit de valse Godsdienst en afgoderij, strijdig tegen Gods Woord en onfeilbare getuigenis.

(get.) L. G. C. LEDEBOER, Leraar der verstrooide schapen,
Benthuizen, de 13 Juli 184 .

Mede uit naam der provisioneel aangestelde Ouderlingen:
Get. EWOUT MANHEER.
Get. CORN. VAN GENT.
Get. H. VAN TOL.
Get. ARI SCHOUTEN.

8. Enkele onuitgegeven verzen van nu wijlen Ds. L. G. C. LEDEBOER

Geschreven door Z. Eerw. naar aanleiding van deze waarheid: *Geloof alleenlijk*, toen hij te Leiden voor de zaak des Heeren gevangen zat en gehoord had dat zijn geliefde broeder Ds. Budding uit de gevangenis was ontslagen.

*Door 't gelove moet ik leven,
Jezus 't al! in handen geven;
Is het donker, 'Hij is 't licht,
Schoon mij alles moog ontvallen,
Jezus blijft toch boven allen;
Voor Hem alle sterkte zwicht.*

*Door 't gelove moet ik leven,
Zal ik God Zijn eer geven
't Is een wonderlijke zaak.
Altijd wil mijn oog aanschouwen,
Maar in 't donker te vertrouwen,
Dit is Christus' beste zaak.*

*Schoon ons alles moog ontzinken,
Die uit deze stroom moog drinken,
Zeker 't eeuwig leven vindt.
Schoon ook alles op moog drogen
Stromen dalen uit de Hogen;
In het hart dat Jezus mint.*

*Schoon het geboomte niet bloeien,
En er geen vruchten groeien
Aan de wijnstok als weleer;
't Werk zelfs des olijfbooms liegen,
En de velden 't vee bedriegen;
Spring ik op in mijn Heer.*

*Schoon geen vee op 't stal moog loeien,
En de beken niet meer vloeien,
Spring ik nochtans op van vreugd,
In den Heer mijn Verlosser
Sterke touwen maakt het lossen:
In de God mijns heils verheugd.*

*Schoon de vijand triomferen
Alles thans schijnt te verkeren
Alles heeft in Zijne hand
Nochtans zat ik niet versagen
Ik zie Gods Zoon de scepter dragen
Mij geslagen in Zijn band.*

*Schoon geen waarheid wordt gevonden,
't Al verzonken ligt in zonden;*

*Vloeken, zweren, valse eed,
Schoon het ganse land verzinke,
Ik zal uit 's levens stromen drinken;
Jezus nooit Zijn volk vergeet.*

Het hier volgend vers werd door hem terneer gesteld, 's morgens voor de eerste Algemeens Vergadering te Leiden, nadat Z.Eerw. met kracht was voorgekomen: "En Rachel beweende haar kinderen omdat ze niet zijn."

*Gij Jezus, Gij zult met ons wezen,
Uw naam zij eeuwiglijk geprezen;
Uw Naam is Wonderlijk en Raad,
Ja wonderlijk zijn Uw werken;
Ach Jezus lief, wil mij versterken,
Daar op U al mijn hope staat.*

*Zoudt Gij, o, Koning! mij beschamen
Uw Naam is sterke God, Ja amen;
Ja amen, tot in Eeuwigheid.
Daar is geen wankelen aan Uw trouwen,
Wel hem die vast op U mag bouwen;
Die wordt het heerlijkst lot bereid.*

*O, Jezus! Koning, van Uw kerke,
Wil toch Uw kwijnend volk versterken;
En op staan tot den strijd o God!
Grijp schild, rondas en zwaard o Koning!
Drijf al de vreemden uit 'Uw woning,
En drijf naar buiten 't vreemde rot.*

*Och! Koning Jezus! kom mijn Koning,
Mijn hart zij Uw geheel ter woning.
En al mijn goed en lijf er bij,
Gij eist het op, het is het Uwe,
Och doe ons alle wegen schuwen;
Die ons niet brengen U nabij.*

*O, Koning! Jezus, kom in 't harte,
Want Rachel weent en treurt van smarte;
Omdat haar kinderen niet en zijn,
Maar Gij zit Jezus in Uw trone,
De Vader wilde o, Zoon! U krone,
En eeuwig zult Gij Koning zijn.*

*O! Nee, geen poorten van de helle,
Zal uw sterkte nedervellen;
Gij eeuwige rots staat hemelvast.
Wat zal het woeden van de baren!
Gij rots, blijft het gerust aanstaren,*

Hoe hoog de vloed ook stijgen mag.

*Uw troon staat Jezus boven allen,
't Zal alles voor Uw voeten vallen;
En ik het eerste o! mijn God,
Ja Koning Jezus, moet regeren;
Gij zijt een Heere, van alle heren,
Schoon heel de wereld met U spot.*

*Schikt U, om Uwen God te ontmoeten,
O! Israël ik voel Zijn voeten,
't Is Koning Jezus, Hij alleen.
Mijn Heere Jezus wil regeren,
En mij aan uw voeten leren,
En vast in 't rechte spoor doen treên.*

*Dan wij het weten, groot erbarmen.
Ontferm U, onzer uit gena.
Genade o ja! dat zal het wezen,
Mijn Jezus, zij alleen geprezen,
Slechts nevens U geen ander sta.
Wij zijn zo blind, ellendig, armen.*

GEDICHT OM HERSTEL NEDERLANDS KERK

*Het kan mijn geest ontstellen en verbazen,
Als 'k om het leed van 't heilig Sion denk,
Wat wij weleer in 's lands historie lazen,
Toen volgden wij des Heeren wil en wenk,
Maar nu, o God! hoe diep zijn wij gevallen,
En Neerland's hoop ligt in het stof geveld,
Ik voel de hoop mij uit het harte vallen,
Dat God nog eens ons Nederland hersteld,
Och! mocht Gij eens de staat van Neerland wenden,
En vorstin en volk doen buigen voor Uw troon,
Ach! mocht Gij ons nog eens rukken uit ellenden,
Doen knielen voor het kruis van Uwen Zoon!
O tijd! O land! O Volk! — —
Weleer had hier Jehova Bond-God woning,
Waar nu niet één op Isrels harpe speelt.
Er is geen trouw nog kennis in de lande,
Zij breken door, de schuld raakt aan de schuld,
Met bloed bevlekt zijn onze onreine handen,
't Gedierte kweelt, 't Is al met rouw vervuld,
Uw hand doet Gij o Heer ons reeds gevoelen,
Hoe zwaar zij valt, 't is naar de zonden niet,
Gij hebt er meê een Vaderlijk bedoelen!
't Is goed, schoon men nu d' uitkomst nog niet ziet
Uitgestoten - Ingesloten – Vrijgekocht.*